

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Disputatio IV. De variis entis diuisionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

bonum est, igni verò malum: ergo bonitas rectè diuiditur in absolutum, & respectiuium. Secundo res esse potest bona in omni genere entis illimitatè, independentè, necessariò: illa vocatur bonitas per essentiam, solius propria primi entis, & verus eius character; omnia eius continens nomina, omnia attributa; est enim ipsum bonum sine limitatione, quia infinitum est tum intensiue, tum extensiue: sine compositione, quia est summè simplex, & indiuisibile, totum essentia & pelagus essentia: sine dependentia, quia totum est à se id quod est, fons fluminis sui: sine contingentia, quia necessariò est: sine potentialitate, quia totum est actum, & totum actus. Res etiam esse potest bona participatè, limitatè, dependenter ab alio ente; hoc est bonum, quod dixi participatum, gutta illius oceani, radius huius solis, vmbra illius luminis. Totum videlicet bonum creatum à Deo manans, ad Deum rediens, dum amatorio circulo à bono in bonum perpetuò circumagitur illud summè bonum, & summè pulchrum. Tertiò potest aliquid esse bonum vel naturæ, vt natura est, idest prout naturaliter operatur, vt calor bonus est igni, diciturque bonum naturale; vel naturæ vt liberè operanti, & cum discursu, & dicitur bonum morale. Denique aliquid est bonum respectiuium, quia decet naturam rationalem; diciturque honestum, vel quia voluptatem affert, & est delectabile; vel quia conducit ad aliquem finem, & vocatur vile. Bonitas ergo prout præscindit ab illis omnibus, & est amabilitas fundamentalis, est illa bonitas, quæ conuenit omni enti, & est eius proprietas.

Multiplex malitia.

Dico tertiò, malitiam bonitati transcendentali oppositam esse imperfectionem rei, ratione cuius illa odio haberi potest: totidem autem modis illam posse diuidi, quot modis diuiditur bonitas. Primò enim malitia absoluta est pura priuatio entitatis, quæ soli conuenire potest non enti: malitia respectiua est disconuenientia cum alio: calor v. g. malus est aquæ, qui est bonus igni. Duplex est hæc malitia; positiua & priuatiua. Positiua est, quæ per suam entitatem positiuam malè afficit aliam, vt calor per se aquam malè afficit. Priuatiua est negatio alicuius perfectionis debitæ, vt defectus frigoris in aqua. Rursus malum respectiuium aliud est naturale, quod est disconueniens naturæ vt natura est; aliud morale, quod est disconueniens naturæ vt rationalis est. Quomodo autem nulla sit natura mala, & quænam sit origo mali, multipliciter disputarunt Sancti Patres contra Marcionem, & Manichæos, qui multas ponebant naturas malas, quarum author non esset Deus ex sua natura bonus, sed alter quidam Deus ex se malus, & principium omnis mali; quorum insania multis rationibus euidenter conuincitur potest, præsertim cum implicet, aliquid esse simul ens, & esse malum; neque malum reuerà sit, nisi quando voluntas ex se bona, liberè agens efficit seipsam malam.

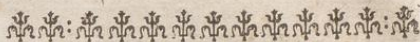
Solutio trium dubitationum.

Ad primam respondeo distinguendo antecedens, eo modo quo dixi de veritate: prius est aliquid esse bonum, quàm esse amabile formaliter, concedo; quàm esse amabile fundamentaliter, nego: nam esse amabile fundamentaliter, idest esse fundamentum propter quod aliquid amari possit, & esse bonum.

Ad secundam respondeo non esse vllum ens, quod non sit bonum & amabile, sub ea ratione, quæ ens est: v. g. odium Dei præcisè vt est ens, est

A aliquid amabile, quamvis quatenus est tale, sit moraliter malum intrinsecè, vt in morali explicatum est.

Ad tertiam respondeo, quodlibet ens reale bonum necessariò esse bonitate transcendentali; ens autem, prout diuiditur in bonum & malum, est ens prout commune enti ficto & reali. Cum dicitur posse ab aliquo amari non ens, facillè concedi potest; quia bonitas, quæ conuenit omni enti, dicit in recto ipsum ens, prout, &c. Enti igitur ficto bonitas transcendentalis non conuenit.

DISPUTATIO IV.

De variis entis diuisionibus.

OST generalem conceptum entis, & proprietates eius reciprocas, sequitur vt dicam de diuisionibus eius in plura inferiora; nihil enim est reale, ad quod non descendat; nihil quod suo quasi attractu non consignet, vt fiat reale, ac desinat esse nihil. Infinita igitur esset ista consideratio diuisionum entis, complecteretur omnes scientias, nisi solis illis diuisionibus essem contentus, quæ ita sunt vniuersales, vt singulæ totam latitudinem entis exhaustiant. Primò igitur inquiri, quænam sint generalissimæ diuisiones entis: secundo cuiusmodi sit diuisio entis in substantiam & accidens: tertiò cuiusmodi sit diuisio entis in decem categorias. Reliquæ vel difficultate carent, vel explicatæ manebunt duabus illis rectè intellectis.

QVÆSTIO I.

De communissimis entis diuisionibus generatim.

CVm nihil omnino sit, quod non sit ens, præter purum nihil; tam latè patent diuisiones entis, quàm diffusa est omnis realitas: satis autem erit dicere in genere primò, quænam illæ sint, secundo quænam ex illis sit omnium prima.

SECTIO I.

Quænam sint generalissimæ diuisiones entis.

Certum est primò, generalissimas diuisiones entis istas esse posse: primò in ens increatum, & creatum: secundo in corporeum & spirituale, viuens & non viuens, intellectiuium & non intellectiuium, absolutum & respectiuium: tertiò in substantiam & accidens, ac demum in decem prædicamenta; quia præter istam vltimam nulla est ex illis quæ non adequatè distribuat totum ipsum ens, v. g. diuisio in Deum & creaturas, non diuidit solam substantiam, sed substantiam & accidens: idem dico de spiritali & corporeo, viuente & non viuente. Illæ singulæ diuisiones entis sunt omnino adequatæ: de diuisione in decem prædicamenta diuersa ratio est, quia vt dicam, Deus in nullo est prædicamento.

Genera-
lissimæ
diuisiones
entis.

Certum

Diuisio
entis in
Deum &
creaturas.

Certum est secundò, diuisionem entis in Deum & creaturas variis modis solere tradi. Primò sub his terminis, *infinitum*, & *finitum*; quibus ita significantur Deus & creatura, vt expresse designetur summa distantia, quæ est inter duo illa membra; ens enim infinitum appellatur, quod in sua essentia ita est illimitatum, vt omnem omnino contineat perfectionem possibilem, vel formaliter, vel eminenter: finitum autem, quod ita pertinet ad certum gradum in latitudine tota entis, vt ultra non ascendat, neque contineat vltiores gradus, vel formaliter, vel eminenter. Vnde quamuis fieret à Deo aliqua creatura, cui daret gradus perfectionis infinitos, non esset tamen illa infinita essentialiter, quia non contineret omnem perfectionem possibilem. Secundò traditur eadem

Ens à se
& ab alio.

sub his terminis, *Ens à se*, *ens ab alio*; id est, *independens*, & *dependens*. Primum est illud ens, quod habet esse à seipso, non causaliter & positivè quasi seipsum produxerit; sed negativè, quòd à nullo acceperit esse, neque potuerit accipere. Dependens illud vocatur, quod accipit, vel accipere potest esse ab aliquo alio per veram causalitatem. Personæ videlicet diuinæ Filij & Spiritus sancti accipiunt esse, sed non sunt tamen dependentes, quia non accipiunt illud per veram causalitatem. Tertiò traditur hoc modo

Ens per essentiam,
ens per participationem.

ens per essentiam, & ens per participationem. Ens per essentiam est illud quod essentialiter existit, & est totum id quod est, seu quod nihil omnino habet quod non sit eius essentia. Ens per participationem illud, cui existentia, & plures etiam aliæ perfectiones accidentaliter adueniunt.

Actus purus:
ens potentiale.

Quartò dicitur actus purus, & ens potentiale. Illud dicitur actus purus, quod nullam habet potentiam ad existendum, aut recipiendum; sed totum quod esse potest, actu & necessariò est. Ens potentiale illud nominatur, quod esse potest in potentia, tum ad existendum, tum ad recipiendum aliquid noui, quod non habeat. Puritas actus soli Deo conuenit habenti omnia per essentiam, imò nihil habenti, sed essenti omnia, vt ita dicam. Aliæ hoc modo discurrenti per omnia Dei attributa, possunt excogitari diuisiones generales entis, quarum alterum membrum sit Deo proprium, aliud omnibus commune creaturis.

Triplex
dubit.

Ratio ergo dubitandi primò esse potest, quia vt diuisio aliqua bona sit, debent membra subdiuidentia ita tradi, vt postea non sint rationes aliæ alteri communes, alioqui fier commixtio specierum huiusmodi diuidentium: atqui ens à se, v.g. rorsum habet sub se intellectiuium, quod subdiuidi potest in intellectiuium à se, & intellectiuium ab alio. Similiter infinitum habet sub se plures diuisiones, v.g. idem intellectiuium, cum aliud sit intellectiuium infinitum, aliud finitum: ergo illæ diuisiones vitiosæ sunt.

Secundò ens diuidi debet per rationes essendi: sed esse Deum & creaturam non sunt ratione essendi, sicut perseitas & inhærentia: ergo ens non bene diuiditur in Deum & creaturas.

Tertiò diuisio entis in substantiam & accidens non videtur adæquata, cum non contineat omne ens; modi enim substantiales neque sunt substantiæ, neque accidentia; si enim essent substantiæ, perse subsisterent; si accidentia, pertinerent ad categoriam aliquam accidentium; non pertinent autem ad vllam categoriam accidentium.

Diuisio
entis in
finitum &
infinitum.

Dico primò, optimam videri & adæquatam diuisionem entis in ens infinitum & finitum: in

ens à se, & ens ab alio; actum purum, & ens potentiale; necessarium, & contingens.

Ratio est primò, quia illa diuisio est bona & adæquata, cuius duo termini contradictorie ita opponuntur, vt summam habeant oppositionem: huiusmodi sunt ens finitum & infinitum, ens à se, &c. ergo diuisiones illæ optimæ sunt, & sunt etiam adæquate, quia nulla ex illis est, quæ non contineat latitudinem totam entis.

Dico secundò, bene item & adæquatè diuidi ens in substantiam & accidens.

Ratio est, quia nullum est ens, quod vel non sit aptum inherere alteri per veram & propriam inhærentiam, vel quod sit aptum inherere. Si non est aptum inherere, substantia est; si aptum est inherere, est accidens: ergo nullum est ens, quod non sit substantia, vel accidens. Substantia enim sumi potest, vel prout est genus tantum analogum, & sic significat substantiam, tum creatam, tum increatam; vel prout est genus vniuersum, & primum prædicamentum, & sic solam dicit substantiam creatam, vt patebit ex *quest. 3.* hic autem substantia sumitur prout est analogæ, communis nimirum Deo & creaturis.

Ad primam respondeo negando, quod in diuisionibus entis membra subdiuidentia debeant ita tradi, vt non sint postea in altero rationes omnes alteri communes; hoc enim est impossibile: v.g. si diuidatur ens in spirituale & corporeum, vtrumque membrum participat rationem viuentis, cognoscitiui, &c. Substantia & accidens commune habent spirituale & corporeum. Idem dico de aliis omnibus diuisionibus; sufficit enim vt membra, prout formaliter, nihil inter se habeant commune.

Ad secundam respondeo negando ens diuidi debere in modos essendi; debet enim potius diuidi in diuersa entia, alioqui non rectè diuideretur in substantiam & accidens, quæ sunt entia, non autem modi essendi: falsum autem est, quod ens diuidatur in perseitatem, & inhærentiam.

Ad tertiam respondeo modos omnes substantiales reuocari ad substantiam; sunt enim substantiæ quodammodo incomplete. Patebit autem ex dicendis *quest. 3.* modos completos, qui supponunt suum subiectum in suo esse iam plenè constitutum, pertinere directè ad aliquam categoriam, cuiusmodi est figura: modos autem illos, qui sic efficiunt suum modificatum, vt compleant ipsum in suo genere, pertineantque ad eius integritatem, tunc simul cum modificato in eadem poni categoriam, per quamdam reductionem. Huiusmodi est substantia.

SECTIO II.

Quanam inter diuisiones entis sit omnium prima.

Id est, vtrum ens æquè primò, & æquè immediate diuidatur in ens infinitum, & finitum; in ens à se & ab alio; in ens intellectiuium, & non intellectiuium; substantiam, & accidens: an verò aliqua inter diuisiones illas sit aliis prior, & magis immediata, & quanam illa sit.

Ratio dubitandi primò est, quia illæ diuisiones entis sunt æquè immediate ac primæ, quæ non diuidunt tantum aliquod ens particulare, sed ipsum ens vniuersalissimè sumptum sine respectu ad alias huiusmodi sunt istæ diuisiones in substantiam & accidens.

Quaest. I. Sect. II. Diuisiones entis. 671

accidens, creatum & increatum : ergo illæ diuisiones sunt æquæ immediatæ ac primæ.

Secundò illæ diuisiones, quæ se mutuo continent, ita vt vna includat aliam, & sub illa includatur, æquæ sunt primæ ac immediatæ; si enim vna esset aliis prior, deberet continere alias, & sub illis non contineri: sed istæ diuisiones se mutuo continent, v.g. diuisio entis in substantiam & accidens continet diuisionem in Deum & creaturas, spirituale & corporeum, & alias omnes. Diuisio quoque in Deum & creaturas continet diuisionem in substantiam & accidens, & reliquas, vt patebit: ergo vna ex illis non est prior alterâ.

Tertiò vix potest diiudicari quænam inter illas sit prior; nam diuisio in ens à se & ab alio videtur esse debere omnium prima, quia esse à se non potest fluere ab alia perfectione priore; & tamen diuisio entis in infinitum & finitum videtur esse prior, quia independentia probatur per infinitatem, & illam non probat.

Conclusio affirmatiua. Dico primò, inter diuisiones entis enumeratas datur necessariò aliquis ordo prioritatis; ita vt vna earum sit omnium prima, & maxime immediata; eaque videtur omnino esse diuisio entis in infinitum & finitum. Ita docet Scotus in 1. dist. 8. q. 3. & cum eo Suarez disp. 28. sect. 1. & disp. 32. sect. 1. contra Hurtadum disp. 1. o. sect. 1. Auerlam quaest. 17. & in Logica q. 16.

Probatio. Ratio tamen satis perspicua est ex iis quæ disputabam in tractatu de Deo, de primo conceptu, & differentia essentiali Dei. Si enim infinitas, vt ibi probabam, est Dei differentia propria & character eius essentialis, necesse est vt alia omnes eius perfectiones sint posteriores infinitate, cum ab illa debeant fluere: sed infinitas radicalis & exiguiua, est differentia Dei propria; non autem independentia, vel existentia per essentiam; quia ex independentia, & existentia per essentiam non probatur infinitas, cum posset cogitari ens à se quod per sua principia naturalia sit limitatum: per infinitatem autem certum est probari aseitatem & alias omnes perfectiones: ergo infinitas prima est inter omnes Dei perfectiones, atque aded ens necessariò diuiditur in ens infinitum & finitum; quia primò & immediatè diuiditur in id, quod primò, & ante alia Deo conuenit. Si enim verum esset, quod illæ omnes diuisiones essent æquæ primæ ac immediatæ, certè nulla dari posset propria Dei differentia. Deinde illa diuisio est omnium prima, sub qua continentur formaliter explicite alia omnes, ipsa verò non continetur sub aliis: sed infinitas formaliter continet omnes perfectiones, substantia verò, v.g. esse intellectiuium, esse absolutum, imò nec independentia continet formaliter infinitatem & alias perfectiones: ergo infinitas & finitas primò diuidunt ipsum ens.

Solutio difficultatum. Ad primam respondeo negando illam maiorem: illæ diuisiones sunt æquæ primæ, quæ diuidunt ens vniuersalissimè sumptum sine respectu ad alias; si enim vna ex illis diuisionibus ita se habeat, vt probet alias, & illas formaliter contineat; non probetur autem per illas, nec sub illis contineatur, certè vna est prior aliis, vt probaui, tametsi alia sit etiam vniuersales.

Ad secundam respondeo distinguendo illam maiorem: illæ diuisiones sunt æquæ immediatæ, quæ se mutuo includunt, si etiam se mutuo probent, & includant formaliter, concedo; si non se mutuo probent, nec includant formaliter, sed tantum reahiter, nego. Dixi autem diuisiones entis huiusmodi esse, vt infinitas includat formaliter & probet alias

A omnes perfectiones; sub aliis autem non includatur formaliter, nec probetur.

Ad tertiam satis dicta est ratio, propter quam diiudicari debeat infinitas esse prior independentiâ, quam probat, & includit formaliter & directè; cum tamen per eam non probetur, nec formaliter directè sub ea contineatur: esto verum sit, quod ens independentens nihil supponit prius à quo fluat: certè nego independentiam fluere non posse ab alia priori perfectione.

Sequebatur vt dicerem, an & quomodo diuisiones illæ sint analogæ, an vniocæ; sed hoc erit manifestum ex q. 3. vbi dicam nihil esse posse vniocum Deo & creaturis.

QVÆSTIO II.

De substantia, & accidente.

Hæc est notissima & celeberrima diuisio entis, de qua video posse quæri quinque: primò propria ratio & conceptus substantiæ prout ab accidente distinguitur: secundò, quid sit substantia: tertiò, quotuplex illa sit in composito physico: quartò, qualis sit eius effectus formalis: quintò, quænam illius causæ.

SECTIO I.

Propria ratio, & conceptus substantiæ, prout ab accidente distinguitur.

Idest, quare forma equi v.g. non sit accidens, sed substantia; quantitas autem, & albedo, accidentia sint, non substantiæ; quam esse rem distinctissimam ab antiquioribus vix tactam, à recentioribus nondum explanatam, aliqui pronunciant.

Ratio dubitandi est primò, quia solum discrimen substantiæ ab accidente dicitur esse quod substantia non sit in subiecto, substantia verò sit in subiecto: sed forma materialis non minus subiecto inhaeret, quàm accidens: ergo est accidens. Neque satis est dicere, quod accidens est in subiecto completo, forma verò est in subiecto quod ipsa complet: vel enim nomine subiecti compleri intelligitur totum per se, vel intelligitur totum per accidens. Si totum per se, petitur principium, quia totum per se est totum substantiale. Si intelligitur totum per accidens: ergo quantitas etiam substantia est, quia est in tali subiecto incompleto; facit enim ipsa totum aliquod quantum, & albedo totum album.

Secundò accidentia materialia sunt in sola materia: ergo sunt in subiecto incompleto. Imò accidentia etiam animæ separata, v.g. intellectiones & volitiones, sunt in subiecto incompleto: ergo sunt substantiæ.

Tertiò actiones substantiales sunt in subiecto completo, & tamen sunt aliquid substantiale: ergo substantiæ possunt esse in subiecto completo.

Dicendum tamen est, conceptum substantiæ proprium esse non esse in alio tanquam in termino, vel tanquam subiecto completo: conceptum autem accidentis inhaerere alteri tanquam termino, vel tanquam subiecto completo. Negant explanationem hanc voce tenus quidam Recentiores, qui tamen in eam postea recidunt, vt patebit ex statim dicendis.

Obserua igitur, dupliciter posse aliquid esse in subiecto:

Triplex dubitatio.

Assertio.

Subiectū
comple-
tum & in-
comple-
tum.

Subiecto : primò ita ut ex incompleto faciat completum sic enim forma materialis est in materia, cum a facit vnum compositum; hoc est esse in subiecto incompleto. Subsistentia v. g. est in subiecto incompleto, quia sic est in subiecto, ut pertineat ad eius constitutionem. Idem dico de vnione. Secundò aliquid esse potest in subiecto ita ut cum eo non faciat vnum per se, neque pertineat ad illius constitutionem : hoc est esse in subiecto completo. Nam albedo v. g. quamuis sit in materia, tanquam in subiecto inhaesionis incompleto, subiectum tamen denominationis illius est compositum, ad cuius constitutionem non pertinet. Dixi ergo conceptum substantiae proprium esse independentiam à subiecto completo; conceptum verò accidentis esse dependentiam ab huiusmodi subiecto.

Probatio
assertio-
nis.

Ratio est, quia communiter definitur substantia, *Ens per se subsistens*; accidens autem, *Entis ens*; id est existens in alio : sed esse per se subsistens, est non existere in alio completo : ergo substantiae proprius conceptus est non existere in alio completo. Deinde, quidquid communiter dicitur substantia, est independentes à subiecto completo; quidquid autem dicitur accidens, à tali subiecto dependens est : ergo rectè distingui substantia potest ab accidente per independentiam à subiecto completo. Probat ut antecedens. Substantiae omnes completae simplices, Deus & Angeli, nullum subiectum habent, nec materia prima vel anima rationalis. Tota difficultas est de formis materialibus, & de modis, quos appellamus substantiales, vnione v. g. substantia, & aliis, quae sunt haud dubie in subiecto; sed probo non esse in subiecto completo.

Forma materialis est in materia tanquam pars in comparte, faciens cum ea vnum completum : ergo non est in subiecto completo. Deinde forma substantialis non habet subiectum vllum denominationis : ergo non habet subiectum completum. Vnio verò pertinet ad constitutionem totius completi, & substantia est complementum vltimum naturae : ergo non sunt in subiecto completo. Contra verò, quantitas, calor, &c. praeter subiectum inhaesionis, quod est materia, subiectum habent denominationis, quod est ipsum compositum : ergo habent subiectum denominationis.

Deinde nullo alio modo explicari commodè potest discrimen accidentis à substantia. Verbi gratia volunt nonnulli substantiam appellari id quod est de primo constitutio rei; rem autem vocant, quae vulgò & absolute res dicitur, ut homo, leo, equus. Alij malunt dicere illud esse substantiam, quod constituit primam rem. Appellant autem primam rem, id quod primò & per se intenditur à natura, vel quod primò & per se existit, vel quia est radix ceterorum. Verum recidunt illa in explicationem quam attuli; nam esse constitutum rei, aut primae rei non aliud est quam esse independentes à subiecto completo. Vnde nec discedendum fuit à communi explicatione, quae substantiam vocat communiter ens subsistens, id est independentes à subiecto completo.

Solutio
dubita-
tionum.

Ad primam respondeo subiecti completi nomine intelligi illud, quod non ordinatur ad compositionem alterius entis per se; nomine autem entis per se intelligi ens, quod est vnus essentiae, non intelligi autem totum substantiale, alioqui peteretur principium. Accidentia sunt in materia incompleta tanquam in subiecto inhaesionis, sed habent praeterea subiectum completum denominationis, totum videlicet substan-

tiale, quod non habet vlla substantia, vel aliquid, quod dicatur substantiale. Subsistentia cum sit complementum substantiale totius compositi, non est in subiecto denominationis completo.

Ad secundam responso parer ex dictis; nam accidentia materialia dixi esse in subiecto inhaesionis incompleto, sed in subiecto completo denominationis : accidentia animae separata sunt actu & praeternaturaliter in subiecto incompleto, conaturaliter autem & exigitivè sunt in subiecto completo.

Ad tertiam respondeo actiones substantiales esse mera accidentia in praedicamento actionis, quia ita sunt in subiecto, ut non sint de illius constitutione, ideoque sunt in subiecto completo.

SECTIO II.

Quid sit substantia, & qualis sit effectus eius formalis.

Hæc vtraque quaestio veteribus Philosophis propterea incognita, Christianis autem Doctoribus obscurissima fuisse à me disputata est in tractatu 7. Theologico, qui est de Incarnatione Divini Verbi; quia ex illo potissimum mysterio innuitur discretimè aliquod esse inter hypostasim & naturam. Breviter igitur hic controuersiam hanc retexto, & paucis ea commemoro, quae ibi plenè tradidi.

Certum igitur primò est, supponendum hic in primis esse vsum istarum vocum, *natura, substantia, hypostasis, suppositum*. Primò enim nomine naturae, quam Graeci vocant *ὁὐσία*, notandum est significari essentiam ipsam rei, & existentiam, seu id quod definitione ipsa explicatur. Subsistentia significat interdum aliquid positivum & reale, non autem fictum; sic enim chimæra dicitur non habere substantiam. Vulgò autem dicitur substantia, ratio aliqua essendi per se, quae inhaerentiae opponitur propriae accidentium. Hypostasis sumitur non ratò pro concreto ipso ex natura & modo essendi proprio accidentium; aliàs autem solum significat abstractum, seu ipsum modum substantiae, id est terminum vltimum & complementum naturae. Suppositum propriè significat compositum illud, quod resultat ex natura & substantia, id est primam substantiam completam & terminatam modo illo substantiali. Persona differt à supposito tanquam minùs vniuersale à magis vniuersali; suppositum enim dicitur de quibilibet substantiis, personae nomen solis tribuitur substantiis ratione praeditis : significat enim primò quodlibet individuum naturae rationalis completum & incommunicabile alteri supposito, definiturque optime à Boëtio, *Rationalis naturae individuum substantia*; id est perfectum individuum, quod vnitatem, individuationem, & incommunicabilitatem omnino exigit. Personalitas autem significat substantiam rationalem naturae, quam eleganter vocat S. Hilarius, rem ipsius naturae.

Certum secundò est, totam hanc controuersiam in eo versari, utrum substantia illa, seu hypostasis, & personalitas naturae singulari aliquid superaddat, vel ratione, vel etiam re distinctum. Quod si aliquid superaddat, utrum illud non sit aliud, quam negatio quaedam communicabilitatis, an verò sit positivum aliquid distinctum à natura; & demùm si est aliquid praeter naturam, qualis sit effectus eius formalis, quem naturae confert illam complendo & terminando.

Statuebam

Subsistentia superaddit aliquid naturæ. Statuebam autem primò, subsistentiam necessariò superaddere aliquid naturæ singulari: quod satis periculose negatum videtur à Durando in 1. dist. 3. q. 1. n. 1. q. ubi docet suppositum & naturam in creatis non distingui nisi penes modum significandi abstractum & concretum; vult enim naturam significari per modum abstracti, suppositum autem per modum concreti, licet in re sint idem, sicut ens & entitas: sed hoc positum mysteriis Trinitatis & Incarnationis dici nullo modo posse.

Prima probatio. Ratio erat primò, quia natura divina præcisa per intellectum à personalitatibus, non est suppositum & persona: ergo suppositum dicit aliquid præter naturam, alioqui si natura & persona idem sunt, sicut in Deo sunt tres personæ, sic erunt tres essentiae, & natura: & sicut una tantum in Deo est natura, sic erit una tantum persona: & ne dicas hoc in Deo verum esse, non autem in naturis creatis.

Altera probatio. Ratio erat secundò, quia si homo & humanitas differrent solum in modo significandi, adeò ut homo nihil adderet humanitati, esset omnino idem in Christo humanitas & homo; & sicut verum est dicere, *Homo est Deus*; verum etiam esset dicere, *Humanitas est Deus*; quod erroneum est. Deinde cum in Christo duplex sine dubio sit natura, duplex etiam in eo esset persona: nam sanctissima Christi humanitas totum haberet unita Verbo, quod haberet, si non esset unita; nihil enim deest illi etiam ratione distinctum: ergo Christus, sicut subsistentiam haberet divinam, haberet etiam humanam; qui error est Nestorij. Quomodo ergo dicitur, quod humanitas est sine propria subsistentia, si subsistentia formaliter est humanitas.

Instantia. Dices, hominis essentia est eius propria definitio: sed definitio solum continet naturam: ergo essentia hominis solum continet naturam: ergo etiam homo nihil est quam natura, v. g. Petrus nihil est quam compositum ex hac materia & hac forma.

Respondeo verum esse quod sola natura est de essentia hominis; subsistentia enim non est illi essentialis, cum ab eo etiam separaretur. Petrus nihil est quam compositum ex hac materia, & ex hac forma, si hac materia, & hac forma significet materiam & formam cum subsistentia; si autem significet solum materiam & formam sine subsistentia, Petrus est aliquid præter materiam & formam.

Non est sola negatio superaddita. Statuebam secundò, subsistentiam superaddere naturæ veram entitatem modalem realiter ab ea distinctam, non autem solum negationem communicabilitatis aptitudinalis aut actualis. Contra Scotum in 1. dist. 23. quæst. unica, & in 3. dist. 1. q. 1. art. 3. cui plures nunc ex Recentioribus adhærere, rati esse inutile tor modalitates multiplicare. Sed contra eos

Prima ratio ex mysterio Trinitatis. Ratio efficax primò ducebatur ex mysterio Trinitatis; nam divinæ personalitates, prout distinguuntur virtualiter ab essentia, & realiter inter se, sunt conceptus verè positivi superadditi essentiae, non autem sola essentia, prout connotat negationem: ergo etiam in creatis personalitas non est sola natura cum connotatione negationis. Consequentia est evidens, quia conceptus personalitatis est aliquid commune Deo & creaturis, sicut conceptus substantiæ communis est. Probatur antecedens. Si personalitas divina essentia

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A superadderet solummodo negationem, sequeretur divinæ personas non differre inter se nisi connotatione, ac negativè; atque ita illæ non essent inter se positiva entia distincta; non enim distinguerentur secundum id quod personalitas diceret in recto; nam illud sola esset essentia communis: distinguerentur ergo dumtaxat secundum id quod connotat personalitas in obliquo, quod vis solum esse personalitatem: ergo divina personæ negativè solum distinguerentur. Deinde personalitates divinæ, ut probabam tract. 1. dist. 6. de Trinitate, non solum realiter, sed etiam formaliter sunt processiones, & relationes, quas certum est non esse solum essentiam & negationem. Denique personalitas Patris habet aliquid positivum, quod non habet personalitas Filij, & Spiritus sancti: sed per te personalitas Filij dicit essentiam cum connotatione negationis: ergo personalitas Patris dicit aliquid positivum præter essentiam, & connotationem negationis.

B Secundò ratio præsertim ducebatur ex mysterio Incarnationis, ubi necesse est sanctissimam Christi humanitatem carere propria subsistentia humana, & subsistere per hypostasim divinam, cui est unita substantialiter. Certum videlicet est ex fide, quod Verbum divinum assumpsit humanitatem, & non assumpsit personalitatem: ergo certum est personalitatem esse aliquid separabile ab humanitate: non potest autem fieri quod illud separabile sit sola negatio unionis, alioqui totum illud reale, quod dicit personalitas creata, esset in Christi humanitate; sicut quando duæ guttæ aquæ unitæ sunt, tota realitas earum eodem modo est ac prius, etiamsi desinant esse totæ. Sequeretur etiam, quod Verbum non magis esset persona, quam humanitas; quam tamen constituit in ratione personæ, quia esse personam, est habere negationem unionis: Verbum unitum humanitati, non magis habet negationem unionis quam humanitas: ergo Verbum non magis est persona quam humanitas. Deinde si personalitas solum superadderet negationem, humanitas Christi aliter penderet à Verbo divino, quam à proprio supposito; si enim penderet à proprio supposito, penderet solum à negatione; pendens autem à Verbo divino, non perdet solum à negatione: ergo aliter pendet à Verbo, quam penderet à proprio supposito: hoc autem absurdum est; quia Verbum divinum facit humanitatem esse personam divinam, sicut propria personalitas faceret illam esse personam humanam.

C Obiciunt adversarij, esse superfluum modum illum subsistentiæ positivum, cum possit sufficienter explicari per solum negationem. Sed probationes, quas attuli, satis ostendunt eius necessitatem. Præcipua tamen difficultas peti videtur ex formali effectu modi huius superadditi, quem varîe omnino explicant Authores, sed parum probabiliter. Volunt alij, proprium illius munus esse, ut naturam reddat independentem à subiecto; quod tamen sufficienter habere potest per creationem, per quam fit independentem à subiecto. Alij mantinent, effectum subsistentiæ proprium esse reddere naturam incommunicabilem alteri supposito. Sed hæc est petitio principij, quia quaeritur quid sit suppositum. Adde quod prius est naturam esse in se completam, quam illam esse incommunicabilem: ergo incommunicabilitas illa est aliquid posterius, quam subsistentia, sicut calor reddit subiectum in quo est

LLI incapax

Altera ratio, ex mysterio Incarnationis.

Quid obiciant adversarij.

Difficultas circa formalem effectum subsistentiæ.

incapax frigoris; sed ille tamen non est effectus formalis caloris; quia prius est subiectum esse calidum, quam esse incapax frigoris. Alij dicunt, proprium esse substantiæ, complere ultimum naturam, & illam terminare, adeo ut in se sola existat, neque alio indigeat sustentante. Verum hoc etiam est obsecrum, quia si natura completur per substantiam, dicendum est quam perfectio illi desit sublatâ substantiâ, id est in quo sit incompleta; non enim completur si non sit incompleta; non dicitur autem hæcenus quale sit complementum illud, quod accedit naturæ per substantiam, per quam dicitur compleri. Denique non solvunt difficultatem qui volunt naturam accedente substantia fieri aliquod totum; sic enim anima separata non esset subsistens, & tamen Christi anima in triduo mortis subsistebat in Verbo: & humanitas separata non egeret modo substantiæ, quod rejectum est; posset enim dici esse aliquod totum.

Qualis ille sit.

Statuebam igitur tertio, formalem effectum substantiæ proprium esse, quod sit habens naturam tanquam subiectum denominationis, & rectum omnium prædicatorum, quibus natura in concreto significatur. Quod eo loco fuscè traditum obiter, solum hic indico, non repeto.

Ratio igitur est, quia omne quod habet rationem formæ, necessariò habet subiectum aliquod à quo habeatur, & per quod fiat hoc. Si enim est forma, determinat necessariò aliud: ergo debet haberi ab eo, quod determinat. Subiectum autem aliud est inhaesionis, aliud denominationis. Primum dicitur illud, quod recipit aut sustentat formam: alterum est quod non vnitur formæ, recipiendo vel sustentando, sed subiiciendo se omnibus eius denominationibus, tanquam rectum omnium concretorum, quæ illam significant.

Natura substantialis habet rationem formæ.

Constat autem ex mysteriis, tum Trinitatis, tum Incarnationis, naturam substantialem seorsum sumptam esse quandam veluti formam suppositi, & actum quandam determinantem aliud à quo habeatur; propterea certum est, illam esse obliquum in omnibus concretis, in quibus illa semper dicitur haberi; substantia verò est habens naturam ut propriam quidditatem; est enim rectum in omnibus concretis, id est subiectum quod supponitur omnibus denominationibus, quibus natura significatur ut totum, & integrum concretum. Hoc videlicet naturæ deest si sumatur seorsum ab hypostasi, quod non habeatur, ac proinde significari non possit ut totum concretum; deest enim ipsi rectum, quamdiu abest hypostasis ipsam habens: hoc est esse subiectum denominationis: ergo totum munus, quod in composito metaphysico exercet substantia, est quod sit subiectum denominationis naturæ, id est rectum omnium denominationum, quæ in concreto illam significant. Sed hæc exposui fusiùs citato loco.

Subsistentiam esse modum.

Statuebam quartò, substantiam esse modum superadditum naturæ, non autem entitatem distinctam realiter: contra Caietanum, quem sequuntur Hurtadus & Arriaga.

Ratio est, quia per solam entitatem modalem sine maiori vlla realitate satis explicari potest mysterium totum Incarnationis, ad quod satis est quod substantia separabilis sit à natura. Deinde non est maior ratio, cur inhaerentia sit modus potius quam substantia; sicut enim sine accidente conservari non potest inhaerentia, & mo-

tus sine mobili; sic absque re subsistente conservari substantia non potest. Denique si non est modus, vel est substantia, vel accidens. Non primum, quia non est substantia completa, ut patet; nec incompleta, quia omnis substantia incompleta est materia vel forma. Nec est etiam accidens, quod esse non potest constitutum substantiæ.

Obicitur primò. Non videtur implicare aliquam naturam creatam, quæ sit identificata suæ substantiæ: ergo naturæ quæ nunc sunt, nullo egerent modo superaddito ut subsistant.

Respondeo probabiliter Suarezem disp. 34. scilicet 6. censere, quod omnis huiusmodi natura identificata suæ substantiæ implicat; sed verius tamen existimare Valentiam, quod nulla videtur repugnantia in existentia huiusmodi creaturæ, quæ sine dubio si existeret, nullo modo alloni posset à divina persona. Nunc autem quia ex assumptione humanitatis Christi Domini euidenter colligitur distinctio naturarum omnium existentium ab hypostasi, cum omnes assumi possint, atque adeo spoliari propria substantia, dicere tenemur substantiam esse distinctam à naturis quibuscumque existentibus; sed non tenemur dicere illam magis distinctam esse, quam modaliter.

Obicitur secundò. Sicut probatum est, substantiam esse aliquid superadditum naturæ creatæ, non autem esse dumtaxat negationem, quia divinæ hypostases non sunt solum negationes; ita dicere consequenter tenemur substantiam non esse solum entitatem modalem, quia divinæ personalitates non sunt modi tantum.

Respondeo negando hanc consequentiam; si enim divina personalitas esset aliquid positivum naturæ superadditum, creata verò hypostasis esset solum negatio, non posset dari conceptus unus substantiæ communis Deo & creaturis; entis enim & non enti nihil datur commune. Potest autem dari conceptus substantiæ communis Deo & creaturis, si positiva sit utraque substantia, quamvis creata hypostasis sit entitas modalis.

Obicitur tertio, Deus non potest supplere formalem effectum formæ, quia effectus ille formalis est aliquid incompletum; sed effectus substantiæ modalis non minus est aliquid incompletum: ergo ille non magis suppleri potest à Deo quam effectus formalis formæ. Deinde suppositum in composito metaphysico habet rationem materiæ; recipit enim naturam, id est subiectum denominationis: sed nullus modus est receptivus modificari: ergo substantia non est modus.

Respondeo effectum formalem formæ suppleri non posse sine imperfectione, quia esse formam, est esse partem entis per se, ac proinde incompletam. Modus autem substantiæ suppleri potest per aliquid completum, quia licet ille secundum rationem communem modi sit aliquid incompletum, non est tamen aliquid incompletum secundum rationem propriam substantiæ, quæ propterea potest suppleri per aliquid completum. Verum est, quod in composito metaphysico suppositum habet rationem materiæ, non quod verè recipiat naturam, sed quod concipiatur quasi eam recipere, & esse quasi basis totius esse substantialis. Addit denique Hurtadus, omnem modum esse determinationem rei ad aliquid, substantiam autem non esse determinationem naturæ ad aliquid, cum potius sit terminus

terminus ultimus naturæ: unde inferit subsistentiam non esse modum. Verum nihil concludit hoc argumentum, in quo primum negatur subsistentiam non esse determinationem naturæ ad aliquid, cum illam determinet ad existendum completè. Deinde falsò censet Hurtadus, modum necessariò esse illud omne, quod alterum determinat; manifestum enim est, quod omnis forma, tum substantialis, tum accidentalis, determinatio est formalis rei alicuius ad aliquid.

SECTIO III.

Quotuplex in quolibet supposito sit subsistentia.

DE supposito Angelico, cuius simplicissima natura est, dubitatio esse non potest; si enim in natura non potest vlla esse compositio, neque vlla esse potest etiam in supposito. Tota ergo controversia est de substantiis compositis ex materia, & forma; utrum vnica sit indiuisibilis subsistentia totum efficiens compositum, an verò duæ partiales; vna in materia, & altera in forma. Hoc enim quaeritur primum de composito humano, secundò de compositis purè materialibus.

§. I.

Utrum in composito humano vna sit simplex hypostasis.

Quadruplex dubitatio.

Ratio dubitandi primò est, quia si plures essent personalitates in homine, homo esset plures personæ partiales; personalitas enim est forma personæ: sed non potest Petrus dici plures personæ humanæ partiales: ergo non sunt in homine plures personalitates partiales.

Secundò subsistentia est forma ultimò terminans naturam, & reddens illam incommunicabilem alteri: sed solum compositum est incommunicabile; materia enim communicatur formæ, forma communicatur materiæ per vniõnem: ergo solum compositum habet subsistentiam, non autem illius partes: ergo vnica est in toto composito subsistentia.

Tertiò proprius effectus subsistentiæ non est alius, nisi facere id quod afficit aliquid totum, siue hoc aliquid: solum compositum est aliquid totum, partes autem non sunt aliquid totum: ergo soli composito conuenit subsistentia, non autem illius partibus.

Quartò, si altera esset subsistentia in corpore, altera in anima, deberet etiam vtriusque vniõ partialem habere subsistentiam; nam vniõ etiam est aliquid verè substantiale: hoc autem non admittitur: ergo in toto composito humano vnica tantum subsistentia est.

Conclusio negans esse plures subsistentias. Dico primò, esse in composito humano subsistentias duas partiales, vnã in corpore, alteram in anima; nullo autem modo posse dici, quod vnica tantum sit subsistentia totum efficiens compositum. Ita docent Suarez, Valentia, Hurtadus, contra Molinam, Vasquem, Arriagam, Cunigam.

Probatio. Ratio est, quia implicat vt eadem entitas modalis afficiat intrinsecè duo modificata distincta, vt probabam agens 1. *Physic.* de vniõne materiæ R. P. de Rhodæ curs. *Philosoph.*

A & formæ; altoqui per eandem actionem fierent plures effectus, per eundem motum mille mouerentur homines. Deinde illa subsistentia vnica, vel esset corporea, & sic afficere non posset animam immaterialem; vel esset spiritalis, & sic non posset afficere materiam corpoream: sed materia, & anima rationalis verè subsistunt: ergo habent duas subsistentias partiales distinctas. Probat materiam, & animam rationalem subsistere, quia creatio terminatur ad rem subsistentem: ergo cum materia & anima rationalis creentur, necessariò etiam subsistunt. Deinde res quæ ita est in se, vt à nullo sustentetur, est necessariò subsistens: creatio est productio rei, quæ à nullo sustentatur: ergo est productio rei subsistentis. Imò quælibet pars aquæ reuerà est subsistens per subsistentiam sibi propriam distinctam à subsistentia alterius partis: ergo esse subsistens potest conuenire partibus, & non toti composito; quod patet etiam in anima rationali, quæ à corpore separata veram habet subsistentiam, & tamen est incompletum. Denique Verbum Diuinum per duas vniõnes distinctas vniuit sibi corpus & animam, quæ in morte Christi verè fuerunt separata inter se, & manserunt tamen vnita diuino Verbo: ergo corpus & anima etiam separata subsistunt. Imò post resurrectionem duæ illæ partes habentes vniõnem, & illam seruantes, vnita sunt: ergo res subsistens potest vniiri.

C Ad primam respondeo nomen hypostasis & personæ non solere attribui nisi suppositis completis, seu partibus pro vt vnitis, sicut anima non dicitur semi-homo, quamvis sit pars hominis; quia nomen *homo*, significat aliquid totum; subsistentiam verò significare substantiam quamlibet etiam incompletam. Si ergo propriè loquamur, & secundum communem vsum, non sunt subsistentiæ plures in homine, nec plures personæ partiales: si autem personalitas sumatur pro subsistentia, sunt reuerà in homine duæ partiales personalitates, & duæ partiales personæ; sed impropria erit hæc loquutio.

Solutiones difficultatum.

D Ad secundam respondeo aliam esse incommunicabilitatem rei alicuius ad totum, aliam incommunicabilitatem ad suppositum alienum: subsistentia reddit incommunicabilem ad suppositum aliquod sustentans, non reddit incommunicabilem ad totum: nam duæ guttæ aquæ subsistunt, vt dixi: solum compositum est incommunicabile alteri vt toti; partes autem illius esse possunt incommunicabiles alteri vt supposito alieno.

Ad tertiam satis ex dictis constat, proprium effectum subsistentiæ non esse reddere aliquid totum, itavt sit incommunicabile composito, sed tantum supposito alieno. Satis enim est, quod subsistentia naturam, quam afficit, reddat concretam, habendo illam, tanquam rectum omnium denominationum, quibus illa significatur in concreto. Partes autem compositi reuerà concretæ sunt, non autem abstractæ; nam materia pars est hominis, non autem solius humanitatis.

Ad quartam respondeo nullam esse necessariam partialem subsistentiam in vniõne corporis, & animæ, vt probabam contra Delugo in *tratt. de Incarnat.* non enim est propriè substantia, sed modus substantialis.

S. II.

Utrum in composito purè materiali una sit simplex hypostasis.

Fundamentum negatum.

Ratio dubitandi est, quia substantia est forma materialis vere ac proprie inherens materie, tanquam subiecto inhesionis; nugantur enim qui dicunt formam non inherere, sed adherere materie; certum enim est, formam materialem ita sustentari, ut sine illo fulcro nequeat existere: ergo forma materialis non habet rationem propriam substantiæ.

Forma materialis habet propriam substantiam. Prima probatio.

Dico secundo, formam purè materialem in composito physico habere propriam substantiam distinctam à substantia formæ. Contra Suarezem, Hurtadum, & plures alios.

Ratio est, quia si forma materialis in composito physico propriam non haberet substantiam distinctam à substantia materie, sequeretur composita physica purè materialia non esse supposita completa, quod absurdum est. Probatur, quia suppositum integrum & completum debet habere substantiam integram & completam: sed si forma propriam non habeat substantiam, composita purè materialia non habent substantiam completam; sola enim in illis adest substantia materie, quæ incompleta est, ut patet ex corpore humano, cuius substantia eiusdem rationis est ac substantia cuiuscunque alterius materie; & est tamen hæc dubie incompleta: ergo substantia compositi purè materialis incompleta est, si forma non habet substantiam distinctam à substantia materie.

Secunda.

Deinde concluditur etiam ex mysterio Incarnationis, formas materiales habere propriam substantiam; nam forma sanguinis Christi, cum non sit anima, est forma purè materialis: sed illa vnita est diuino Verbo, & per illud subsistit, ut suppono ex dictis *tract. 7. Theologico*: ergo forma materialis vnita est diuino Verbo. Atqui non aliter forma sanguinis diuino Verbo vnita est, quam vnita fuisset propriæ substantiæ creatæ, si eam non impediret vnio ad Verbum: ergo forma sanguinis in nobis, & forma quælibet materialis partialem habet substantiam.

Tertia.

Denique non apparet, quomodo forma materialis sit magis substantia, quam quantitas; quia non apparet, quomodo magis per se subsistat, si non habeat propriam substantiam.

Soluitur ratio dubitandi.

Ad rationem dubitandi respondeo, distinguendo illam maiorem: substantia est ratio existendi per se opposita inhesionis in subiecto completo, concedo; inhesionis in subiecto incompleto, nego: quod enim inheret subiecto incompleto, inheret tanquam pars in comparte; ideoque nihil vetat illud per se subsistere.

Quæstio prima.

Quæritur primo, vtrum diuinitus conseruari aliqua natura possit sine omni substantia.

Negat Suarez; sed probabilius tamen est, posse, quia non apparet vlla ratio, quæ probeat repugnare magis ut materia sit sine omni substantia, quam ut sit sine omni forma. Ostend-

Asum autem est 1. *Physicorum*, materiam separari posse diuinitus ab omnibus formis.

Dices: Implicat ut quantitas terminata, sit etiam diuinitus sine omni termino: ergo implicat etiam ut natura substantialis sit sine omni substantia, quæ terminus est nature. Similiter implicat ut corpus aliquod sit absque omni vicatione: ergo & sine substantia.

Respondeo, terminum quantitatis, & vicationem ex veriori sententia, quam elegi 4. *Physicorum*, nihil esse distinctum & superadditum quantitati terminatæ, aut corpori vicato; vnde mirum non est, quod illa non possint separari, tum collectiue, tum terminatiue, imò si vera esset sententia, quæ ponit in quantitate puncta, per quæ terminetur, facile dicerem, posse quantitatem diuinitus esse sine termino positivo; & si verum esset, vicationem distinguere à re vvicata, nihil mihi videretur absurdi dicere, posse aliquod corpus esse sine omni vbi distincto per solam connotationem spatij, cui coexistit.

Quæritur secundo, quam sit causa productiua substantiæ, vtrum generans illam producat, an verò illa producat per emanationem à natura eo modo, quo producuntur reliquæ omnes proprietates.

Respondeo videri mihi probabilius contra Suarezem, substantiam non produci per emanationem ab ipsa natura, sed à solo generante. Ratio est, quia prius debet res esse in se completè constituta, quam operetur substantia verò pertinet ad complementum ipsius substantiæ. Deinde sicut accidens non producit suam inhesionem, sed illa producit ab agente productiuo ipsius accidentis, quod sine dubio producit accidens in subiecto; sic substantia non producit suam substantiam, præsertim cum agens faciat rem existentem cum modo sibi connaturali, id est existentem completè. Denique creatio terminatur connaturaliter ad rem substantem: ergo etiam ad substantiam. Quamvis nihil mihi sit dubium, quin possit diuinitus terminari creatio ad naturam sine substantia, cum creari possit accidens extra subiectum sine modo substantiæ superaddito.

DQuæritur tertio, quomodo verum sit vulgatum illud axioma, quod actiones sint suppositorum, de quo dixi fusè in *tract. de incarnatione*.

Respondeo breuiter, sensum illius esse, quod actiones omnes, licet ab vna saepe proveniant, parte suppositi, tribuuntur tamen & denominant communiter totum suppositum constitutum ex natura & personalitate; dicitur enim *homo videt, homo ambulat, intelligit*. Ratio autem communis illius vsus loquendi est, quia personalitas est vltimum complementum nature: res autem debet esse completa priusquam operetur; non est autem completa, nisi quando est suppositum: ergo actiones propriæ sunt suppositorum, etiam si personalitas nullo modo sit principium illarum operationum.

QVÆSTIO

QVÆSTIO III.

De diuisione entis in decem prædicamenta.

Diuisioni entis in substantiam & accidens suppar, & subalternata quodammodo est celeberrima diuisio in categoriis decem, in quibus veluti forulis & scriniis omnium entium digesta series vniuersam exhibet oculis creaturarum rerum varietatem. Dedi eam in Logica rudiori dumtaxat monocromate delineatam, quantum satis erat ad declarandos intellectui thesauros, & quibus operationes suas omnes sine periculo erroris efformaret. Nunc illam ut plenè tradam cum Aristotele, primò dicendum est in genere de diuisione illa entis in genera decem, quas categoriis appellant: secundò de tribus primis categoriis: tertio de relatione: quarto de sex ultimis categoriis. Consideratio autem illa prior categoriarum in genere integra erit, si dicatur quid sit categoria, quid ens categoricum, deinde quamnam entia poni debeant in categoria, postremo quodplex sit categoria.

SECTIO I.

Quid sit categoria, quid ens categoricum.

Nomen categoriz. Certum est primò, nomen categoriæ significare propriè prædicationem, seu enunciationem; non quidem formaliter sumptam pro actu intellectus aliquid prædicantis, sed obiectinè pro ipsa re quæ prædicatur; ita ut idem sit *κατηγορία*, quod *κατηγορούμενα*, seu prædicatum, id est id quod de aliquibus dicitur; ideoque appellantur categoriæ vulgò prædicamenta.

Definitio categoriz. Certum est secundò, rectè definiri categoriam, *Est series eorum quæ sunt sub aliquo summo genere*: id est, collectio prædicatorum superiorum & inferiorum à summo genere usque ad indiuidua. Voluit nimirum Philosophus, dum instituit categoriis, diuidere ipsum ens in decem veluti classes, in quibus omnia continerentur, saltem creata, quæ rationem entis participarent. Id ut posset assequi, decem genera constituit, quæ minùs latè paterent, quàm ipsum ens, & haberent singula sub se alia genera, species, & indiuidua. Idèò categoria est dispositio & series eorum quæ sunt sub aliquo summo genere, id est summum aliquod genus sub quo multa sunt prædicata communia, quorum vnum est sub alio, ut patebit ex dicendis de linea categorica. In quouis ergo prædicamento veluti materiale sunt res ipsæ, quæ prædicantur: formale autem est ipsa ordinatio in prædicata superiora, media, & infima, quæ habent eundem essendi, & prædicandi modum.

Categoriæ an sint summa genera. Difficultas verò esse potest, vtrum categoriæ assignatæ ab Aristotele sint simpliciter summa genera; sic enim statuunt Suarez, & Fonseca. Sed mihi tamen probabilius videtur cum Scoto, Vasque, Auerſa, decem illas categoriis, quas assignauit Aristoteles, non esse summa genera simpliciter, sed tantum secundum quid. Quia

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A nomine generis, quod simpliciter summum esse dicitur, significatur genus illud, quod non est sub alio villo genere vniuoco. Patebit autem ex dicendis, quod accidens vniuocè dici potest de nouem categoriis accidentalibus. Imò corporeum & spirituale conueniunt vniuocè, tum substantiæ, tum accidenti; potest enim corporeum de ambobus dici, & ab illis abstrahi, & eodem modo spirituale præscindi potest. Igitur decem categoriæ non sunt summa genera simpliciter, sed secundum quid tantum, quatenus sub illis singulis alia sunt vera genera.

B Certum est tertio, duas rectè distingui lineas categoricas; altera vocatur recta linea, & est series prædicatorum substantialium à summo genere per genera intermedia descendens vsque ad indiuidua, qualis ista est series: *Substantia, corpus, viuens, animal, homo, Socrates*. Altera vocatur linea transversa, seu lateralis; & sunt differentiæ oppositæ, per quas genera superiora diuiduntur, & constituuntur species, sicut: *Corporeum, incorporeum: animatum, inanimatum*; vnde fit ut tripliciter in prædicamento aliquid dicatur poni, directè, indirectè, reductiue. Directè poni, est poni per se, non ratione alterius; & esse in recta linea categorica: huiusmodi sunt omnia, quæ de indiuiduo prædicantur in quid. Indirectè poni est poni ad latus, & ratione alterius, ad cuius essentiam pertinet; sic enim ponuntur differentiæ omnes diuisiue generum. Reductiue ponuntur ea, quæ non sunt essentialia generibus, aut speciebus, sed cum illis tamen coniuncta sunt. Et hoc saltem modo nihil est quod non ponatur in categoria, ut mox patebit.

Dux lineæ categoricæ.

Tripliter aliquid est in categoria.

SECTIO II.

Quenam ponantur in categoria.

Cum tribus, ut dixi, modis aliquid ponatur in categoria, de iis solum hic quaeritur, quæ directè ponuntur; quid nimirum exigatur ut res aliqua in directa ponatur linea categorica? Vbi primò difficultas est, quamnam entia creata sic collocentur: deinde, vtrum ens etiam increatum in ea debeat includi.

§. I.

Quenam entia creata directè ponantur in prædicamento.

Dico primò, in prædicamento sola poni entia realia; entia per se, vel per accidens ordinata; entia completa, & concreta metaphysica: entia rationis, aggregata per accidens, entia incompleta, & abstracta metaphysica, locum non habere in linea recta prædicamentali. Quatuor igitur sunt conditiones, ut vides, necessariae ad locandum ens in prædicamento.

Conditiones quatuor.

E Prima est realitas, quia prædicamenta diuisiones sunt entis realis in plura genera; ens autem rationis pertinere non potest ad diuisiones entis realis: ergo nec ad prædicamenta. Imò categoria est aliquid commune vniuocum; patet autem, quod enti reali, & enti rationis nihil est commune vniuocum.

Realitas.

LLI ; Secunda

Ens per se.

Secunda conditio, ut sit ens per se, vel certe ens ordinatum per accidens. Ens per se dicitur illud, quod non habet nisi unam essentiam unius prædicamenti, ut *homo*. Ens per accidens illud est, quod coalescit ex pluribus in suo genere completis, ut aceruus lapidum: vel quod constat ex rebus diversorum prædicamentorum, ut homo albus constat ex substantia & qualitate. Rursus autem ens per accidens aliud est ordinatum per accidens, quod constat ex rebus habentibus aliquem ordinem inter se, ut scientia totalis; aliud aggregatum, quod constat ex rebus completis nullum habentibus inter se ordinem, vel ad aliquid unum, ut aceruus lapidum. Itaque aggregatum per accidens cum non sit propriè unum ens, sed simpliciter plura entia, non potest esse ratione sui, sed tantum ratione partium in categoria; alioqui esset infinitus numerus categoriarum, cum innumera fieri possint aggregata per accidens; sic enim navis, domus, exercitus, ciuitas diuersa essent prædicamenta. Ens autem per accidens ordinatum est reuera unum, quales sunt habitus, species impressæ, & alia huiusmodi; idè sunt in prædicamento.

Instantia.

Instantis, domum, ciuitatem, nauim, exercitum, esse entia per accidens per se ordinata, cum habeant unam definitionem: sunt autem inter sex categorias aliqua sine dubio entia per accidens, constantia ex rebus diversorum prædicamentorum; habitus enim constat ex panno, & tali figura. Imò quantum, & quale sunt entia per accidens ab Aristotele numerata inter categorias.

Respondeo entia per accidens ordinata per accidens non poni ab Aristotele inter categorias, quia illa esse possunt innumera: sed entia dumtaxat per accidens per se ordinata locum habere in categoriis, nimirum ea quæ non ex sola voluntate hominum, sed ex sua natura ordinem habent. Domus autem, ciuitas, exercitus, per solam hominum voluntatem ordinata sunt; non autem habitus & species, etiam si scientiarum distinctio ab hominibus sit adinuenta. Nulla ex sex ultimis categoriis est ens per accidens, neque constant ex rebus diversorum prædicamentorum, quia non sunt prædicamenta nisi secundum id quod superaddunt aliis prædicamentis. Quantum & quale nego esse prædicamenta, sed quantitatem & qualitatem.

Ens completum.

Tertia conditio categoriarum est ut sint entia completa. Dicitur autem ens completum illud, quod non ordinatur ad constitutionem entis per se, vel certè de illo in quid prædicatur. Duo enim genera sunt entis completi: aliud simpliciter est completum, seu physicè, quod ad nullius entis per se constitutionem pertinet, ut *hic homo*, *hæc albedo*; nam etsi utrumque possit esse pars entis per accidens, neutrum tamen potest esse pars entis per se, id est unius essentia. Aliud est ens completum dumtaxat secundum quid, seu metaphysicè, quod prædicatur in questione *quid est*, de eo quod est ens completum, ut *animal*. Vbi aduerte, sola indiuidua esse entia simpliciter completa, quia non ordinantur ad constitutionem vllius entis per se, ad quam tamen alia qualibet entia ordinantur. Ens incompletum dicitur illud, quod ordinatur ad constitutionem alterius entis per se, vel de eo non prædicatur in quid: huiusmodi sunt partes compositi physici, materia & forma, partes integrales, differentia omnes diuinae generum, quæ non prædicantur in quid. Sola

igitur entia completa, vel simpliciter, vel secundum quid locum habent in categoriis; quia illa sola in recto, & in quid prædicantur de indiuiduis.

Instantis, videri omnino, quod differentia non sunt minus entia completa, quam genus, quia æquè sunt tota potentialia, & prædicantur ut tota, cum abstrahantur abstractione vniuersali.

Respondeo necesse esse ad rationem entis completi, ut prædicetur in quid de inferioribus, alioqui etiam si abstrahatur abstractione vniuersali, non est tamen totum potentiale, nisi materialiter, & per accidens, quia est totum connotatiuum, quod dicit totum ut subiectum; atque adeo prædicatur ad modum accidentium; huiusmodi verò sunt differentia. At verò genus est totum potentiale formaliter & per se, quia est totum absolutum, quia prædicatur in quid, & non dicit totum per modum subiecti. Differentia ergo dicit totum, sed materialiter, & tanquam accidens; genus autem dicit illud formaliter, & per se, licet potentialiter & confusè.

Quarta conditio entis categorici est ut sit concretum, vel certè ut non sit abstractum metaphysicum, cuiusmodi sunt animalitas, coloreitas; quia scilicet in prædicamento substantia sola ponuntur concreta, animal v. g. non animalitas: nam abstracta substantialia simpliciter incompleta sunt, cum sint partes entis per se, totius nimirum substantialis, quod necessariò dicit essentiam & suppositum: abstracta non dicunt suppositum: ergo incompleta sunt, atque adeo non sunt categorica. Neque par est ratio de prædicabilibus, in quibus ponuntur abstracta substantialia; cum hæc v. g. prædicatio sit specifica, *Hæc animalitas est animalitas*. Dispar, inquam, ratio est, quia in prædicamentis quæcumque ponuntur, completa sunt, non quæcumque ponuntur in prædicabilibus.

In prædicamentis verò accidentalibus non ponuntur concreta, quæ sunt entia per accidens, ut dixi; neque abstracta metaphysica, sed sola abstracta physica: v. g. non ponitur coloreitas, sed color. Abstractum metaphysicum est forma, quæ præcisè in suo conceptu excludit omne contrahens, v. g. albedineitas. Abstractum physicum illud est, quo significatur forma abstrahens à subiecto, non tamen à differentiis specificis, quæ includit, ut sunt color, qualitas, quantitas; color enim licet nullum dicat subiectum, confusè tamen dicit colores omnes. Hæc abstracta non possunt esse nisi accidentia, neque sunt purè abstracta, cum significant formas contrahentes; neque purè concreta, cum auulsa quodammodo sint à subiectis; sed prædicari tamen possunt de inferioribus: dicitur enim, *Albedo est color*: quod non habent abstracta metaphysica; non enim dicitur, *Animalitas est humanitas*. Cum ergo abstracta physica completa sint, poni debent in categoria, non autem abstracta metaphysica.

Instantis. Ideo albedo est completa, quia constat ex genere & differentia, humanitas constat ex genere & differentia: ergo humanitas est ens completum. Deinde ens categoricum prædicari debet de indiuiduo directè, quod est prima substantia: abstracta accidentium non prædicantur de prima substantia, sed sola concreta: ergo sola concreta ponuntur in categoria, non autem abstracta.

Resp. albedinem non ideo tantum esse completam

tam, quia constat ex genere & differentia: sed quia licet ordinetur ad componendum ens per accidens, non ordinatur tamen ad componendum ens per se. Humanitas autem licet constet ex genere & differentia, incompleta tamen est, quia ordinatur ad componendum ens per se. Deinde nego ens categoricum prædicari necessarium debere de prima substantia, sed satis est quod ordinem dicat ad primam substantiam. Etiam si verum sit quod per modos prædicandi de prima substantia colligatur à posteriori numerus prædicamentorum.

§. II.

Verum ens increatum sit in prædicamento.

Sensus controversiæ huius inter Scholasticos scelestissima, iste solum esse potest, verum Deus sit sub genere aliquo vniuoco, quod prædicari possit in quid, tum de Deo, tum de creaturis: siue, quod idem est, verum Deus habeat genus & differentiam, ex quibus tanquam ex partibus metaphysicis componatur.

Ratio ergo dubitandi est primò, quia illud est verum genus commune Deo & creaturis, quod prædicari potest in quid de Deo, & de creaturis: ratio substantiæ, & ratio spiritus, huiusmodi sunt: ergo illa sunt genera communia Deo & creaturis.

Secundò substantia prædicamentalis non est aliquid vniuocum, sed analogum; nam corporeitas & spiritualitas cum sint formaliter aliquid substantiale, non autem accidentale, includunt rationem substantiæ, quæ proinde ab illis non abstrahit, neque vniuoca dici potest: ergo ut Deus sit in prædicamento, non requiritur vniuocatio.

Tertiò illa sunt vniuoca, quæ sunt omnino eadem in aliqua ratione significata per nomen: sed Deus & creatura sunt omnino idem in ratione substantiæ abstractæ: ergo ratio illa substantiæ communis est respectu Dei & creaturæ.

Dico secundò, Deum, & omnia quæ in Deo sunt, in nullo prorsus esse prædicamento, atque adeò nullum in eo esse proprium genus, nullam propriè dictam differentiam; sed solum & purissimam essentiam, in se solitariam, & ab omni creaturarum rerum societate omnino liberam. Ita docent cum S. Thoma 1. part. quæst. 3. art. 5. Theologi fecerunt omnes, quibus etiam præuere plurimi sancti Patres: v. g. expressissimè Augustinus lib. de cognitione vera vita, cap. 3. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, cap. 5. probans Deum esse ineffabilem, Cassiodorus in Psalm. 2. Anselm. in monologio, cap. 26. & alij mox citandi.

Ratio enim primò est infinitas ipsa Dei: ens enim omne categoricum constat ex genere & differentia, quod est simpliciter infinitum: infinitas Dei non constat ex genere, & differentia: ergo illa non est ens categoricum. Probatur minor; si enim ens simpliciter infinitum constaret ex genere & differentia, vel solum genus esset infinitum essentialiter, vel differentia sola, vel utrumque, vel neutrum. Si genus est infinitum: ergo includit differentiam. Si differentia: ergo includit genus, quod absurdum est; infinitum enim includit omnem perfectionem. Si utrumque infinitum est: ergo se inuicem includunt. Si neutrum: ergo Deus non est infinitus essentialiter; ex finitis enim fieri non potest nisi finitum.

Hanc autem rationem videtur indicare voluisse S. Maximus apud Cypariss. decade 10. cap. 8. Nihil est, inquit, eorum quæ sunt, non circumscriptionem; quoniam neque liberum à prædicamento: solus Deus est extra prædicamentum, & idcirco ab omni circumscriptione liber, utpote infinitè in infinitum celsior omni substantiâ, & mente, & ratione, & intelligentiâ. Et Cyillus lib. 1. de Trinitate. Omnino sub genere & differentia diuinitas non est.

Secunda ratio est actus puritas. In Deo nulla est potentia receptiua, etiam per rationem: sed omne genus, saltem per rationem recipit differentiam; genus enim est potentia, differentia verò est actus: ergo in Deo nullum est genus. Imò quidquid conuenit Deo, includit essentialiter esse actuale, alioqui esset in potentia ad esse: hoc non potest conuenire creaturæ potenti: ergo nihil commune potest esse, saltem vniuocè Deo & creaturis. Simile duci potest argumentum ex esse per essentiam, ratione cuius existentia est de intrinseco conceptu omnium quæ sunt in Deo; unde argumentor. Omnis ratio essentialis præscindens ab esse, non conuenit Deo: sed omne genus categoricum præscindit ab esse, alioqui non conuenit creaturis: ergo genus categoricum conuenire Deo non potest.

Tertia ratio est summa vnitas Dei propria. Si Deus esset sub genere vniuoco categoriæ, natura eius esset vniuersalis, possetque de pluribus prædicari: consequens illud absurdum est; Deus enim est essentialiter vnum, & indiuiduum: ergo Deus non est sub categoria.

Quartò, substantia, quatenus communis est Deo & creaturis, non est vniuoca; nam ad vniuocationem, ut sæpe monui, requiritur ut perfectè abstrahatur ratio communis à differentiis: ratio autem substantiæ non potest abstrahi perfectè à differentia propria Dei, quæ includit essentialiter omnem perfectionem: ergo non est vniuoca Deo & creaturis.

Ad primam resp. Illud esse verum genus, quod in quid prædicari potest vniuocè de Deo & creaturis; si autem in quid prædicetur solum analogicè, non est verum genus categoricum, de quo loquimur. Ratio substantiæ, ratio spiritus, & alia omnia, quæ conuenire Deo possunt & creaturis, non sunt nisi analogicè communia.

Ad secundam respondeo; corporeitatem & spiritualitatem, cum sint solum differentia incompleta, non esse in prædicamento substantiæ; quamvis enim substantia communis non sit analogicè, proptè abstrahit à substantia completa & incompleta; est tamen communis vniuocè, proptè significat substantiam completam, quæ sine dubio abstrahit ab omnibus differentiis.

Ad tertiam sæpe dictum est in superioribus; rationem communem vniuocam esse debere omnino eandem in statu abstractionis, tum contractionis; non sufficere autem ut sit eadem in statu abstractionis, ut patet ex dictis de conceptu entis. Esto igitur ratio substantiæ, proptè est communis Deo & creaturis, esse potest eadem in statu abstractionis, sed in statu contractionis semper est diuersa, cum differentia Dei necessariò illam includat.

Deus igitur extra omnem est categoriam, & supra omne id quod creaturis conuenire potest, utpote in infinitum celsior omni substantiâ, & mente, & ratione, & intelligentiâ: prædicamenta

videlicet

Actualitas.

Vnitas Dei.

Vniuocatio.

Solutio difficultatum.

Triplex dubitandi ratio.

Conclusio negativa.

Infinitas.

videlicet classes sunt exitium: proprium autem mediastinorum est vocari ad censum: nescit Imperatorum nomen classiariorum tributa persolvere. Categoriae carceres sunt, quorum nec dilatarum angustia possunt, nec amplitudo imminui: sed infinitas contineri custodia non potest, nec termino ullo claudi. Summa genera sunt categoriae: omnino sub genere & differentia diuinitas non est, inquit nuper Cyrillus. Poterit enim eiusdem nobiscum generis esse Deus, qui consors esse non potuit seruitutis? Licuerit sane Romano quondam laudatori, Traianum Principem vnum vocare de multis. *Imperaturus omnibus*, inquit, *eligi debet ex omnibus*. At Principis Dei alia longè ratio est, quem vnum imperantem omnibus, summa vnitas vnum esse vetat ex omnibus, summa puritas vnum esse negat de pluribus, summa infinitas vnum facit esse sine omnibus. Concludo cum Theoriano in legatione: Deus vltimasubstantialis est, & supra omnem positus essentiam, & si quid his vterius est.

SECTIO III.

Quotuplex sit categoria.

Diuisionem entis in decem prædicamenta factum esse ingenij Aristotelici, multi asserunt cum Auerroe, alij Archytam Tarentinum primum autorem esse celeberrimi huius numeri volunt cum Iamblico. Amplexi deinceps sunt denarium illum, & suo pretiosum suffragio effecerunt omnes eruditi, etiam Catholici Doctores, Augustinus in suis categoriis, Damascenus in Dialectica, Isidorus, & plures alij.

Sed reuocarunt tamen distinctionem hanc ad examen, & longo iam senio confirmatam auctoritatem, septem peccatorum mortalium ream suo iudicio condemnarunt iuniores quidam Philosophi, partim fortasse attendentes quot Doctores, imò quot soles, suo illo austero, ne dicam præcipiti, rigore obsecrate niterentur. Ego maiori cum reuerentia, tot Doctorum hominum canos veneror, amplector doctrinam, prudentiam miror, & tria statuo: primum, an commodè diuiserint decem categorias: secundò, an ponere illi rigorosè potuerint plures quàm decem: tertio, an potuerint etiam ponere pauciores.

Ratio dubitandi.

Ratio enim dubitandi esse potest, quia sicut vnicum prædicamentum substantiæ, sic vnicum potuit esse prædicamentum omnium accidentium: vel certè sicut nouem prædicamenta sunt accidentium, sic plura excogitari poterunt prædicamenta substantiarum; erit enim substantia spiritalis, rationalis, sensitua, &c. Imò facilius & verior esse potuit diuisio entis in substantiam & accidens: est ergo vitiosa hæc diuisio, præsertim cum facile fuerit alia excogitare genera, in quæ accidens posset diuidi.

Commoda est diuisio.

Dico primum, commodè omnino ac rectè decem numerari prædicamenta, substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, ubi, quando, actionem, passionem, situm, esse, habere.

Ratio affertur ab Aristotele, quia tot constitui commodè possunt categoriæ, quot sunt modi vniuoci, & primum diuersi essendi & prædicandi de prima substantia: decem sunt illi modi; vel enim illi pertinent ad questionem *quid est*, & est substantia; vel ad questionem *quantum est*, & est quantitas; vel ad questionem *quale est*, & est

A qualitas; vel *quid respicit*, & est relatio; vel *quid agit*, & est actio; vel *quid patitur*, & est passio, vel *in quo loco est*, & est ubi; vel *quo tempore est*, & est quando; vel *quomodo situm est*, aut *quomodo vestitum*, & sunt situm esse, & habere: ergo comoda est diuisio in decem prædicamenta, cum per eam cognoscatur plenissime quid, quantum, quale, ad quid, quo loco, quo tempore, quid agat, quid recipiat, quo situ, quo habitu completum aliquod indiuiduum. Imò à priori hæc sit ratio, quia diuisio entis, si habuisset pauciora membra, fuisset obscurior; si habuisset plura, fuisset molestior.

B Dico secundò diuisionem hanc non ita esse rigorosam, ut plura quàm decem non potuerint poni prædicamenta.

Ratio est, quia cum pleraque prædicamenta accidentalia denominationes tantum sint extrinsecæ, potuerunt alia plures excogitari, quæ pari iure novas constituerint categorias; esse amatum, esse cognitum, esse honoratum, esse Castidum, esse Medicum, esse Doctorem, esse Regem, habere uxorem, & alia huiusmodi, quibus difficile inueniatur locus in decem prædicamentis; non enim sunt quantitates, aut qualitates, aut relationes, &c. Similiter esse liberum, esse bonum aut malum, esse dominum, esse seruum, loqui, dormire, vigilare: nulli ex enumeratis categoriis possunt tribui, neque sunt minùs complete denominationes quàm alia.

C Dico tertio, potuisse quoque in rigore pauciora poni prædicamenta, quàm decem.

Ratio est, quia substantia completa & accidens completum duo sunt genera vniuoca: ergo ens in illa duo diuidi potuit prædicamenta. Probatur antecedens. Illud vniuocum est, quod neque includit differentias contrahentes, nec in illis includitur: huiusmodi sunt substantia & accidens; cum enim differentia, tum substantia, tum accidentis incompletæ sint, implicat ut contineantur in illis rationes completæ, tum substantia, tum accidens: ergo potuerunt substantia & accidens esse duo tantum prædicamenta, non enim affert potest ratio, cur differentia substantiales sint incompletæ in ratione substantia, non autem differentia accidentis.

D Instabis primum, si vniuocum est accidens completum, quia contineri non potest in suis differentis incompletis, similiter ens completum erit vniuocum, quia non potest contineri in differentis incompletis.

Resp. differentias entis esse completas in ratione communissima entis, quia cum ratio entis sit omnium prima & transcendens, immediatè opposita non enti, non potest in ullo reperiri, quin tota reperiat; alioqui si esset aliquid, in quo non tota reperiretur, illud non esset omnino ens, sed esset partim ens, partim non ens. Hoc autem non reperitur in differentiis substantia & accidentis, quæ sunt incompletæ.

E Instabis secundò. Illud est completum in ratione substantia & accidentis, cui conuenit tota definitio substantia & accidentis: sed tota definitio substantia conuenit differentiis substantialibus; & tota definitio accidentis, conuenit differentiis accidentalibus: ergo ille complete sunt.

Resp. negando totam Definitionem substantia complete, quæ scilicet ad compositionem alterius prædicatur in quid, conuenire differentiis accidentis

accidentalibus; quibus tamen conuenit definitio substantiæ, prout præscinditur à completa & incompleta. Ex quibus ad totam rationem dubitandi nihil superesse videtur quod egeat resolutione.

QVÆSTIO IV.

De nouem categoriis absolutis.

Absolutas voco categorias omnes, præter relationem, etsi certum mihi sit, plures ex illis esse relatiua transcendentalia, quod non impedit, quin dici possint etiam absolutæ, ut distinguantur à relatione categorica, quæ tota respectiua est. De nouem ergo illis generibus categoricis pauca quædam duntaxat supersunt, quæ dicenda esse videantur post ea quæ de illis disputata sunt alibi.

SECTIO I.

De substantia categorica.

Non considero hîc propriam rationem substantiæ, quam nuper exposui quantum satis erat, prout differt ab accidente, dictaque substantia est, prout substat accidentibus, vel prout subsistit per se, idest prout exigit esse in se omnino completa & terminata. Proprietates eius enumerantur aliquæ à Philosopho, in quibus non est difficultas huius loci propria: non esse in subiecto inhaesionis completo, quæ proprietas non est, sed primus conceptus substantiæ: vniucè ac essentialiter prædicari de primis substantiis, idest de indiuiduis, quod solius secundæ substantiæ, idest generum & specierum proprium est, ut patet: significare hoc aliquid, idest substantiam aliquam completam singularem, quod soli conuenit primæ substantiæ: non habere contrarium, quia substantia subiectum non habet; contraria verò dicuntur, quæ ab eodem subiecto se mutuo expellunt: non suscipere magis & minus, idest non intendi, nec remitti, quod disputatum est in Physica, tractatu 3, suscipere posse contraria, v.g. calorem & frigus successiue.

De substantia itaque solùm hîc disputo, prout est categoria, siue prout est summum genus, sub quo dispositæ sunt plures species vsque ad indiuiduum; & quæro primum, quid sit substantia illa, quæ in hac categoria est summum genus: secundò, quomodo illa diuidatur in primam & secundam substantiam; qualis diuisio illa sit, & quodnam in ea sit totum diuisum.

Ratio verò dubitandi est primò, quia quando definitur prima substantia, vel definitur aliquid commune, vel aliquid singulare. Si definitur aliquid commune: ergo non definitur prima substantia, quæ significat singulare; sed definitur secunda, quæ significat substantiam vniuersalem. Si definitur aliquid singulare: ergo illa definitio non est communis omnibus primis substantiis.

Secundò illa diuisio substantiæ in primam & secundam, non videtur esse adæquata, quia partes substantiæ, v.g. manus & caput, neque sunt in subiecto, neque dicuntur de subiecto; idè substantiæ sunt, non primæ, neque secundæ: ergo

A diuisio hæc non valet, neque Aristoteles rectè definiuit primam substantiam.

Tertio si bona est hæc diuisio substantiæ in singularem & vniuersalem; substantia quæ diuiditur in hæc duo membra, est substantia summum genus in hac categoria: hoc autem absurdum est, quia tunc vitiosa est diuisio, quando totum diuisum est vnum ex membris diuisionis; alioqui totum erit æquale suæ parti; sed in diuisione substantiæ prædicamentalis, & genericæ in primam & secundam, totum diuisum est vnum ex membris diuisionis, quia secundæ substantiæ sunt genera & species: totum autem quod diuiditur, est genus ad membra diuisionis: ergo totum quod diuiditur est vnum ex membris, in quæ diuiditur; sicque aliquid diuiditur in seipsum, & in aliud aliquid: quo nihil dici potest absurdius.

Dico primò, substantiam prædicamentalem, siue summum genus in categoria substantiæ, esse substantiam completam, & finitam essentialiter.

Summum genus huius categoriæ.

Ratio est, quia illa sola vniucè prædicari potest de suis inferioribus; substantia verò, quæ præscinditur à completa & incompleta, ab infinita & finita, solùm analogicè communis est, ut satis probatum est questione prima: quod non impedit, quin Christus Dominus, quatenus homo, ponatur in categoria; non enim hinc sequitur, quod personalitas Verbi secundum se sit ens categoricum, sed tantum ratione humanæ naturæ, cui est vnita in vnitatem personæ. Vnde neque hinc sequitur, quod Deus, ut Deus, sit in prædicamento.

Dico secundò. Diuisio substantiæ in primam & secundam, idest in singularem & vniuersalem, non est diuisio generis in duas species, sed est diuisio subiecti in duo accidentia, quorum vnum est reale, alterum intentionale.

Diuisio substantiæ in primam & secundam.

Ratio est, quia tunc non est diuisio generis in species, sed subiecti solùm in accidentia, quando differentie membrorum diuidentium non sunt essentielles, sed accidentales & toti diuiso, & membris diuisis: sed singularitas & vniuersalitas, quæ constituunt substantiam primam & secundam, sunt accidentales substantiæ, quæ diuiditur, & substantiæ singulari ac vniuersali, quæ sunt membra diuidentia; natura enim secundum se nec est singularis, nec vniuersalis; singularitas enim, & vniuersalitas sunt extra conceptum naturæ: ergo diuisio substantiæ in primam & secundam est diuisio subiecti in duo accidentia, quorum alterum, nempe singularitas, est reale, quia conuenit naturæ per operationem intellectus; alterum, nempe vniuersalitas, est intentionale, quia conuenit illi per intellectum, etiam, ut probabam aliàs, sit etiam reale, sed extrinsecè ac denominatiue. Est igitur diuisio ista similis ferè isti alteri hominum, *Alij sunt albi, alij nigri.*

E Dico tertio. In hac diuisione totum diuisum non est substantia summum genus in hac categoria, sed est substantia completa, prout præscinditur ab existentia, vel ab actuali subsistentia.

Totum diuisum in hac diuisione.

Ratio est, quia substantia summum genus prædicatur essentialiter de suis inferioribus: substantia quæ diuiditur in primam & secundam, non prædicatur essentialiter, cum existere singulariter, aut vniuersaliter, accidentia sint substantiæ;

aut

ant etiam actu subsistere primario, aut secundo: ergo totum quod in ea membra diuiditur, non est substantia prædicamentalis, & generica.

Solutio prima.

Ad primam respondeo, quod quando definitur prima substantia, non definitur aliquid simpliciter singulare; sed aliquid commune secundum rationem communem singularitatis, non autem propterea hoc, vel illud singulare: sicut datur una definitio individui communis omnibus individuis.

Solutio secunda.

Ad secundam sæpè dictum est, quod sola substantia completa diuiditur in primam & secundam, ac proinde partes substantiæ completæ, cuiusmodi sunt caput, pes, digitus, non sunt primæ substantiæ.

Solutio tertia.

Ad tertiam respondeo, probatum esse, quod substantia summum genus in hac categoria non est totum quod diuiditur in primam & secundam substantiam: unde totum corrumpit argumentum, quod inferebat vitiosam esse diuisionem; quia totum quod diuiditur, est genus; & membrum in quod diuiditur, est genus, sicque pars erit æqualis toti. Hoc autem locum non habet posito quod hæc sit diuisio subiecti tantum in accidentia, quia secunda substantia, quæ membrum est diuisionis, significat substantiam vniuersalem, quæ sit genus aut species, id est, quæ prædicetur in quid & essentialiter de suis inferioribus: non autem significat substantiam vniuersalem, quæ prædicetur accidentaliter, & in quale de inferioribus, cuiusmodi est substantia quæ diuiditur in primam & secundam.

Quamquam etiam aliunde vitiosum esset argumentum, cuius ista est maior: Tunc vitiosa est diuisio, quando totum diuisum est vnum ex membris diuidentibus; simili enim argumento probaretur, quod vniuersale diuidi non potest in genus & speciem; si enim diuiditur, est genus, quod est vnum ex membris diuisionis. Respondebam enim in Logica, tunc diuisionem esse vitiosam, quando membrum diuidens est totum diuisum sub eadem formalitate; si autem sit idem sub diuersa formalitate, tunc vitiosam non esse diuisionem; nam vniuersale totum est diuisum, & sub altera est membrum diuidens. Idem dici posset de prima & secunda substantia, si diuisio illa esset generis in species.

SECTIO II.

De prædicamento quantitatis.

Quantitatem, rem in natura omnium oculis maximè aspectabilem, & tamen maximè reconditam, & inexplicabilem, tradidi 3. *Physicorum*: nunc categoricam coordinationem illius hic solum propono, & explico, quale sit genus in hac categoria, quanam eius species, quanam proprietates.

Prima dubitatio.

Ratio enim dubitandi primò est, quia Philosophus quantitatem diuidit in continuam & discretam, permanentem & successiuam: non apparet autem quomodo numerus, seu quantitas discreta, & tempus ac motus, seu quantitas continua, dici possunt quantitates, cum quantitas definiti debeat accidens extensuum localiter impenetrabiliter.

Secunda dubitatio.

Secundò, non videtur etiam posse diuidi quantitatem in lineam, superficiem, & corpus; nam in

hac diuisione species se mutuo includunt; superficies enim est longitudo & latitudo: ergo includit lineam: & corpus est longitudo, latitudo, & profunditas: ergo includit lineam, & superficiem.

Dico primò. Quantitas prædicamentalis est sola quantitas continua, permanens; quantitas autem discreta, & quantitas successiuæ, non pertinent ad hanc categoriam.

Obserua multas solere afferri diuisiones quantitatis, primò enim diuiditur in quantitatem molis, & quantitatem virtutis. Quantitas molis est, per quam substantiæ sunt extensæ localiter, & habent æqualitatem aut inæqualitatem, magnitudinem aut paritatem. Quantitas virtutis significat gradum aliquem perfectionis aut essentia: sic enim meritò appellatur Deus magnus, non mole, sed virtute, eo quod sit omnis perfectio suæ vllò termino. Secundò diuiditur in continuam, & discretam. Continua est, cuius partes communi termino copulantur, vt partes alicuius corporis: discreta, cuius partes nullo copulantur termino communi, cuiusmodi sunt partes numeri aut orationis. Tertiò, quantitas continua diuiditur in permanentem, & successiuam. Permanens est cuius partes omnes sunt simul: successiuæ cuius partes esse non possunt simul, vt partes temporis & motus. Quartò, quantitas permanens diuiditur in lineam, superficiem & corpus.

Linea est longitudo expers latitudinis & profunditatis: superficies est longitudo & latitudo expers profunditatis: corpus est longitudo, latitudo & profunditas. Dixi ergo summum genus in hac categoria esse solam quantitatem continuam, & permanentem; numerum autem & tempus ab ea excludi.

Ratio est, quia illa sola quantitas pertinet ad hanc categoriam, cui soli conuenit definitio propria quantitatis, quæ definitur accidens extensuum substantiæ localiter, & impenetrabiliter: sola quantitas continua & permanens est huiusmodi accidens, non autem numerus & tempus, vt patet: ergo sola quantitas continua & permanens est summum genus huius categoriæ.

Dico secundò. Quantitas summum genus huius categoriæ bene diuiditur in lineam, superficiem & corpus, quæ licet materialiter se includant, non se includunt tamen formaliter.

Obserua primò, longitudinem quantitatis diuisionem simpliciter posse concipi solam sine latitudine ac profunditate. Primò ita vt illas neget: secundò ita vt illas non neget, sed cogitetur tantum illis non cogitatis, per abstractionem scilicet prædictam. Quando linea definitur longitudo sine latitudine ac profunditate, intelligitur longitudo propterea illas negat, non autem longitudo propterea ab illis abstrahitur. Eodem modo superficies negat profunditatem, quando dicitur longitudo & latitudo expers profunditatis; nam longitudo, quæ est in superficie, potest quidem abstrahi à latitudine, sed non potest illam negare: & latitudo, quæ est in corpore, abstrahi potest à profunditate, non autem illam negare.

Obserua secundò, speciem vnam quantitatis, v.g. lineam, posse considerari vel materialiter, vel formaliter. Tunc consideratur materialiter, quando consideratur secundum solam entitatem v.g. entitas ipsa, & longitudo lineæ includitur in superficie, sicut binarius est in ternario secundum

dum entitatem, hoc est materialiter. Tunc consideratur formaliter, quando consideratur secundum propriam rationem, v. g. linea formaliter sumpta est longitudo cum negatione latitudinis, sicut binarius sumptus formaliter est binarius cum negatione ternarij. Dixi ergo lineam materialiter sumptam inclusam esse in superficie, & corpore, quia superficies & corpus includunt longitudinem: sed nego includi formaliter, quia superficies & corpus non includunt negationem longitudinis. Idem dico de superficie.

Ratio asser-tionis. Ratio ergo conclusionis est, quia illæ sunt veræ species quantitatis, quæ veram participant rationem quantitatis, extensionem videlicet impenetrabilem, & quæ non se includunt formaliter, sed ad summum materialiter: linea, & superficies sunt huiusmodi: ergo illæ sunt veræ species huius categoriæ.

Proprietates quantitatis. Dico tertio. Proprietates quantitatis sunt, non suscipere magis & minus, non habere contrarium; æqualitas, aut inæqualitas, actualis impenetrabilitas, extensio localis actualis, diuisibilitas & aliæ huiusmodi.

Ratio est, quia illud non suscipit magis & minus, quod in eadem parte subiecti non potest plures habere partes: quantitas cum sit impenetrabilis, non potest plures habere partes in eadem parte subiecti: est ergo incapax intensiois aut remissionis. Deinde contrarietas est inter duo, quæ per propriam actionem se mutuo expellunt ab eodem subiecto: partes quantitatis, licet impossibilitatem habeant in eadem subiecti & loci parte, per veram tamen actionem non se mutuo expellunt, sed per impossibilitatem formalem, eodem modo quo se mutuo expellunt formæ substantiales.

Solutio prima dubit. Ad primam respondeo Aristotelem, quando quantitatem discretam, & successivam numeravit inter species quantitatis, ex sensu duntaxat vulgi loquutum esse, non autem ex suo, ut ostenderet illas reduciue pertinere posse ad hanc categoriam, quatenus aliquam habent similitudinem cum quantitate propriè dicta, propter diuisibilitatem, & extensionem.

Solutio secunda. Ad secundam satis dixi secundam conclusionem, quomodo materialiter istæ species se includant, idque in multis aliis diuisionibus locum habet, sic enim mentis operationes tres dicuntur esse, tamen si secunda operatio includat primam, & tertia primam & secundam; sed materialiter, non formaliter. Anima diuiditur in vegetatiuam, sensitivam, & rationalem: ubi patet quod sensitiva includit vegetatiuam, & rationalis vegetatiuam ac sensitivam; simili enim modo superficies includit lineam, corpus verò includit lineam & superficiem; quod non impedit quin illæ sint veræ species in hac categoria, quia non sunt species propterea materialiter, sed propterea sumptæ formaliter; id est linea est species quantitatis categoricæ, non propterea abstrahit à latitudine ac profunditate, sed propterea negat utramque. Si enim sumatur illa longitudo, quæ est in superficie, & cogitur sine latitudine, non erit prima species quantitatis, nisi explicite neget latitudinem. Idem dico de superficie, quæ inclusa est in corpore. Illa igitur longitudo sic præcisa est genus ipsum quantitatis, quod immediatè diuiditur in longitudinem puram, quæ dicitur linea; & longitudinem non puram, quæ superficies est, &

A corpus. Nego autem quod quantitas summum genus possit abstrahi à latitudine; nam eo ipso quod dicitur extensionem, dicitur longitudinem, neque simili modo dici potest quod latitudo sit summum genus, ex quo soluitur difficile argumentum, quo dicitur longitudinem sic præcisam esse speciem quantitatis, cum non sit summum genus, magis quàm latitudo; vix enim asserri potest ratio, cur dici non possit, quod latitudo præcisa non sit summum genus, æquè ac latitudo; nisi quia latius patet, & magis est vniuersalis longitudo, quàm latitudo; atque adeo est illa prior.

SECTIO III.

De prædicamento qualitatis.

Categoriam hanc ceteris difficiliorem esse merito asserit Augustinus in libro categoriarum; neque parua prudentiæ esse, qualitatem cum ceteris penè confusam, mentis viuacitate discernere. Sunt autem tria potissimum, quæ de illa quæri debere merito videantur: primò qualis sit eius definitio: secundò quænam proprietates: tertio quænam sit series categorica, seu diuisio eius in species.

Ratio autem dubitandi præcipua est primò circa eius propriam definitionem; vix enim inueniri potest definitio vlla, quæ naturam eius sic explicet, ut distinguat qualitatem ab omnibus aliis categoriis. Primò definiuit Aristoteles qualitatem, *Eam quæ dicimur esse quales*. Sed sanè non est notius, quid sit esse quale, quàm quid sit qualitas. Secundò definit Suarez *dispositio, scilicet, ut sit, Accidens absolutum per se primò institutum ad perficiendam, & ornandam intrinsecè substantiam, tum in existendo, tum in operando*. Sed hoc non videtur minùs convenire quantitati, quàm figuræ, aut cuius alteri qualitati. Tertio definiunt alij qualitatem, *Accidens absolutum consequens formam*; quod totum quantitati convenit, quæ sequitur formam æquè ac materiam, cum utramque pariter extendat. Quarto definit Hurtadus qualitatem, *Est accidens absolutum à quantitate distinctum*; quæ definitio licet vera sit, non explicat tamen essentiam qualitatis. Neque melius definit Arriaga qualitatem, *Accidens absolutum*; ubi supponit illam indistinctam esse à substantia, quod reiectum est aliàs.

D Secundo non videtur etiam qualitas diuidi posse in quatuor species, quas assignat huic summo generi Aristoteles: nam figura non debet vocari qualitas, quæ accidens est absolutum; figura verò est modus. Deinde si terminus quantitatis ponitur esse qualitas, similiter substantia, quæ terminus est substantiæ, numerari poterit inter species qualitatis; non enim minùs completa est, quàm figura. Denique cum figura nihil sit distinctum à quantitate, multò erit commodius ponere illam in categoria quantitatis, quàm qualitatis.

E Tertio, si quatuor illæ sint species qualitatis, necesse est ut illæ sint impermixtæ, ita ut id quod pertinet ad vnam speciem, ad alteram non pertineat, alioqui res eadem esse poterit in multiplici specie, quod implicat. Sed aliquæ qualitates possunt esse in multiplici specie; nam calor v. g. propterea actius, pertinet ad secundam speciem; & propterea perficit substantiam ignis in ordine ad esse, est

Prima dubitatio de ipsa definitione.

Secunda de figura.

est patibilis qualitas, & ad tertiam speciem re-
vocat.

Definitio
qualitatis.

Dico primò, rectè definiti qualitatem, *Est acci-
dens absolutum, ex se penetrabile, perficiens sub-
stantiam ad existendum vel operandum.*

Ratio est, quia ut rectè notat S. Thomas 1. 2.
quæst. 49. art. 2. qualitas significat id quod deter-
minat indifferentiam rei alicuius; & qualificare
est determinare id quod est indeterminatum; hoc
autem facit accidens illud quod nec est respec-
tuum, nam sic esset relatio; nec impenetrabile,
nam sic esset quantitas, & perficit subiectum par-
tim in ordine ad existentiam, partim in ordine ad
operationem; quia sic ad nullam pertinet ex vl-
timis sex categoriis. Error & habitus malus di-
cuntur perficere subiectum in ordine ad operatio-
nem, etiamsi magis propriè illud inficiant; quia
inclinant & disponunt ad facilè operandum, sal-
tem malè. Calor etiamsi aquam non perficiat, qua-
litas tamen est, quia perficit saltem aliquod sub-
iectum, cui est connaturalis. Bona ergo est quali-
tatis definitio, quam attuli.

Eius pro-
prietates.

Dico secundò, proprietates qualitatis rectè tres
numerari; suscipere magis & minus, id est habere
plures vel pauciores sui partes in eadem parte
subiecti; habere contrarium; facere simile aut
dissimile. De prima proprietate dictum est in li-
bris de generatione: de secunda in Logica, ubi
exposui varia genera oppositionum: de tertia
constabit ex dicendis statim de categoria relatio-
nis; nam convenientia in ratione substantiæ sæ-
pius est identitas; in quantitate dicitur æquali-
tas; in qualitatibus magis propriè vocatur si-
militudo.

Eius divisio
in quatuor
species.

Dico tertio, qualitatem summum genus in
hac categoria rectè diuidi in quatuor species, quæ
tamen essentialiter impermixtæ sunt, & specie
differant, non distinguuntur tamen necessariò
realiter.

Primam partem habet Philosophus, tum in
Logica, tum in Metaphysica, ubi quatuor tri-
buit species huic categoriæ, cui tamen haud du-
biè poterunt aliæ multæ attribui species. Sed
quadrupartita tamen hæc divisio commoda est,
& videtur esse adæquata, cum illis singulis vera
qualitatis ratio conveniat, & nulla sit qualitas
excogitabilis, quæ ad vnam ex illis non referatur.
Prima species est habitus & dispositio. Nomen
habitus intelligitur qualitas difficilè mobilis à
subiecto, quæ dat facilitatem ad operandum: no-
mine dispositionis intelligitur habitus adhuc im-
perfectus. Secunda species est potentia & impo-
tentia. Nomen potentia significat qualitatem in-
natam, quæ tribuit subiecto simpliciter operari,
cum habitus det solum operari facilè. Impotentia
est potentia solum imperfecta, non autem caren-
tia potentia, quam constat appellari non posse
speciem qualitatis. Tertia vocatur patibilis quali-
tas, & passio. Patibilis qualitas illa est, quæ diu
durat in subiecto, ut illud perficiat in ordine ad
se, ut calor perficit ignem. Passio autem non du-
rat, qualis est rubedo orta ex verecundia. Quarta
est figura & forma. Nomen figura significat
quantitatem ut certo modo terminatam, ut figu-
ra circularis, aut quadrata. Forma est eadem figu-
ra, prout affecta sensibili qualitate, ut pulchritu-
do. Patet ergo, quod habitus & dispositio deter-
minant substantiam ad facilè operandum; poten-
tia & impotentia determinant ad simpliciter ope-
randum; patibilis qualitas & passio perficiunt

A substantiam ut connaturaliter in seipsa existat; fi-
gura & forma perficiunt, ut existat connaturali-
ter, quatenus corporea est. Quatuor ergo illæ
sunt species quantitatis, quibus tota eius natura
conuenit.

Scio posse opponi, habitus supernaturales, &
characterem sacramentalem esse veras qualitates,
quas tamen non facilè sit ad vnam ex speciebus
illis reuocare: sed de hoc dixi satis in Theologia;
loquor enim duntaxat in hoc loco de qualitatibus
naturalibus, quas omnes contendo pertinere ad
vnam ex enumeratis speciebus. Habitus autem
supernaturales, quos Aristoteles cognoscere nul-
quam potuit, pertinent partim ad primam, par-
tim ad secundam speciem. Character sacramen-
talis reuocatur etiam ad secundam speciem, qua-
tenus idoneum reddit subiectum ad quoddam ope-
rationes. De speciebus intentionalibus suo etiam
loco disputatum est.

Secunda pars, tamen si fateatur quatuor has
species differre formaliter & essentialiter inter se,
cum habeant diuersas definitiones; negat tamen
contra suam illas ita inter se necessariò differre
realiter, ut qualitas eadem realis, quæ in vna est
specie, non possit sub alio conceptu pertinere ad
aliam speciem; quia quædam sunt, quibus reuera
conuenit definitio vtriusque speciei, ut dixi de
calore, qui perficit ignem ad operandum, quæ-
nus actius est, & pertinet ad secundam speciem;
& perficit ad existendum, quatenus est proprietas
connaturaliter debita, pertinetque ad tertiam spe-
ciem. Patet autem, quod duo membra eiusdem
speciei accidentaliter solum differunt, quia non
differunt nisi secundum magis & minus, ut ex
dati singularum definitionibus facilè colligi
potest.

Ad primam respondeo Aristotelem, quando
dixit qualitatem illam esse, quæ dicitur qualis;
& quorundam aliarum huiusmodi definitiones non raro
affert, supponere quod in communi loquendi usu
concretum est quodammodo notius abstracto,
vel certe illas esse magis explicationes qualiam,
quàm definitiones. Reliqua clara sunt ex data de-
finitione qualitatis, per quam distinguitur suffi-
cienter à qualibet alia categoria.

Ad secundam respondeo figuram esse veram
qualitatem, quia in ratione afficiendi, & perfi-
ciendi subiectum conuenit cum aliis qualitatibus.
Quando autem appellatur accidens absolutum,
significatur quod non est relatum prædicamen-
tale: modus ergo esse potest qui transcendentaliter
refertur ad modificatum. Substantia non est di-
rectè in prædicamento, quia est ens incompletum,
cum sit complementum substantiæ. Terminus au-
tem quantitatis est ens completum in suo genere.
Cum ergo definitio qualitatis conueniat figuræ,
sitque completa, & distinguatur ab ipsa quanti-
tate, meritò illa numeratur inter species qua-
litis.

Ad tertiam respondeo esse quidem impossibile,
ut duæ species infimæ sint indistinctæ realiter,
quia nihil potest habere multiplicem constitutio-
nem essentialem, quin sit multiplex. Sed hoc ve-
rum non est de speciebus subalternis; quia si sum-
ma genera non sunt necessariò realiter distincta,
ut patet in actione & passione, multò minus de-
beant esse distinctæ species subalternæ.

Addi poterant hæc sex vltimæ categoriæ, qui-
bus hoc est commune, quod sint entia relativa
secundum dici. Sed actio, passio, ubi, quando, ^{quæ}

scitum esse, explicata sunt in libris Physicorum. Habere, denominatio est extrinseca à veste, quæ ambit, vel ornat corpus, de qua nihil video esse scitu dignum.

QVÆSTIO V.

De prædicamento relationis.

Relationum
miracula.

DE reliquis categoriis obiter tantum dixi, quia plenior earum tractatio alibi data erat. Relationes propriæ huius loci sunt, & illarum tota consideratio nullibi melius tradi potest. Relationes, inquam, arcanum naturæ miraculum, compedem innoxiam, catenam liberam, hostile fœdus, extra se idem, plura vnum. Illas nec tenere potest creaturarum rerum natura, nec fugere; nec audet negare, nec potest aspicere. Est enim in relatione coniunctio duorum sine plurium nexu. Extranea sibi est, nec à se recedit, & in aliud tendit; vni se applicat, & plures consignat; alterum nominat, & seipsam explicat; nunquam melius sua, quam cum est extra se tota; nunquam verius ipsa, quam cum à se longius est digressa.

Totum esse
habet ad
aliud.

Peregrinatur intra se, immutata interit, illibata crescit, multiplicatur sine sumptu, alienis crementis auctior, nec intra se maior; sine termino suo tota, & tamen nulla; & mancipatio mutua, dum extremum vnum illius totum se alteri subiicit, & sui iuris eodem tempore illud efficit: in naturarum affinitate nascitur, nec in earum varietate consumitur: oppositionem habet, dum facit similitudinem: sine sensu moritur, quia nascitur sine motu; & ubi desinit aspicere, statim cessat vivere; toties in vna re multiplex, quoties eam maiorem esse contigit, vel minorem. Thefauros videlicet relationum innumerabiles pauperrimus quisque possidet; acervos portat absque vilo pondere; diuitias habet, quas nemo solus habere potest; innocentes gazas, alienas, & tamen nostras.

Diuinæ re-
lationes.

Habet illas creatura quælibet, quia est ad aliud, neque tota esse potest sui iuris: ad alterum tota, quia nata ex alio. In Deum respectus ad creaturas cadere nullus potest, quia in seipso, & ad seipsum totus est, & seipso totum bonum suum est. Habet in sinu suo aspectum triplicem vnius sui, in se manentem, ad se digressum; nec vnum totum, nec totum trinum, multiplicem vnum, diuisionem indiuisam, trium in vno nexum, in seipso à se diuersum: substantiam sapius suam, & semel diuinam; sapius eandem, sed non multiplicem; sapius datam, & semper suam; in tribus relatiuis totam, vt non semel intuentium oculis alliceret; in tribus personis vnam, vt cognata sibi ipsa esset, quæ sibi soli par esse posset.

Relatio Dei
ad creatu-
ras.

Ad res à se factas imperium habere potest, sed non respectum; ad seipsum omnia refert, impotens referri; ordinem in omnibus facit, quem habere nescit, bona sua transfundere nititur in omnes, & intactus ab omnibus manere. Haberet enim oceanus ille totius pulchri nullam aliquam decoris sui sibi aduentitiam? Haberet ille sine nomine omninomius, aliquod nomen extra se natum? Et deberet aliquid creaturis infinitas, quod auferri posset, aut admitteret? Aternitas
R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A aliquid nouum, quo creatura prior fuisset? Tu nobis Deus maxime habes aliquid, quod sine nobis tuum esse non potest; qui nec ditior es, quod nos habeamus; nec potentior, quod facias; nec beator, quod respicias; qui nec minus potens esses, si nos fieri non possemus; nec minus sapiens, si cognosci non valeremus.

De hac igitur tam ignota, & tam mirabili categoria, vt plenè dispertem, totam controuersiam sex capitibus concludo. Primum sit relationum existentia, natura, proprietates. Secundum, proximum subiectum, seu fundamentum & distinctio eius à relatione. Tertium terminus. Quartum varia species relationum categoricarum.

B Quintum relationes non categoricae. Sextum subiectum remotum; perferam vtum sint in Deo relationes ad creaturas.

SECTIO I.

Relationum prædicamentaliū existentia,
natura, proprietates.

Certum est primò, ista potissimum vocabula Explicatio
in hac materia cognoscenda esse, *relatio*, *ratio*, *vocum*.

correlatio, *fundamentum*, *terminus*, *ratio fundandi*.

Relatio significat comparisonem vnius cum alio, & respectum; seu habitudinem vnius ad aliud; id est id quo vnum respicit aliud; quia referri significat comparare, seu dirigere vnum ad aliud.

C Paternitas v. g. dicitur relatio, quia est id quo pater respicit filium. Correlatio est mutus respectus vnius ad alterum; id est, relatio per quam aliquid refertur ad aliud, quod ad ipsum refertur; quia est id quo filius qui respicitur à patre, respicit patrem. Idem relatio alia dicitur esse mutua, quando ex parte extremi vtriusque reperitur relatio; sic enim pater respicit filium, & filius respicit patrem; alia est relatio non mutua, quando in vno tantum extremo est relatio realis; sic enim dicam Deum respici à creaturis, quas tamen ipse non respicit. Fundamentum est id quod est causa subiecto vt habeat relationem, vt in patre potentia generatiua est fundamentum paternitatis; in pariete albo, albedo est fundamentum similitudinis. Terminus est id quod ab alio respicitur. Ratio fundandi est conditio requisita vt exurgat relatio, vt in relatione paternitatis generatio dicitur ratio fundandi. Denique subiectum relationis est illud, quod sustentat relationem, siue relatum, aut correlatum: pater v. g. est subiectum paternitatis.

Certum est secundò, relationem diuidi in relationem realem, quæ scilicet fictitia non est; & relationem rationis, quæ fictitia est. Secundò, realem aliam vocari secundum esse, cuius esse est ad aliud; aliam secundum dici, cuius esse non est ad aliud, sed explicatur per ordinem ad aliud. Tertiò relationem secundum esse aliam vocari transcendentem, quæ in omnibus reperitur prædicamentis, & est, vt dicitur in sequentibus, ens partim absolutum, partim respectuum: aliam prædicamentalem, quæ in solo est prædicamento relationis, estque purus respectus, id est nihil aliud quam respectus. De huius vltimæ solus existentia, natura, proprietatibus nunc quæritur, de reliquis postea videro.

Triplex di-
uisio rela-
tionum.

S. I.

*Verum sint relationes aliqua predicamentales
verè reales.*

Aliqua sunt, inquit Philosophus in prædicamentis, quorum esse est ad aliquid se habere. Et 5. Metaph. Ea sunt ad aliquid, quæ id quod sunt, aliorum esse, aut ad aliquid aliquo modo dicuntur. Merito ergo controuerti potest, utrum huiusmodi respectus vnus ad aliud sit aliquod accidens reale, an verò fictitium duntaxat, & per intellectum.

Triplex dubitatio.

Ratio enim dubitandi primò est, quia implicat dari aliquod accidens reale, quod non possit habere esse in subiecto: relatio non potest habere esse in subiecto. Probatur. Illud, cuius totum esse est ad aliud se habere, seu quod non habet nisi esse ad, non potest habere vllum esse in: relatio habet totum esse ad: ergo relatio non habet vllum esse in.

Secundò, quod aduenit rei alicui sine vlla eius mutatione, non est aliquid reale: relatio aduenit rei sine vlla eius mutatione; cum enim de nouo sit Romæ paries albus, similis incipit ei esse paries existens Parisiis, immutatus omnino manens, vt patet: ergo relatio non est aliquid reale. Imò patet quod omnis comparatio fit per intellectum: relatio autem comparatio est: ergo illa non est nisi per intellectum.

Tertiò nullum est ens reale, quod non habeat causam, & quod non fiat per veram actionem: relatio nec habet causam, nec fit per vllam actionem, quia vt docet Philosophus 5. Physicorum, textu 10. ad relationem non est motus: ergo relatio non est ens reale.

Existencia relationum.

Dico primò, dari relationes categoricas, quæ sint verè reales, non autem fictæ, aut per solum existentes intellectum.

Ratio est primò, quia si nihil est in pariete albo, ratione cuius dicatur similis alteri parieti albo, poterit eodem iure dici similis parieti nigro: hoc autem nemo dixerit: ergo est aliquid in pariete albo, ratione cuius dici potest similis alteri parieti albo. Illud est quod vocatur relatio. Secundò etiam si nullus cogitet intellectus, Pater est verè Pater, & Filius est verè Filius. Vna quantitas maior est, vel minor, vel æqualis alteri quantitati. Vnum est alteri vicinum, aut ab eo distans: quæ omnia relativa sunt, cum habitudinem dicant ad aliud. Et sanè negari non potest esse in Deo veras relationes distinctiuas personarum diuinarum, quæ sunt omnino reales; Pater enim est verè Pater, & habitudinem dicit ad Filium: ergo etiam in creatis esse patrem & esse filium sunt relationes reales, & independentes ab intellectu.

Solutio primæ dubitatio.

Ad primam resp. negando quod relatio non habeat esse in subiecto; nam quando dicitur esse accidens, cuius totum esse est ad aliud, significatur illam esse accidens, cuius totum esse quod habet in subiecto, est ad aliud; seu cuius totum munus est subiectum illud, in quo est, perficere in ordine ad aliud. Vbi vides includi omnino esse in. Absolutè igitur maior illa neganda est: illud non habet esse in, quod habet totum esse ad. Nego, inquam, quia illud esse ad, est in subiecto.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo distinguendo maio-

Arem: illud non est reale, quod de nouo rei alicui aduenit sine vlla eius mutatione; si de nouo adueniat secundum quod dicitur in recto, tum in obliquo, concedo; si adueniat rei tantum secundum id quod dicitur in obliquo, nego. Similitudo aduenit parieti albo iam existenti, non secundum id quod dicitur in recto, sed secundum illud duntaxat quod dicitur in obliquo, vt constabit ex sect. 2. Verum est quod omnis comparatio actualis est per intellectum; comparatio verò aptitudinalis, seu id quo posito intellectus comparare rationabiliter potest vnum cum altero, non est per intellectum, sed est reale. Relatio autem non est actualis comparatio, sed tantum aptitudinalis.

B Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: Solutio omne ens reale habet aliquam causam, & fit per veram actionem, si sit entitas ab aliis distincta, concedo; si fit duntaxat formaliter ab aliis distincta secundum illud duntaxat, quod dicitur in obliquo, nego. Relatio huiusmodi est, vt dixi. Vnde dici solet, formalitates non propriè producti, sed resultare tantum, quatenus producta entitate fundamenti, & termini statim est relatio.

S. II.

*Quenam sint essentia, & proprietates
relationis categoricæ.*

C Dest, quanam sit propria definitio relationis prædicamentalis, prout differt à quacunque alia relatione: deinde quid requiratur essentialiter, vt in aliquo subiecto noua exurgat relatio.

Ratio dubitandi primò est præsertim, quomodo terminus relationis sit illi essentialis, quia illud quod est essentialiter relationi, & veluti eius forma constitutiva, est intrinsecum relationi: terminus non est intrinsecus relationi, sed omnino extrinsecus: ergo terminus non potest esse relationi essentialis, nec forma eius constitutiva.

D Secundò terminus est omnino distinctus à fundamento relationis: ergo est omnino distinctus à relatione, quæ idem est cum fundamento.

Tertiò: relatio entitatem à solo habet fundamento: ergo ab illo habet essentiam, & specificationem.

Dico secundò, relationem rectè definiti accedens reale, cuius totum esse est ad aliud.

Ratio est, quia per hoc distinguitur relatio huiusmodi ab aliis omnibus relationibus, & ab omnibus entibus absolutis. Cum enim totum eius esse sit ad aliud, maxime differt ab entibus absolutis. Cum sit realis, differt à relationibus rationis. Cum eius esse respectum sit ad aliud, differt à relationibus secundum dici, quarum esse non est respectum, quamuis explicetur per respectum.

E Difficilius autem videtur dicere discrimen relationis categoricæ à relatione, quæ vocatur transcendentalis. Primò enim non placet explicatio Caietani, Fonseca, & Suarez, qui volunt relationis categoricæ proprium esse, vt terminum respiciat purè vt terminum, non exercendo circa illum munus vllum causalitatis; cum tamen relatio transcendentalis respiciat terminum vel vt causam, vel vt effectum. Hoc, inquam, videtur

videtur difficile, quia potentia respicit obiectum pure ut terminum, aequè ac pater respicit filium; quia utraque non est minus causa formalis extrinseca. Imò relationes omnes, quae in actione fundantur, sunt praedicamentales; & tamen respiciunt terminum ut causam, vel ut effectum. Secundò non placent ij, qui volunt relationem categoricam respicere terminum ut actu existentem, quod negant convenire relationi transcendentali: sed hoc est aperte falsum, quia nullus est modus, qui transcendentaliter non referatur ad modificatum, cuius tamen actuale existentiam requirit.

Verius itaque dicitur, relationem categoricam esse accidentis subiecti proximi, quod denominat; relationem autem transcendentalem nunquam esse accidentis talis subiecti, seu fundamenti: v. g. paternitas accidentalis est homini; dependentia verò est illi essentialis. Hinc fit, ut paternitas sit relatio categorica; dependentia verò à Deo sit relatio transcendentalis. Fateor quidem relationem transcendentalem esse posse accidentalem subiecto remoto: cognitio v. g. accidentis est hominis cognoscentis, sed nunquam est accidentalis fundamentum, quod appellatur proximum subiectum; v. g. relatio ad obiectum cognitum est essentialis cognitioni, quae fundamentum est talis relationis. Similiter relationes transcendentales accidentium sunt accidentales subiectis accidentium, sed sunt essentialis ipsis accidentibus.

Conclusio bimembris. Dico secundò, relationem categoricam necessariò & essentialiter includere fundamentum & terminum, sine quibus nec esse, nec intelligi potest; sed ita tamen ut dicat essentialiter & in recto ipsum fundamentum; terminum autem connotatiue solum & in obliquo.

Relatio exigit fundamentum & terminum. Prima pars facile colligitur ex definitione relationis, quam attuli: nam illa est accidentis, cuius totum esse est respicere aliud; idest, cuius totus effectus formalis, quem confert subiecto, est dirigere, seu ordinare illud ad aliud. Vbi manifestè indicatur fundamentum ratione cuius aliquid refertur, & terminus ad quem refertur: relatio enim requirit causam aliquam proximam, ratione cuius existit in vno potius quam in altero; v. g. ut paries similis sit alteri parieti, debet esse aliqua causa, & fundamentum illius similitudinis, alioqui esset similis cuilibet alteri. Huiusmodi causa vocatur fundamentum relationis: ergo relatio exigit aliquod fundamentum. Sed & necessariò exigit terminum, quia est ad aliud, idest ad terminum, sine quo, ne diuinitus quidem intelligi potest, aut conservari: hoc enim vnicum discrimen est entis absoluti à respectivo, quòd illud perfectè significet sine alio extra se; respectivum autem præter seipsum, necessariò exigit etiam aliquid aliud à se.

Fundamentum, & terminus diuerso modo pertinent ad relationem Secunda pars asserit fundamentum & terminum, tamen pertinere ad essentiam relationis, non eodem tamen modo pertinere ad constitutionem essentiae illius: duobus videlicet modis fieri potest ut aliquid sit de essentia rei alicuius. Primò ita ut in recto sit ipsa entitas illius; secundò ita ut in obliquo connotetur ab eo, & respiciatur: v. g. illud quod est entitas visionis in recto, constitutum est, & essentialiter visioni; species nimirum expressa producta in oculo. Illud autem, quod connotatur extrinsecè à

R. P. de Rhodas curs. Philosoph.

A visione in obliquo, est essentialiter visioni; color nimirum qui terminat visionem, neque vilo modo est entitas ipsa visione. Nulla igitur relatio est, quae non dicat fundamentum & terminum; sed fundamentum est entitas ipsa relationis, ideo in recto illam constituit: terminus autem non potest dici entitas relationis, neque relatio dici potest esse terminus, sed connotatur tantum à subiecto relationis, & in obliquo illam ingreditur. Filius v. g. non est entitas paternitatis, sed id quod respicitur & connotatur à paternitate; ideo illa entitas est ipsa potentia generatiua patris, propterea tamen respicit filium.

B Ad primam respondeo terminum relationis esse quidem semper extrinsecum fundamento relationis; nihil enim refertur ad seipsum; sed esse tamen extrinsecum & essentialiter relationi; non tanquam entitatem & rectum relationis, sed tanquam obliquum & connotatum intrinsecum relationi, sed extrinsecum eius fundamento: quanquam in aliquo etiam sensu dici potest, terminum extrinsecum esse relationi, si per esse extrinsecum intelligatur id quod non est in recto, & entitatiue ipsa relatio.

Solutiones difficultatum.

C Ad secundam respondeo terminum necessariò esse distinctum à fundamento relationis, quae relatio distinguitur à fundamento secundum id quod illa in obliquo connotat, non secundum quod illam constituit in recto.

Ad tertiam pater ex dictis, quod relatio totam entitatem habet in fundamento, non absolute sumpto, sed propterea in obliquo connotat terminum.

Sequebantur proprietates relationis, in quibus levis est difficultas.

Proprietates relationis.

Prima est, quod posito fundamento & termino, ponitur necessariò relatio; non per veram actionem, sed per resultantiam, ut dixi; quia illis positis, ponitur totum id quod essentialiter exigit relatio, tum in recto, tum in obliquo: ergo illis positis, ponitur relatio.

D Secunda est, non suscipere magis & minus, nisi secundum sensum vulgi. Similitudo v. g. non suscipit in seipsa magis & minus, ita ut vna res sit alteri similior quam altera; quamuis dicatur vulgò, illa esse magis similis per maiorem aut minorem accessum ad perfectam similitudinem. Nam v. g. si album ut sex esset similis albo ut septem, quam album ut duo, deberet esse similis in numero graduum; nam essentia albedinis est eodem modo similis in utroque: sed album ut sex non est similis in numero graduum albo ut septem, quam album ut duo, quia eundem non habet gradum: ergo non est reuera similis, licet secundum sensum vulgi dicatur similis.

E Tertia proprietas est, quod relata sunt simul naturà & cognitione, ut patebit ex dicendis de termino relationis.

Quarta est habere contrarium, non ratione sui, sed ratione fundamenti: si enim fundamentum sit qualitas, tunc relatio habebit contrarium; si non sit qualitas, contrarium non habet.

SECTIO II.

De distinctione relationis à fundamento,
& termino.

Explicata generatim essentia relationis, quæ cit essentialiter fundamentum quod respicit aliud, & terminum, qui respicitur, præcipua totius huius materie difficultas est, utrum relatio illa, siue habitudo & ordo fundamenti ad terminum, sit aliqua entitas illis superaddita, & ab utroque distincta. Quia in controversia tripliciter Authores diuisi sunt. Primò volunt aliqui, relationem realiter distingui, aut saltem modaliter. Secundò alij negant, illam distingui etiam conceptu. Tertio alij statuunt, relationem distingui formaliter, & per rationem à fundamento; realiter autem ab ipso termino: quæ tria examinanda loco hoc sunt.

S. I.

Utrum relatio realiter distinguatur à
fundamento.

Prima dubitatio ex separabilitate.

Ratio dubitandi primò est, quia illa distinguuntur realiter, quæ possunt separari: relatio similitudinis, quam habet paries albus, ad alterum parietem album, potest ab illo separari; si enim destruitur alter ille paries, manebit albedo in vno, & non manebit similitudo: & antequam fiat secundus paries albus, albedo est in vno pariete, in quo non est similitudo. Item puer quatuor annorum est homo, & non est pater: ergo relatio separatur realiter à fundamento, & ab eo distinguitur. Imò interdum crescente fundamento, relatio decrescit, & contrà; si enim duo sint parietes, vnus albus vt octo, alter albus vt quatuor, & à pariete albo vt octo tollantur quatuor gradus, decrescet albedo, & crescet similitudo: ergo albedo non est realiter similitudo.

Secunda ex effectu formali.

Secundò forma posita in subiecto communicat necessariò illi suum effectum formalem, v.g. implicat intelligi albedinem in pariete, & parietem non fieri album; effectus enim formalis non est aliud quàm forma in subiecto: sed si relatio identificatur cum fundamento, forma erit in subiecto sine suo effectu formali; nam in puero quatuor annorum erit tota forma paternitatis, quæ tamen puerum non denominabit patrem: ergo relatio non identificatur cum fundamento. Deinde quando illi homini, qui prius non erat pater, aduenit paternitas; vel aliquid reale illi aduenit, vel nihil. Si aliquid: ergo paternitas distinguitur ab illo fundamento. Si nihil: ergo relatio est nihil, quod nemo dixerit. Neque dicas, aduenire illi aliquid extrinsecum; nam relatio nullo modo prius erat, alioqui puer erat pater: relatio est aliquid intrinsecum: ergo adueniente relatione non aduenit tantum aliquid extrinsecum.

Tertia ex ratione accidentis.

Tertio: illud quod est accidens realiter, necessariò distinguitur realiter ab eo quod est substantia: relatio est verè ac propriè accidens, fundamentum autem sæpius est substantia; nam Petrus in ratione hominis est similis Paulo: ergo relatio distinguitur realiter à fundamento. Neque dicas, accidens metaphysicum non distingui necessariò à substantia. Sed contrà. Implicat aliquid causari & dependere realiter à seipso: sed accidens necessariò pender à substantia, cui inhæ-

Aret: ergo accidens necessariò distinguitur à substantia, sicque fictitium est omne accidens metaphysicum. Confirmatur, quia dependere est in aliqua re pendere ab alio: ergo dependentia realis est dependentia ab alio realiter diuerso. Vel ergo dependentia illa relationis à fundamento est ficta, & sic relatio non est accidens nisi fictum; vel est realis, & sic relatio realiter distinguitur à fundamento, quia nihil realiter pendet à seipso.

Dico primò. Relatio nec realiter, nec modaliter distinguitur à fundamento, & termino. Ita censent Scotus & Nominales, alique plures relati à Suare, Vasque, Auerfa; imò expresse traditur ab Augustino lib. 5. ciuit. cap. 16. Anselmo in monologio, cap. 24. Damasceno & aliis. Contrariam sententiam communius docent Thomistæ, non autem S. Thomas, vt latè probat Hurtadus disp. 15. Metaphys. §. 8.

Ratio autem est primò, quia illa non distinguuntur realiter, quæ nulla vi possunt separari: relatio nulla vi potest separari à fundamento & termino; v.g. Petrus & Paulus nulla vi existere possunt sine similitudine in natura: duo parietes albi nulla vi existere possunt sine similitudine in qualitate: ergo relatio non est distincta realiter à fundamento & termino. Minor probatur. Illa sunt necessariò similia, quorum vnum se habet sicut aliud: si duo parietes sint albi, vnus necessariò se habet sicut alius: ergo si duo parietes sint albi, nulla vi effici potest vt vnus non sit sicut alius. Imò duæ quantitates bipalmes præcisè quacunque alia entitate per intellectum sunt realiter æquales, & implicat vt non sint æquales: Petrus & Paulus præcisè per intellectum entitate qualibet superaddita sunt inter se distincti, & similes in natura: ergo frustra est entitas qualibet alia superaddita.

Secundò: si relatio est distincta realiter à fundamento, necesse est vt infinitæ producantur entitates, quarum excogitabilis non est causa vlla productiua; quod probatur. Si enim producat hic de nouo lilium, debet necessariò produci entitas nouæ relationis in omnibus albis, quæ sunt in India, & entitas dissimilitudinis in omnibus quæ non sunt alba, & non sunt lilia. Ad motum digiti vnus produceretur noua entitas realis distantie per totum mundum, & iuxta successionem mutabitur infinities hæc entitas. Tunc autem non est excogitabilis causa, quæ talem producat entitatem, & illa tamen si realis est, debet realem habere causam à qua producat realiter. Nascatur v.g. nullum toto in mundo, erit ens in quo non fiat aliqua noua productio. Quis autem dinumeret illos modos qui producantur in re qualibet? Cum enim nullum sit ens, quod mille modis non possit comparari ad alia per distinctionem, distantiam, similitudinem, dissimilitudinem, maius & minus; cerè nihil erit in quo singulis instantibus non producantur infinites infiniti modi.

ETertio sequitur dari processum infinitum, quia vna similitudo est similis alteri per veram similitudinem; si hæc est separabilis & distincta, iterum hæc per aliam & aliam similis erit in infinitum.

Ad primam respondeo ex nuper dictis, duo solum reperiri necessariò in qualibet relatione: vnus primus quod constituit illam in recto, alterum quod fundatur in obliquo. Certum est relationem separari posse à fundamento secundum id quod relatio connotat in obliquo; nego autem posse

posse separari secundum id quod illa connotat in recto. Quando vnicus est paries albus, habet relationem totam similitudinis secundum id totum quod constituit illam in recto, non secundum id quod connotat in obliquo. Quod additur, crescere aliquando relationem decrescente fundamento, & contrà, difficultatem non habet; quia dixi relationem non suscipere magis & minus, nisi secundum sensum vulgi; vnde totum corrumpit argumentum, quamuis solui etiam posset eadem adhibita distinctione recti & obliqui.

Instantia.

Instabis: vbi est aliqua denominatio intrinseca separabilis, ibi est forma intrinseca separabilis: denominatio relatiui adueniens albedini absoluta, est intrinseca & separabilis, vt patet: ergo est etiam forma intrinseca & separabilis. Deinde quando non est nisi vna albedo, illa nullo modo est respectiua, sed est ens simpliciter absolute; non enim potest vilo modo dici similis ei similitudo. Puer quoque quatuor annorum non est vilo modo, etiam inadæquatè, pater: ergo vt de nouo fit intrinsecè ac adæquatè pater, debet de nouo aduenire illi aliquid intrinsecum; quomodo enim fieri potest intrinsecè id quod prius intrinsecè non erat, si nihil ei adueniat intrinsecum. Denique quero de illo recto quod constituit rationem, vtrum sublato termino sit relatiuum inadæquatè; si enim est relatiuum: ergo puer denominari potest pater inadæquatè; si non est relatiuum: ergo illi aduenit de nouo esse relatiui.

Resp. distinguendo primam maiorem: vbi est denominatio intrinseca separabilis secundum id quod dicit in recto & in obliquo, ibi est forma separabilis, concedo: vbi est denominatio separabilis tantum secundum id quod dicit in obliquo, ibi est forma separabilis, nego. Sæpe autem dixi, sublato termino relationem tolli duntaxat secundum id quod connotat in obliquo.

Tota verò difficultas est, vtrum rectum illud relationis, siue fundamentum, sublato termino, quod est connotatum obliquum, maneat formaliter respectiuum, saltem inadæquatè. In eo enim tota est vis argumenti. Respondeo autem illud nullo modo esse actu respectiuum, sed tantum fundamentaliter; ita videlicet, vt ex parte ipsius nihil desit vt sit respectiuum, sed tantum terminus extrinsecus, quo posito sine mutatione vlla intrinseca erit actu respectiuum, cum antea non esset tale nisi potentia, ex defectu nimirum solius termini; eo enim accedente completur illa potentia, & fit actualiter respectiuum; semper enim dicendum, illud habere totum, quod est necessarium ex parte ipsius, vt sit respectiuum intrinsecè; sed illud tamen actu non est respectiuum ex defectu complementi extrinseci, quo sublato illud intrinsecum non est respectiuum.

Solutio secundæ dubitat.

Ad secundam respondeo formam aliam esse absolutam, aliam respectiuiam: absoluta est quæ denominat suum subiectum eo ipso quod illi inheret absque alio extrinsecò; effectus enim eius formalis non dicit nisi talem formam in subiecto, & non dicit aliquid extrinsecum; idè denominat subiectum eo ipso, quod est in subiecto. Respectiua illa est, quæ non denominat sola subiectum in quo est, nisi adsit aliquid extrinsecum, quod respiciat; quia scilicet effectus eius formalis est forma in subiecto prout respiciens aliud: vnde si sola sit, non est forma, nec confert vilo modo effectum formalem. Vnde ad argu-

R.P. de Rhodes curs. Philosophi.

A mentum: forma posita in subiecto communicat illi effectum suum formalem, si forma sit absoluta, quæ dicat tantum seipsam in subiecto, concedo; si forma sit respectiua, quæ non dicat tantum seipsam in subiecto, sed essentialiter dicat vnum in recto, & alterum in obliquo, nego. Huiusmodi autem relatio est, vt dixi. Vel etiam idem erit si dicas: Forma posita in subiecto secundum totum quod dicitur in recto, tum in obliquo, communicat illi effectum formalem, concedo: forma posita in subiecto inadæquatè tantum secundum id quod dicit in recto, tribuit illi effectum formalem, nego. Rectum illud solitarie sumptum nullo modo est forma relatiua. Sicut quia binarius numerus essentialiter dicit duas unitates, sublatâ vnâ, nullo modo manet formaliter binarius. Quando illi homini qui prius non erat pater, aduenit paternitas, nihil ei aduenit, quod sit de essentia paternitatis in recto; aduenit aliquid quod sit de essentia paternitatis in obliquo. Hoc autem intrinsecum est relationi paternitatis, licet extrinsecum sit Patri, vt sæpe dixi.

Instabis primò. Aduenit tunc tota relatio paternitatis adæquatè formaliter; nam illa prius nullo modo erat, etiam inadæquatè: relatio illa est aliquid intrinsecum fundamento: ergo aduenit aliquid intrinsecum fundamento, quod proinde realiter ab ipso distinguitur.

Prima instantia.

Resp. negando aduenire tunc relationem totam formaliter adæquatè, quia illa tunc non aduenit secundum id quod dicit in recto, sed secundum illud duntaxat, quod dicit in obliquo; illud tamen rectum non est relatio formaliter vilo modo, donec adueniat ei obliquum, quod non est relatio, alioqui esset rectum; sed connotatur à relatione. Relatio enim formaliter sumpta duo dicit, rectum & obliquum; vnum quod respicit, alterum quod respicitur. Posito recto antequam adueniat obliquum, nullo modo est relatio formaliter, quamuis sit relatio secundum id quod dicit in recto; neque tamen tota relatio sumpta formaliter aduenit, quia non aduenit secundum id quod dicit in recto. Sicut quando de nouo fit homo, cuius corpus antea erat, ille non erat prius formaliter, & tamen non fit adæquatè, quia non fit secundum materiam.

Instabis secundò. Id quod nunc est formaliter, cum prius nullo modo esset formaliter, nunc adæquatè fit formaliter: relatio paternitatis nunc est formaliter, cum antea nullo modo esset formaliter: ergo relatio paternitatis nunc adæquatè fit formaliter.

Secunda instantia.

Resp. distinguendo maiorem: id quod nunc est formaliter, cum prius nullo modo esset formaliter secundum id quod dicit formaliter, tum in recto, tum in obliquo, nunc fit adæquatè formaliter, concedo; cum prius nullo modo esset formaliter secundum illud solum quod connotat in obliquo, nego: id est, si nullo modo erat formaliter ex defectu solius obliqui, nego; ex defectu recti, & obliqui, concedo.

Ad tertiam resp. aliud esse accidens physicum, aliud metaphysicum: quidquid est extra rei essentiam, dicitur accidens; sed si realiter sit extra essentiam, est accidens physicum realiter ab ea distinctum; si autem per solum conceptum sit extra essentiam, accidens est metaphysicum, sola nimirum ratione distinctum à substantia, sicut esse risibile, admiratiuum, &c. accidentia sunt

Solutio tertiæ dubitat.

M M m 3 metā

metaphysica, quia non sunt de primo conceptu rei, neque tamen distinguuntur realiter à substantia, sed conceptu tantum. Huiusmodi accidens est relatio, quod non realiter, sed per solum conceptum pendet à substantia, cum non sit accidens nisi per conceptum. Nihil ergo pendere potest realiter à seipso, quamvis per conceptum pendere possit à seipso sub alia formalitate. Nam pendere realiter, est pendere ab alio realiter distincto: pendere autem per conceptum, est pendere ab alio distincto per conceptum. Illa dependentia relationis à fundamento nullo modo est ficta, sicut distinctio rationis non est ficta, quia est per intellectum cum fundamento in re; idem neque ficta dici debet, neque realis, nisi fundamentaliter: formaliter autem est per intellectum, cum fundamento in re. Similiter ergo nihil realiter inhaerere potest sibi ipsi, sed per conceptum cum fundamento in re, inhaerere sibi ipsi aliquid potest; quo modo accidens metaphysicum inhaeret, id est concipitur cum fundamento in re illi inhaerere.

Instantia.

Instabis: eodem modo ens diuiditur in substantiam & accidens, quo diuiditur in ens creatum & increatum: sed ens increatum & creatum necessarîo distinguuntur realiter per differentias essendi à se & ab alio: ergo substantia & accidens realiter inter se distinguuntur per differentias essendi in se, & in alio.

Resp. distinguendo maiorem: ens eodem modo diuiditur in substantiam, & accidens physicum, quo diuiditur in ens creatum & increatum, concedo; eodem modo diuiditur in substantiam & accidens metaphysicum, nego.

§. II.

Utrum relatio formaliter & per conceptum distinguatur à fundamento & termino.

Sententia negans.

Quia difficillimum est intelligere, quomodo aliqua res incipiat de nouo referri sine vlla sui mutatione, cum prius non referretur per solam mutationem alterius extremi; propterea Recentiores quidam Philosophi, vt hoc explicent, negant relationem esse vlllo modo distinctam, etiam per conceptum ab extremis, quæ referuntur; atque adeo negant illam esse formam aliquam respectuum, sed esse ipsam entitatem absolutam extremi vtriusque, & eorum puram coexistentiam: v.g. inquit, similitudo duorum parietum alborum non aliud est, etiam per rationem, quam hunc parietem esse album, & illum esse album: & dissimilitudo est, vnum parietem esse album, & alterum esse nigrum. Omnis autem ordo & respectus, qui præterea cogitatur, fictitius est, non autem aliquid reale ex parte obiecti.

Prima ratio dubitandi.

Ratio verò dubitandi est primò, quia vnum album incipiente altero albo, denominatur illi simile sine vlla mutatione per solam vtriusque coexistentiam: ergo similitudo non est aliquid distinctum ratione, à coexistentia vtriusque albi. Probatur antecedens: per illud vnum album est simile alteri, quo posito, sublati etiam per intellectum omnibus aliis, intelligitur esse simile, & implicat vt non intelligatur simile: sed posita coexistentia duorum alborum, præcis per intellectum omnibus aliis, intelliguntur illa esse similia: ergo sola coexistentia rerum absolutarum est formaliter relatio, etiam per conceptum. Confirmatur. Illa non distinguuntur formaliter,

A quorum vnum non potest concipi sine altero: sed implicat concipi fundamentum & terminum, quin intelligatur relatio; nam implicat concipi duos parietes albos, quin concipiantur similes; illa enim sunt similia formaliter, quorum vna est qualitas: ergo non distinguitur formaliter relatio à fundamento & termino. Imò Petrum & Paulum esse similes in natura humana, nihil aliud est nisi Petrum esse hominem, & Paulum esse hominem.

B Secundò: terminus vel est essentialis & intrinsecus relationi, vel est extrinsecus & accidentalis. Si est intrinsecus: ergo terminus est saltem inadæquatè ipsa relatio æquè ac fundamentum, & sic filius est inadæquatè pater. Imò falsa est allata definitio relationis, cuius totum esse est ad aliud; si enim est ad aliud, necessarîo illud aliud est extrinsecum relationi: si autem terminus est extrinsecus relationi, sequitur posse aduenire alicui nouam denominationem intrinsecam sine mutatione vlla intrinseca; & relatio enim similitudinis est intrinseca fundamento, quæ illi aduenit sine noua forma intrinseca. Et confirmatur, quia ibi est tota forma intrinseca rei, vbi est tota res: sed ante aduentum termini, est in fundamento tota res & entitas intrinseca relationis: ergo est tota relatio.

C Tertiò, quotiescunque paries habet totum quod est intrinsecè ac formaliter necessarium ad rationem similitudinis, potest dici similis alteri: sed destructo altero pariete, paries albus habet totum quod est intrinsecè necessarium ad relationem similitudinis: ergo potest dici similis alteri.

Dico secundò, relationem non esse formaliter solam entitatem absolutam fundamenti, & termini; sed esse formaliter aliquid respectuum, ratione distinctum à fundamento & termino. Ita omninò dicere tenentur omnes qui cum Aristotele volunt dari categoriam relationis distinctam ab omnibus aliis categoriis; nam illam penitus negant omnes illi, qui volunt relationem formaliter esse duas entitates absolutas.

Primò ergo conuincuntur illis omnibus argumentis, quibus probatum nuper est, dari relationes categoricas. Quia ens formaliter respectuum distinguitur conceptu ab ente formaliter absoluto: relatio vt sic est ens formaliter respectuum: ergo relatio vt sic distinguitur conceptu ab entitate absoluta fundamenti & termini. Patet enim quod si relatio non est ens formaliter respectuum, non constituit categoriam ab aliis distinctam.

Deinde id quod non est essentialis rei, sed est posterius essentiali, distinguitur ratione ab essentiali; hoc enim est esse accidens metaphysicum: relatio categorica non est essentialis rei, alioquin non differret à transcendentali: ergo relatio categorica distinguitur à fundamento & termino, saltem ratione.

Præterea paternitas est vera relatio, alioquin Deus Pater non haberet relationem realem ad Filium: sed paternitas est aliquid respectuum ratione distinctum ab entitate absoluta fundamenti & termini: ergo relatio est aliquid respectuum ratione distinctum ab entitatibus absolutis extremorum. Imò si relatio non esset aliud quam entitas absoluta extremorum, & eorum coexistentia, sequeretur quod omnes homines essent sibi mutui Patres. A priori ergo ratio est, quia non dicimus duntaxat, Petrus est albus, & Paulus

est albus; sed, *Petrus est albus sicut Paulus est albus*: ergo similitudo non est formaliter albedo absoluta extremi utriusque.

Solutio prima dubit.

Ad primam respondeo negando, quod unum album fiat simile alteri albo per solam utriusque coexistentiam; sit enim simile per verum respectum realem distinctum ratione ab utriusque coexistentia. Ad probationem negatur illa minor: posita coexistentia duorum alborum, praecisus per intellectum omnibus aliis, illa intelliguntur esse similia. Negatur, inquam, quia etsi non sit necesse ut superaddatur illi coexistentiae aliquid distinctum realiter, superaddi tamen debet aliquid distinctum ratione; nam esse simile, non est v.g. tantum duo aliqua esse alba, sed est unum esse album sicut aliud est album. Ad confirmationem eadem responsio est. Respondeo enim posse concipi duo aliqua esse alba, quin concipiantur esse similia, quia similia sunt ea quorum una est qualitas; sed possum concipere duo esse alba, quin concipiam unum habere qualitatem unam cum qualitate alterius, id est illas qualitates esse unam, id est inuicem convenire; non enim necessario concipio unum esse album sicut aliud.

Solutio secunda.

Ad secundam respondeo, terminum esse relationi essentiali in obliquo & connotatiue, ut dixi; posse autem in uno sensu dici esse intrinsecum relationi, in altero autem sensu posse dici extrinsecum. Intrinsecus dici potest, si significetur esse aliquid quod ingreditur aliquo modo intrinsecum & essentiali eius conceptum: extrinsecus vero dici poterit, si significetur, illum non esse in recto, & entitatiue ipsam relationem. Quidquid autem dicatur, parum interest; si enim dicatur intrinsecus tantum connotatiue ac in obliquo, non sequitur paternitatem esse inadaequate in Filio, cum relatio non sit in Filio, sed respiciat Filium, atque adeo respiciat vere aliud, id est aliquid distinctum a fundamento, & ab ipsa etiam entitate relationis, quae adaequate est in eo quod dicitur in recto, licet sit in ordine ad obliquum.

Si autem dicatur, terminum extrinsecum esse relationi, quia connotatur ab ea, & est eius obliquum; non sequitur posse aduenire alicui denominationem pure intrinsecam sine mutatione intrinseca; relatio enim intrinseca est secundum id quod dicit in recto, extrinseca secundum id quod dicit in obliquo, quamvis utrumque sit illi essentiali, sed diuerso modo. Ad confirmationem saepe dictum est, ibi esse totam formam intrinsecam rei, ubi est tota res, tum secundum id quod dicit in recto & entitatiue, tum secundum id quod dicit in obliquo, & connotatiue.

Neque dicas, nihil esse magis intrinsecum rei, quam quod est de eius essentia, qui est intrinsecus eius conceptus; redit enim eadem distinctio: nihil est magis intrinsecum rei, quam quod est de illius essentia in recto & entitatiue, concedo; quod est de illius essentia in obliquo & connotatiue, nego.

Solutio tertia.

Ad tertiam patet ex modo dictis, negari primum posse minorem, quia terminus in obliquo dici potest intrinsecus relationi. Deinde negari etiam posse maiorem: quotiescumque paries habet totum quod formaliter & intrinsece necessarium est ut sit similis, potest dici similis; quia cum similitudo sit forma partim intrinseca, partim extrinseca, ut paries dicatur similis, necesse est ut adsit totum quod necessarium est, tum extrinsece, tum intrinsece ad similitudinem.

A Ex quo colligitur, quod tertium proposueram, relationem adaequate sumptam non distingui realiter etiam a termino; distingui autem secundum id quod illa dicit in recto, & entitatiue.

SECTIO III.

De fundamenta relationis categorica, & de ratione fundandi.

B Exponenda sunt sigillatim duo extrema, quae illam quasi construunt. Primum autem est fundamentum, seu causa proxima, cur in aliquo sit relatio; de quo vnica restat controuersia, quoniam videlicet illud sit, seu quanam res possit esse fundamentum relationis categoricae: ubi primum videndum est, utrum commodè fundamenta relationum, & relationes diuidantur in tria genera: secundò, quod est difficilius, utrum relatio possit esse fundamentum alterius relationis.

S. I.

Utrum fundamenta relationum, & relationes rectè diuidantur in tria genera.

C Certum est primò, Aristotelem 5. *Metaphysic.* cap. 15. tria statuere genera eorum, quae sunt ad aliquid. Primum genus illud est, quod fundatur in vnitatis naturae, aut multitudine: secundum, quod fundatur in potentia actiua, vel passiva: tertium fundatur in mensura & mensurabili. Nomine vnitatis non intelligitur vnitatis proprie dicta, sed similitudo tantum & conuenientia; nomine autem multitudinis significatur disconuenientia, quaecumque illa sit; patet enim, quod conuenientia, & disconuenientia possunt esse vel in natura, vel in extensione, vel in intensione graduum. Nomen potentiae actiuae causam significat, à qua effectus producitur: potentia passiva significat effectum productum; unde sub hoc genere continentur relationes omnes causae ad effectum, & effectus ad causam; deinde relationes omnes effectuum procedentium ab eadem causa; deinde illae quae fundantur in morali quadam actione, ut relationes serui ad dominum, aut coniugum inter se. Nomine mensurae illud intelligitur, per quod cognoscitur, & limitatur quantitas aut perfectio alterius: v.g. obiectum dicitur esse mensura potentiarum, quarum perfectio cognoscitur ex obiectis. Mensurabile appellatur id, cuius perfectio cognoscitur & limitatur per aliud, ut potentia cognoscitur per obiectum, cui necessarid commensuratur.

Tria genera relationum explicata.

E Certum est secundò, diuisionem hanc in tria genera fore optimam, si omnia illa membra diuisionis inter se distincta sint; si omnia participant veram definitionem relationis; & demum si praeter tria illa nullum sit excogitabile genus relationis praedicamentalis: quae tamen omnia video à quibusdam negari.

Defensio huius diuisionis.

Ratio enim dubitandi primò est, quia vnitatis & multitudinis relationes sunt, non autem fundamenta relationum: ergo relationes primae non fundantur in vnitatis, aut multitudine. Imò cum multitudo negatio sit, non potest dici esse fundamentum relationis positivum.

Triplex dubitatio.

Secundò fundamentum relationis est necessarid intrinsecum extremo quod refertur: actio, quae

MMm 4 fundat

fundat relationem secundi generis, est extrinseca ipsi agenti: ergo relationes secundi generis non fundantur in actione.

Tertiò relatio potentiae ad obiectum essentialis est, non autem categorica: ergo mensurabile non est fundamentum relationis. Imò si categoricae sunt relationes tertij generis, reuocantur ad secundum genus; nam ad illud secundum genus pertinent quaecumque dicunt ordinem ad potentiam agendi, & actionem: sed mensura & mensurabile dicunt huiusmodi ordinem, quia mensurabile significat potentiam quamlibet, vel habitum, cuiusmodi sunt intellectus, voluntas, scientia: mensura verò significat obiectum, quod attingi potest à potentia vel habitu: ergo frustra ponitur tertium istud genus relationum. Denique si mensurabile, seu potentia dicit ordinem ad obiectum, mensura quoque ordinem dicit ad mensurabile: negatur tamen à Philosopho, quod scibile relationem habeat ad scientiam.

Conclusio affirmatiua.

Dico primò, relationes optimè in tria genera diuidi, adeò vt reuera sint categoricae relationes fundatae in vnitatem aut multitudinem, in potentiis actiuis aut passiuis, in mensura & mensurabili.

Relationes primi generis.

Primò enim, quod relationes fundatae in vnitatem aut pluralitate relationes sint categoricae, probatur, quia respectus realis, & non essentialis fundamento proximo, est relatio categorica: illa quae habent vnitatem aut multitudinem, habent respectum realem, & non essentialem; similitudo enim separabilis est ab illis quae similia inuicem sunt, vt patet: ergo relationes primi generis sunt categoricae.

Relationes secundi & tertij generis.

Secundò eadem ratio valet pro relationibus secundi generis, id est causarum ad effectus, & effectuum ad causas; patet enim illas separari destructo termino. Imò & valet eadem ratio pro mensura & mensurabili, quia limitari & cognosci obiectum quod actu existit, & actu percipitur, est respectus aliquis potentiae ad obiectum separabilis à potentia, adeoque relatio est praedicamentalis: ergo mensurabile fundamentum est relationis categoricae; differentia enim propria eius est cognosci & limitari per aliud.

Solutio primae dubit.

Ad primam respondeo nomine vnitatis fundamentalis, quam dixi fundamentum esse relationum primi generis, significari rem illam, quae talem habet vnitatem, non ipsam vnitatem, quae relatio est: v. g. natura Petri fundamentum est similitudinis, quam habet Petrus ad Paulum: similitudo autem relatio est. Verum est, quod multitudo & distinctio formaliter sumptae aliquam habent negationem, ratione cuius non fundant relationem; sumptae tamen materialiter positivae sunt, & fundant relationem dissimilitudinis, quae tamen dici potest relatio partim positiva & negatiua; sicut multitudo partim est positiva, partim negatiua.

Solutio secundae.

Ad secundam respondeo relationem secundi generis esse intrinsecam agenti, quia actio non est fundamentum illius, sed tantum ratio fundandi. Fundamentum enim relationum huiusmodi est ipsa entitas causae, prout est productiua talis effectus: potentia v. g. generatiua in homine fundamentum est paternitatis; generatio autem est ratio fundandi tantum, id est conditio ad fundandam relationem necessariò requisita: manet enim relatio etiam postquam actio praeterita est.

Solutio tertiae.

Dices, si actio praeterita sufficit ad relationem,

A sufficit etiam actio futura. Verum manifesta disparitas est, quia relatio exigit terminum existentem; non existit autem quando actio est tantum futura; existere potest tamen est praeterita.

Ad tertiam resp. relationem potentiae ad obiectum actu existens, & actu perceptum esse accidentalem, non transcendentalem. Cum enim obiectum possit non existere actu, respectus ad illud existens est sine dubio separabilis à potentia. Fateor tamen transcendentalem esse respectum potentiae ad obiectum sub ratione mensurae accidentalis, praescindendo ab eo quod actu existat & actu cognoscatur. Deinde nego relationes istas posse reuocari ad relationes tertij generis; quia vt sic non dicunt ordinem ad potentiam agendi, & actionem, etsi aliunde dicere possint istum ordinem. Consistit enim praecise genus istud relationis, quod perfectio vnus sit alterius perfectioni commensurata. Tamen verò potentia dicit ordinem ad obiectum, non habet tamen ordinem obiectum ad ipsam potentiam; quia potentiam mensurari per obiectum, est aliquid intrinsecum potentiae; obiectum autem esse mensuram potentiae, denominatio est extrinseca in obiecto. Vnde certum est, non omnem relationem categoricam esse mutuum.

S. II.

C *Verum possit vna relatio fundare aliam relationem.*

Sic breuiter propositis iis, quae possunt fundare relationem, grauis sequitur controuersia, vtum possit vna relatio esse fundamentum relationis alterius; v. g. vna similitudo esse fundamentum alterius similitudinis; quia sicut duae albedines sunt inter se similes, sic duae similitudines sunt similes inter se: neque dubitari potest, quin inter se similes sint duae paternitates.

D Ratio ergo dubitandi primò est, quia vitari non potest processus in infinitum, si vna relatio fundet aliam; si enim vna relatio fundet vnā aliam relationem, rursum ista fundabit aliam tertiam; est enim similis secundae, & tertia fundabit quartam; sicque vbicumque vna erit relatio, erunt infinitae reales relationes, quod omnino implicat, vt patet: non enim minus impossibilis est progressus infinitus in formalitatibus, quam in entitatibus realiter distinctis, vt saepe dixi.

Secundò, actio non potest fieri per aliam actionem: ergo neque relatio potest fundare aliam relationem. Probatur consequentia; id est actio non fit per aliam actionem, quia essentialiter est actio: quod autem essentialiter est tale, seipso est tale: sed relatio est essentialiter relatio; similitudo v. g. est essentialiter similitudo: ergo seipsa est relatio, non autem fundat aliam relationem.

E Tertiò si vna relatio fundat aliam relationem, erunt in diuinis plures relationes, quam quatuor, quod repugnat omnibus Theologis.

Dico secundò. Potest vna relatio fundare aliam relationem diuersae rationis; non potest fundare aliam relationem eiusdem rationis: v. g. paternitas fundare potest relationem similitudinis; similitudo autem non potest fundare relationem alteram similitudinis. Ita docent Theologi plures cum Scoto: refragantur alij etiam plures cum S. Thoma 1. parti. quæst. 42. art. 4. Relationem diuersam

diuersæ rationis voco eam, quæ terminum formalem habet diuersum, vt paternitas & similitudo; similitudo & dissimilitudo. Relationem eiusdem rationis eam dico, quæ terminum formalem habet eiusdem rationis, vt duæ similitudines.

Relatio fundat aliam diuersæ rationis.

Ratio ergo, cur relatio vna possit esse fundamentum relationis diuersæ rationis, est quia duæ paternitates non minùs similes sunt, quàm duæ albedines: sed duæ albedines relationem habent similitudinis: ergo illam etiam habent duæ paternitates; nam duæ albedines idèd sunt similes, quia participant eandem naturam: duæ autem paternitates haud dubiè participant eandem naturam & definitionem. Similiter relatio paternitatis, & relatio domini, non minùs sunt dissimiles, quàm albedo & nigredo: ergo non minùs habent relationem dissimilitudinis. Deinde quotiescumque multiplicantur termini formales, multiplicari debet relatio: sed hîc multiplicantur termini formales; terminus enim paternitatis est homo genitus; terminus autem formalis huius similitudinis est ipsa paternitas. Denique nullum sequitur ex absurdis, quæ opponebantur, quia non dabitur progressus in relationibus, vt patebit statim.

Non aliam eiusdem rationis.

Ratio autem, cur vna relatio non possit fundare aliam relationem eiusdem rationis, illa est, quæ afferebatur in ratione dubitandi. Primò infinitus progressus. Secundò, quod est essentialiter tale, seipso est tale; similitudo autem est seipsa similitudo. Tertiò, quando fit progressus ad aliquid eiusdem rationis, cum eo à quo incepit progressus, sistendum est in primo quo; si autem similitudo esset similis per aliam similitudinem, fieret progressus ad aliquid eiusdem rationis: ergo sistendum est in prima similitudine, quæ per seipsam similis est sine similitudine superaddita.

Solutio primæ dubit.

Ad primam patet ex dictis responsio; si enim vna relatio fundet aliam relationem eiusdem rationis; dabitur processus in infinitum; non dabitur autem si fundet relationem diuersæ rationis.

Instantia.

Instabis: vna similitudo est similis alteri similitudini: ergo refertur ad aliam similitudinem, & sic fundat aliam relationem similitudinis.

Respondeo, similitudinem esse seipsa similem alteri similitudini sine similitudine superaddita; quia essentialiter est similitudo, sicut actio seipsa fit, & per ipsam fit terminus: vno vnit duo extrema, & per seipsam vnitur.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo actionem, vt dixi, non fieri per aliam actionem; quia essentialiter est actio. Distinguitur autem consequentia: ergo relatio vna non fundat aliam diuersæ rationis, nego; aliam eiusdem rationis, concedo. Relatio enim essentialiter est relatio eiusdem rationis, v.g. similitudo essentialiter est similitudo: sed relatio non est essentialiter relatio diuersæ rationis: paternitas v.g. non est essentialiter similitudo, & similitudo non est essentialiter dissimilitudo.

Instantia.

Instabis. Similitudo non est essentialiter similitudo similitudinis; nam certum est, quod à similitudine potest separari similitudo similitudinis: v.g. duo alba possunt esse inter se similia, quin eorum similitudo similitudinem habeat cum aliis duobus albis: ergo similitudo potest fundare aliam similitudinem: ergo vna relatio

A potest fundare aliam relationem eiusdem rationis.

Respondeo eiusdem rationis eam appellari, quæ habet eundem terminum formalem; v. g. duo alba sunt similia inter se, & hæ duæ similitudines sunt inter se similes, & quidem essentialiter, vt patet; implicat enim vt paries A, sit similis parieti B, quin paries B, sit similis parieti A. Relatio autem diuersæ rationis vocatur, quando termini formales multiplicantur, v. g. duo alba similitudinem habent inter se; quæ similitudo similis est similitudini, quam habent alia duo alba. Patet enim, quod tunc termini formales multiplicantur. Vade ad argumentum distingo maiorem. Similitudo non est essentialiter similitudo similitudinis, quando termini formales non multiplicantur, concedo; quando illi multiplicantur, nego. Vnde semper verum est, quod relatio non potest fundare aliam relationem eiusdem rationis, id est inter eosdem terminos formales; potest autem fundare aliam relationem diuersæ rationis, id est inter diuersos terminos formales; sic enim nullo modo sequitur progressus infinitus, sicut ille sequeretur in priore casu; quia reperiri non possunt infiniti termini formales diuersi: quoties enim illi multiplicabuntur, multiplicari poterit relatio; si autem non multiplicentur, relatio etiam non erit multiplex.

B

Ad tertiam respondeo, relationem vnâ finitam in genere relationis posse fundare aliam relationem diuersæ rationis; si autem infinita fuerit relatio, non poterit illam fundare; quia relatio eo modo infinita includit virtualiter omnem alium respectum: vnde non sunt in Deo nisi quatuor relationes, in quibus continentur relationes similitudinis, distinctionis, oppositionis, &c. sed hoc spectat ad altiorum suggestum.

Solutio tertiæ.

SECTIO IV.

De termino relationis categoricæ.

D

Certum est primò, nullam esse relationem, quæ non essentialiter exigat terminum, quem extrinsecè connotet; quia totum esse relationis est ad aliquid: quod est, relationis totum officium esse respicere terminum.

Essentialis exigentia termini.

Certum est secundò, terminum esse relationi essentialem connotatiuè dumtaxat & extrinsecè, neque posse dici vllò modo partem relationis, sed connotatum dumtaxat illius essentialis; sicut calor, licet essentialiter connotetur à visione, non est tamen vllò modo pars visionis, sed terminus eius tantum, quia illud solum dici potest pars relationis, quod in recto est essentialis relationi; si autem connotatiuè tantum, & in obliquo sit essentialis, non potest dici eius pars, neque aliquid intrinsecum illi, sed connotatum eius extrinsecum. Neque dicas. Nihil magis est intrinsecum rei quàm eius essentia: si ergo terminus essentialis est relationi, est etiam intrinsecus relationi. Distinguo enim antecedens: Nihil est magis intrinsecum rei, quàm eius essentia, si sit aliquid in recto pertinet ad essentiam, concedo; si solum in obliquo, & connotatiuè pertineat ad essentiam, nego, vt satis probari potest ex allato exemplo visionis,

Terminus est essentialis in obliquo & connotatiuè.

E

Antecedens: Nihil est magis intrinsecum rei, quàm eius essentia, si sit aliquid in recto pertinet ad essentiam, concedo; si solum in obliquo, & connotatiuè pertineat ad essentiam, nego, vt satis probari potest ex allato exemplo visionis,

visionis, cui extrinsecum est obiectum; quod ta-
men connotat essentialiter.

Relatio non est in termino. Certum est tertio, totam relationem, etiam formaliter sumptam, esse in fundamento tanquam in proximo & adequato subiecto, nullo autem modo esse in termino, alioqui filius denominaretur pater, quia tam esset subiectum paternitatis, quam pater; & relatio non respeceret extrinsecè terminum, sed in illo esset tanquam in subiecto. Relationis ergo formaliter sumptæ totale subiectum est fundamentum, non absolutè sumptum & solitariè, sed prout respeciens extrinsecè terminum; eadem enim entitas fundamenti ante positionem termini non est relatio formaliter; post positionem verò termini sine vlla mutatione intrinseca incipit esse relatio.

Terminus est extrinseca forma relationis. Certum est quarto, terminum esse formam extrinsecam relationis, quia sine illò fundamentum relationis, v. g. album, quod ut dixi est subiectum proximum similitudinis, & tota eius entitas intrinseca & in recto, non habet vllò modo relationem similitudinis, sed materialiter tantum est similitudo: posito autem extrinsecè termino, incipit entitas illa esse similitudo formaliter, eòdem antea similitudo tantum esset materialiter alicuius intrinseci, quod sit rectum similitudinis; sed defectu extrinseci connotati, quo posito rectum relationis sine mutatione vlla intrinseca incipit esse formaliter relatio.

Terminus non est tota relatio. Ex quo malè aliquis probaret primò, terminum esse totam relationem formaliter, quia eo sublato, fundamentum, ut dixi, non est vllò modo relatum formaliter: ergo terminus est tota relatio formaliter. Sicut quia paries sine albedine nullo modo est albus formaliter, albedo est formaliter tota ratio cur sit albus: nego enim consequentiam, quia fundamentum ante positionem termini non est formaliter relatum, sed eo posito incipit esse tale formaliter. Neque comparari debent inter se denominationes absolutæ, cuiusmodi est albedo; & denominationes respectivæ. Quia denominationes absolutæ sunt per se tales independentes ab vllò connotato; respectivæ autem essentialiter sunt ad aliud.

Relatio non est extrinseca fundamento. Secundò malè aliquis probaret, totam relationem esse aliquid extrinsecum fundamento: nam quando paternitas de novo aduenit homini priùs existenti, nihil intrinsecum ei aduenit, sed aduenit ei tota relatio formaliter: ergo tota relatio formaliter extrinseca est fundamento. Distinguo enim maiorem: totum quod aduenit realiter, est extrinsecum, concedo: totum quod aduenit formaliter, nego; est enim partim intrinsecum, partim extrinsecum: neque propterea necessaria est aliqua mutatio intrinseca, quia posito connotato extrinseco, illud intrinsecum, quod non erat formaliter relatio, incipit esse relatio formaliter.

Quibus positis circa terminum relationis, querendum superest primò, quomodo terminus specificet relationem, & tribuat illi unitatem numericam: secundò, utrum ille terminus sit aliquid absolutum, an verò aliquid respectivum.

S. I.

An, & quomodo terminus specificet relationem.

Ratio dubitandi primò est, quia relatio non specificatur à termino, si relationes speciei diuersæ habeant eundem terminum: sed relationes diuersæ speciei, similitudo v. g. & dissimilitudo, possunt eundem habere terminum; nam idem paries albus comparatus cum nigro, est dissimilis: ergo terminus non specificat relationem.

BSecundò relatio similitudinis inter duas albedines, non differt specie à relatione similitudinis inter duas nigredines: sed termini relationum illarum specie differunt: ergo relationes non habent suam speciem à termino.

Tertio: illud non specificat relationem, sine quo cognosci potest relatio: sed cognitione termini cognosci potest etiam distincte ipsa relatio; nam cognitâ diuinâ omnipotentia, v. g. non cognoscuntur necessariò creaturæ possibiles: ergo relatio non specificatur à termino.

CDico primò: terminus etiam formalis non specificat relationem intrinsecè, sed habitudo fundamenti ad terminum intrinsecè specificat relationem; terminus autem formalis extrinsecè specificat.

Sed antequam probetur assertio, nota quod terminus materialis relationis appellatur entitas ipsa termini: terminus formalis id secundum quod entitas illa terminat relationem. Specificare intrinsecè aliquid, est esse differentiam eius constitutivam: specificare extrinsecè, est terminare habitudinem, quæ differentia est constitutiva rei.

DRatio ergo assertionis est, quia illud quod est extrinsecum rei, non potest esse differentia constitutiva rei, nec specificare illam intrinsecè: terminus est extra relationem: ergo intrinsecè illam non specificat; sed ad summum extrinsecè, quia relationis in communi essentia est, dicere ordinem ad terminum in communi: ergo essentia talis relationis est dicere ordinem ad talem terminum: ergo terminus distinguit & constituit extrinsecè relationes. Deinde illud specificat aliquo modo relationem, quo mutato mutatur specificè relatio: sed mutato termino relationis, mutatur specificè relatio; si enim parietis albo compararetur paries albus, est similitudo; si paries niger, est dissimilitudo. Eodem etiam modo potentia omnes vitales, & non vitales extrinsecè specificantur ab obiectis, intrinsecè verò per ordinem ad obiecta.

EAd primam respondeo eundem terminum materiale posse terminare relationes diuersæ speciei, non autem eundem terminum formalem: nam album in quantum habet eandem essentiam cum alio albo, terminat relationem similitudinis, in quantum verò specie differt à nigro, terminat relationem dissimilitudinis.

Ad secundam respondeo relationem similitudinis albi ad album differre specie à relatione dissimilitudinis nigri ad nigrum; quia fundamentum & terminus sunt diuersi.

Neque dicas: sicut albedo in equo non differt specie ab albedine in homine; ita similitudo secundum albedinem, non differt specie à similitudine

sine secundum nigredinem. Nego enim paritatem, quia equus & homo qui sunt subiectum albedinis, non specificant albedinem: terminus autem specificat relationem, cuius est causa quasi formalis.

Solutio tertia. Ad tertiam distinguitur: sine cognitione termini formalis cognosci potest relatio, nego; sine cognitione termini materialis, concedo: v. g. terminus formalis relationis secundum dici, quam habet omnipotentia Dei ut sic ad creaturas possibiles, est creatura quilibet sub ratione possibilis, non autem haec & haec creatura. Potest ergo cognosci omnipotentia ut sic, siue propterea est potentia productiva omnium sine cognitione huius & huius creaturae; non potest cognosci sine cognitione creaturarum possibilium ut sic.

§. II.

An, & quomodo relatio sumat unitatem numericam à termino.

ID est, utrum multiplicato termino relationis, relatio etiam ipsa multiplicetur: v. g. utrum homo, qui plures habet filios, habeat etiam plures paternitates; an verò habeat vnam dumtaxat terminatam ad plures filios.

Prima dubit. Ratio autem dubitandi primò est, quia si multiplicatur relatio multiplicato termino, sequitur vnum hominem esse plures patres; qui enim plures habet paternitates, est plures patres: homo habens plures filios, plures habet paternitates: ergo ille est plures patres.

Secunda. Secundò accidentia plura eiusdem speciei nunquam esse possunt in eodem subiecto: multae relationes paternitatis accidentia sunt eiusdem speciei; ergo non possunt esse simul in eodem subiecto.

Tertia. Tertio, species hominum non habet nisi vnam relationem ad omnia individua: ergo pater non habet nisi vnam relationem ad omnes filios. Similiter omnipotentia Dei non habet infinitas relationes ad omnia possibilia, quae infinita sunt; sed habet dumtaxat vnam. Quis verò ignem vnum tot dicat habere relationes, quot sunt ignes possibiles, quos producere potest.

Conclusio affirmativa. Dico secundò. Relatio multiplicatur numericè, multiplicatis terminis non subordinatis: vnus pater v. g. plures respicit filios per plures paternitates: vnum album plura respicit alba per plures similitudines, &c. Quando verò termini sunt per se subordinati, tunc vna relatio respicit plures terminos, v. g. genus praedicatur de specie, & de indiuiduis mediante specie; ideo respicit speciem & indiuidua per vnicam relationem. Termini vocantur per se subordinati, quorum vnus respicitur mediante alio. Ita censent Scotus in 3. dist. 8. quaest. vnica, & Scotista omnes, eosque sequenti Fonseca 5. Metaphysic. cap. 15. quaest. 5. Suarez disp. 47. sect. 17. contrarium videtur sentire S. Thomas 3. p. q. 35. art. 5. quem sequitur tota Schola Thomistarum.

Probatio. Ratio tamen est, quia illa distinguuntur, quorum vnus potest esse sine alio: sed relatio patris ad filium primogenitum esse potest sine relatione ad filium secundogenitum, & contrà: ergo illae relationes differunt. Deinde non est maior ratio, cur posito primo filio exurgat relatio, non exurgat posito secundo filio; imò re-

Alatio patris ad primum filium adequatè terminatur ad primum filium, alioqui nunquam terminabitur, cum possint nasci plures semper, & plures filij: ergo relatio patris ad primum filium non potest terminari ad secundum filium. Denique quoties termini multiplicantur specie, relationes multiplicantur specie: ergo multiplicatis numero terminis, multiplicatur etiam numero relatio.

BAd primam respondeo, illum hominem, qui plures habet paternitates, non esse propterea plures patres, sed esse pluries patrem; quia ut multiplicetur aliquod concretum, debent multiplicari tum formae ipsae, tum ipsa etiam supposita; sic enim si plures essent albedines in vno pariete, non essent plura alba, sed idem paries erit saepius albus: sicut nec plura essent alba, si tres parietes eandem haberent albedinem, quia ut dici possit multiplex concretum, tum forma, tum suppositum debent multiplicari. Sicut etiam homo, qui plures habet Episcopatus non est plures Episcopi, sed pluries Episcopus; & qui pluribus indutus est vestibus, pluries est vestitus, non est plures vestitus.

CAd secundam distingo maiorem: plura accidentia solo numero distincta non possunt esse in eodem subiecto, si sint absoluta, concedo; si sint respectiva, nego: quia si absoluta sint, eundem habent omnia effectum formalem; si autem sint respectiva, diuersos habent effectus formales.

DAd tertiam respondeo negando consequentiam. Ratio disparitatis est, quia indiuiduum est pars potentialis speciei, ideo inadaquatè tantum terminat relationem speciei. At verò vnus filius est terminus adequatus illius relationis, quia pater ipsum respicit. Idem dico de omnipotentia diuina, quae cum terminetur ad possibile sub ratione possibilis, vnam habet relationem secundum dici ad omnia possibilia; quae singula termini sunt solum inadaquatè illius relationis. Similiter ignis productivus successivè infinitorum ignium, relationem transcendentalem ad eos non habet, nisi sub ratione confusa eorum, ut sunt possibiles; relationem autem categoricam non habet, nisi ad eos ignes quos producit actu, cum relatio categorica terminum exigit actu existentem.

§. III.

Qualis esse debeat terminus relationis categoricae.

Dico tertio: terminus relationis cuiuslibet categoricae debet necessariò esse realis, actu existens, & realiter distinctus à fundamento.

EPrimò, quod realis esse debeat ille terminus, ratio est, quia relatio specificatur à termino; ens autem reale specificari non potest ab ente rationis, & à nihilo: ergo solum ens reale potest esse terminus relationis. Imò relatio est ad aliud, id est ad ens, quod est verè aliquid. Neque dicas, relationem transcendentalem terminari posse ad ens rationis; cognitio enim saepe terminatur ad aliquid fictum; cognitio autem refertur transcendentaliter ad obiectum. Respondeo relationem etiam transcendentalem terminari ad ens reale. Cognitio enim transcendentaliter refertur ad obiectum primum, quod semper est ens

Solutio prima dubit.

Solutio secunda.

Solutio tertia.

Conclusio tripartita.

Realis esse debet terminus.

ens reale; non refertur transcendentaliter ad obiectum secundarium, quale dumtaxat est ens rationis. Dissimilitudo quæ est inter ens & non ens, non est nisi relatio rationis, cum non ens dissimile non sit realiter.

Debet esse actu existens.

Secundò, quod terminus esse debeat actu existens, admittitur communiter contra Gregorium. Ratio est, quia si relatio categorica terminaretur ad ens dumtaxat possibile, accidentaliter non esset, sed transcendentaliter; nam similitudo albedinis cum albedine possibili, ita intrinseca est albedini, ut nulla vi sciungi ab ea possit. Imò puer quatuor annorum diceretur esse actu pater, & orphanus diceretur habere patrem, vidua maritum. Denique, ut nuper observabam, cum creaturæ possibiles infinitæ sint, tot essent in qualibet re relationes reales, quot possunt esse creaturæ.

Debet realiter distinguere à fundamento.

Tertiò, quod terminus relationis distinctus esse debeat realiter à fundamento, aded ut nulla possit dari relatio eiusdem ad seipsum, tenent communiter Doctores cum S. Thoma 1. p. q. 42. art. 4. contra Scotum in 1. dist. 3. Ratio est, quia relatio est respectus ad aliud: sed esse aliud, est esse distinctum: ergo relatio semper est ad aliquid distinctum. Deinde ibi necessarium est distinctio, ubi est oppositio: sed ubi est relatio, ibi est oppositio: ergo ubi est relatio, ibi est etiam distinctio fundamenti & termini. Et hæc sola ratio est, cur in divinis admittenda necessarium sit distinctio inter personas, quia inter eas est relatio. Neque dicas, esse relationem dissimilitudinis inter animal & rationale hominis eiusdem; cum tamen inter ea non sit vlla distinctio. Respondeo enim negando quod inter ea sit relatio vlla realis, quæ componunt eundem hominem; non enim illa dici possunt specificè dissimilia, quæ constituunt eandem speciem, & vnum individuum diversè cognitum. Similiter etiam inter plures parietes qui haberent eandem albedinem, relatio non esset similitudinis, ex defectu distinctionis fundamenti à termino.

Status difficultatis.

Denique, si queratur, quænam res possit terminus esse relationis? Responderi debet, nihil esse, tum creatum, tum increatum, tum substantiam, tum accidens, quod terminare non possit relationem. Quæ omnia certissima sunt, & apud omnes indubitata. Verum hoc posito, præcipue dubitatur sub qua formali ratione relatio terminum respiciat; utrum scilicet terminus formalis vnius relationis sit mutua correlatio, an verò fundamentum illius correlationis: v. g. utrum paternitas formaliter respiciat entitatem hominis generati, an verò filiationem, de qua dicendum est accuratius.

§. IV.

Utrum relatio respiciat terminum ut absolutum, an verò ut relativum.

Prima dubit.

Ratio dubitandi primò est, quia relationes transcendentales terminum respiciunt ut relativum, non autem ut absolutum: ergo & prædicamentales. Probo antecedens. Materia prima respicit formam sub ratione actus à quo perficitur & completur: sed forma sub ratione actus est correlatio: ergo correlatio terminat relationem transcendentalem. Et hoc in divinis etiam relationibus locum habet, in quibus paternitas respicit filiationem ut sic.

A Secundò: si terminus relationis respiciatur ut absolutus, relatiua, v. g. paternitas & filiationis, non sunt simul naturæ, sed pater erit prius pater quam filius sit filius; quod probo. Posito fundamento & termino, ponitur necessariò relatio: sed fundamentum & terminus paternitatis prius ponuntur quam ponatur filiatio; nam homo generans, qui fundamentum est paternitatis, & filiationis; & homo genitus, qui terminus est paternitatis, præcedit etiam filiationem; prius enim est Petrum esse hominem, quam esse filium, cum esse hominem sit eius essentia; esse autem filium sit accidens metaphysicum: ergo paternitas est prior filiatione. Confirmatur, quia relatiua etiam non erunt simul naturæ, definitione, & cognitione; poterit enim vnum definiri, & cognosci sine alio.

B Tertiò relatiua ut sic opponuntur: sed absoluta non sunt opposita relatiuis ut sic: ergo relatio ut sic non respicit terminum ut absolutum.

Dico quartò. Nulla relatio categorica respicit terminum suum formaliter ut correlativum, sed respicit eum ut absolutum: v. g. terminus similitudinis inter duo alba non est similitudo, sed paries albus. Terminus filiationis non est filiatio, sed homo genitus: contra Caietanum, Fonseca, Albertinum.

C Observa duo considerari posse in termino relationis. Primum est, quod respiciatur à termino relationis: v. g. homo genitus respicitur à patre, saltem materialiter. Secundò, quod eadem illa entitas termini, quæ respicitur à fundamento, & est terminus, respiciat etiam fundamentum per aliam relationem distinctam, quæ dicitur correlatio, id est relatio termini ad suum fundamentum: v. g. homo genitus non solum respicitur à patre, sed etiam in recto respicit patrem per relationem filiationis, cuius est ipse filius. Quando fundamentum relationis duo hæc habet, quod sit terminus & fundamentum, id est quod respiciatur, & respiciatur, appellatur mutua relatio, id est in qua & fundamentum respicit terminum, & respicitur à termino. Quando autem terminus non refertur ad fundamentum, tunc relatio est non mutua: v. g. creatura refertur ad Deum, sed Deus non refertur ad creaturam: huiusmodi esse relationes tertij generis docet Philosophus nuper citatus. Cum igitur in illo termino, qui respicitur à fundamento, reperiuntur hæc duo, merito queritur, utrum ratio secundum quam terminus terminat relationem, sit illud primum, entitas videlicet termini; an verò secundum, id est correlatio, quam terminus habet ad fundamentum à quo respicitur. Secundum illud negat conclusio, quæ asserit posse quidem vnam relationem esse terminum alterius relationis, sed non correlativam.

E Ratio autem est primò, quia certum est quod primum in relationibus non mutuis relatio respicit entitatem absolutam: ergo in relationibus etiam mutuis. Antecedens patet, quia cum terminus relationis non mutua non sit respectivus, non potest respici nisi ut absolutus. Consequentia etiam evidens est, quia si per impossibile relatio mutua desineret esse mutua, maneret tamen relatio eodem modo.

Secundò, si relatio terminum non respiceret ut absolutum, relata non essent simul naturæ;

aurâ; quod repugnat Philosopho. Probo sequi. Terminus est prior relatione; nam relatio non ponitur, nisi posito fundamento, & termino: ergo si filiatio est terminus paternitatis, filiatio est prior paternitate, atque adeo filius prius est filius, quam pater sit pater.

Tertia ratio. Tertiò relatiuum explicatur per suum terminum, pater v.g. definitur per filium; sed non explicatur per correlationem: si enim per filiationem definitur, & filiatio per paternitatem, vitiosus esset circulus, in quo idem explicaretur per seipsum: ergo terminus relationis ut sic non est correlatio. Confirmatur. Album sub ea ratione respicit aliud album, quâ est illi simile: sed est simile illi quatenus albo: ergo refertur ad illud quatenus album, non quatenus simile.

Quarta ratio. Quartò, illud est terminus formalis relationis, quod est causa ut aliquid terminet relationem: sed entitas absoluta termini est causa cur aliquid terminet relationem, non autem correlatio: ergo terminus formalis non est correlatio. Probatur minor. Causa cur paries albus sit terminus similitudinis, est quia est albus: ergo, &c. Denique correlatio ut correlatio, non respicitur, sed respicit: sed terminus ut terminus, respicitur: ergo correlatio ut correlatio non est terminus.

Solutio primæ dubit. Ad primam respondeo negando primam consequentiam; fateor enim relationes aliquas transcendentales respicere terminum ut respectuum; sed nego id esse verum in prædicamentis. Ratio disparitatis est, quia terminus relationis transcendentalis mutua correlatiuus est essentialiter, ita ut entitas absoluta illius non possit abstrahi à ratione relatiua; idèque necesse omnino est, ut relatio illa respiciat correlationem, cum respicere nequeat illum terminum, quin respiciat illum ut correlatiuum. In relatione autem categorica, quæ planè accidentaliter est, terminus accidentaliter tantum est correlatiuus, idèque respici potest ut absolutus. De diuinis relationibus quod additur, solutum alibi est; ratio enim cur illæ non possint respicere terminum ut absolutum, est quia termini relationum diuinarum non distinguuntur à fundamento, nisi propterea sunt correlatiui, cum absoluta omnia prædicata inter relationes diuinas communia sint. Est autem necesse ut terminus relationis distinguatur à fundamento: ergo termini relationum diuinarum necessariò ut sic sunt correlatiui. Hoc autem in creatis relationibus locum non habet, quæ non sunt constitutivæ ac distinctivæ rerum creaturarum, quæ proinde respici possunt ut sunt absolutæ.

Instantia. Instabis: Si relationes illæ transcendentales, & diuinæ terminum respiciant ut est respectivus, sequetur quod una relatio explicabitur per seipsam, ut nuper opponebatur.

Respondeo posse in relatiuis essentialibus unam relationem explicari per aliam sine ullo absurdo, non posse in accidentalibus; quia relatiua essentialia sunt sibi mutuò causæ in diuerso genere causæ, sicque idem non explicatur per idem. Si autem relatiua accidentalia per se inuicem explicarentur, idem explicaretur per seipsum. In relationibus diuinis nego illud esse absurdum, propter illarum infinitatem.

Solutio secundæ dubit. Ad secundam respondeo negando sequi quod relatiua non sunt simul naturâ. Ad probationem distinguo maiorem: Posito fundamento & termino ponitur relatio in eodem instanti naturæ, nego; in sequenti instanti naturæ, concedo: nam

R.P. de Rhodis curs. Philosoph.

A causa qualibet, ut patet, prior naturâ est, quam effectus: fundamentum autem & terminus causæ sunt relationis: ergo eorum positio prior est naturâ, quam relatio. In primo igitur instanti ponuntur fundamentum & terminus, tum paternitatis, tum filiationis; in posteriori ponuntur paternitas & filiatio, quæ propterea meritò dicuntur esse simul naturâ, quia id quod est fundamentum relationis, terminus est correlationis; & contrâ, quod est fundamentum correlationis, terminus est relationis: ergo non potest ex vna parte relatio exurgere, quin eodem instanti etiam naturæ correlatio exurgat. Ad confirmationem respondeo relatiua esse simul etiam cognitione: vel enim relatiua significant fundamentum & terminum, & ita simul sunt cognitione formaliter; non enim cognosci potest formaliter extremum vnum relationis, quin cognoscatur etiam alterum: vel relatiua significant relationem & correlationem, & sic simul sunt cognitione concomitanter, quatenus vna relatio cognosci non potest quin cognoscatur consequenter etiam correlatio; habent enim easdem causas. Definitione verò simul sunt, quia vna definitur per alteram sumptam materialiter, idèst per terminum, qui materialiter correlatiuus est, non formaliter.

C Ad tertiam respondeo, duplicem inter relatiua esse oppositionem. Prima est terminatiua inter relationem & eius terminum formalem; quæ in eo consistit, ut fundamentum & terminus necessariò distinguantur. Altera est oppositio relatiua inter relationem, & correlationem; quæ non in eo consistit, quod vna respiciat alteram ut terminum, sed quod respiciat illam ut correlationem, quam necessariò excludit ab eodem subiecto. Itaque ad argumentum distinguitur minor: relatiuum non est oppositum absoluto oppositione relatiua, concedo; terminatiua, nego.

Prima instantia. Instabis primò. Quatuor tantum sunt genera oppositorum; contraria, contradictoria, priuatiua, & relatiua: oppositio terminatiua non est contradictoria, non contraria, non priuatiua, non relatiua: ergo est relatiua; vel sunt genera quinque oppositorum.

D Respondeo oppositionem hanc terminatiuam non esse quidem propriè relatiuam, quæ intercedit inter relationem, & correlationem; sed renocari ad oppositionem relatiuam, quæ significat incompossibilitatem duorum, quorum vnum respicit alterum.

Secunda instantia. Instabis secundò: Quomodo ergo verum est quod ait Philosophus, quod si à seruo auferantur omnia, etiam quod homo est, adhuc tamen ad illum refertur dominus, & ille ad dominum; si enim hoc verum est, relatio respicit terminum ut respectiuium.

E Respondeo Aristotelem per esse serui, quod vult remanere, non intelligere solam seruitutem, sed esse seruum in concreto, quod includit tum fundamentum relationis seruitutis, tum seruitutem. Primum illud erit terminus relationis domini, non autem secundum.

SECTIO V.

Quenam sint variae species relationum.

Expositi hactenus solam ferè relationem prædicamentalem: nunc de relatione ago sumpta in tota sua latitudine, prout includit relationem categoricam, relationem transcendentalem, & relationem secundum dici. De singulis enim pauca quædam difficultia sunt; relatio enim rationis tota constabit ex relatione secundum dici.

§. I.

Quodnam sit summum genus relationis prædicamentalis, & quanam illius species.

Ratio dubitationis.

Ratio dubitandi reuerà difficilis est, quia omnino videtur, quod omnia relatiua non continentur sub unico summo genere; sic enim probatur. Illud quod est realiter distinctum à genere, non est sub genere: sed aliquod relatiuum est distinctum à relatiuo in communi: ergo aliquod relatiuum non continetur sub relatiuo in communi. Probo minorem. Relatiuum in communi necessariò est ad aliud à se distinctum, idest ad terminum: sed illud aliud est relatiuum: ergo aliquid relatiuum est distinctum à relatiuo in communi: ergo si datur genus generalissimum, quod refertur ad aliud, dabitur aliud etiam genus generalissimum termini ad quem aliud refertur.

Dico primò. Datur genus vnum generalissimum relationis prædicamentalis commune omnibus relatiuis, cuius conceptus est esse ad aliud.

Probatio.

Ratio est, quia omne prædicamentum, quodd vnum est, habere debet genus vnum generalissimum sibi proprium: relatio est vnum prædicamentum: ergo relatio vnum habet genus generalissimum. Deinde definitio hæc, *Accidens est cuius totum esse est ad aliud*, conuenit omnibus relatiuis: ille conceptus est summum genus huius categoriæ: ergo datur summum genus huius categoriæ.

Prima solutio rationis oppositæ.

Denique non obstat allata ratio dubitandi: Video negasse summum hoc genus Boetium, & Simplicium. Respondeo enim primò, supposito quod relatio terminum habeat absolutum, ut nuper probabam, distinguendo illam minorem. Datur aliquod relatiuum distinctum à relatiuo in communi; aliquod relatiuum formaliter ut sic, negatur minor; aliquod relatiuum prout est aliquid absolutum, materialiter autem est aliquid relatiuum, concedo. Terminus enim relationis in communi considerari potest vel formaliter ut est relatiuus, & sic non est terminus; vel prout est aliquid absolutum, & sic est terminus. Cum ergo terminus ut terminus non sit aliquid relatiuum, non potest constitui genus relationis distinctum à relatiuo in communi.

Secunda solutio.

Secundò, etiam posito quod relatio respiceret terminum prout respectiuium, nihil concluderet argumentum; posset enim negari absolutè illa minor: aliquod relatiuum est distinctum à relatiuo in communi. Ad cuius probationem distinguitur maior. Relatiuum in communi est ad aliud distinctum realiter à seipso, prout est relatiuum in communi collectiue sumptum, nego; ad aliquid quod sit distinctum à quolibet relatiuo in particulari, & distributiue sumptum, concedo. Terminus enim relationis in communi non distinguitur realiter,

A sed formaliter tantum à relatiuo in communi: sicut causa in communi non distinguitur realiter ab effectu in communi; multi enim effectus sunt etiam causæ. Cum ergo dicitur relatio in communi esse accidens, cuius totum esse est ad aliud, sensus est, cuius totum esse est ad aliud distinctum realiter in quocunque relatiuo particulari; non autem, cuius totum esse est ad aliud distinctum realiter à relatiuo in communi. Et hæc responsio malè impugnatur ab Hurtado & Auerlæ, ad quam postea recedit eorum solutio.

Instabis primò. Illud quod est aliquo modo distinctum realiter à relatiuo in communi, non continetur villo modo sub relatiuo in communi: sed terminus relationis in communi est aliquid relatiuum, saltem materialiter; & est distinctum à relatione in communi: ergo aliquod relatiuum non continetur sub relatione in communi.

Respondeo, terminum correlatiuum conceptiue se vel formaliter, ut est correctio; vel materialiter tantum, prout est entitas habens correlationem: si sumatur formaliter ut correlatiuus, continetur sub relatiuo in communi, nec ab eo distinguitur: si sumatur materialiter, non continetur sub relatione in communi, & ab ea distinguitur. In forma igitur distinguitur minor: aliquod relatiuum materialiter distinguitur à relatiuo in communi, & sub eo non continetur, concedo; aliquod relatiuum sumptum formaliter, nego: terminus enim relationis in communi materialiter tantum ut correlatiuus, distinguitur realiter à relatione in communi, non autem formaliter ut correlatiuus; facilius tamen iuxta secundam solutionem minor debet negari, quod scilicet aliquid relatiuum sit distinctum realiter à relatiuo in communi; quia relatio in communi est ad aliud non distinctum à se, sed distinctum à quolibet relatiuo in particulari.

Instabis secundò. Sequitur illum terminum realiter distingui, & non distingui à relatiuo in communi; nam distinguitur prout est terminus, & prout est correlatio, ille idem terminus non distinguitur.

Respondeo nullo modo absurdum esse, quod terminus relationis sub vna formalitate, nimirum quatenus est relatiuus materialiter, distinguitur à relatione; & sub altera formalitate non distinguitur, quatenus scilicet formaliter est correlatiuus.

Instabis tertio: Saltem non apparet, quare ratio terminandi relationem communem omnibus terminis relationum, non possit constituere vnum supremum genus distinctum à summo genere relationis; sic enim probari potest terminare relationem. Est aliquid commune omnibus terminis relationum, & ab illis præcisibile: illud non continetur sub genere relationis, cum sit ab eo distinctum, & absolutum: ergo illud constituit vnum genus peculiare, quod vocatur terminus.

Respondeo terminum relationis, cum sit absolutus, non contineri sub genere relationis in recto & directè, sed in obliquo & reductiue; nam cum relatio in communi debeat respicere aliud, necesse est ut terminus pertineat aliquo modo ad genus ipsum relationis.

Dico secundò. Relatio bene & adæquate distinguitur primò ratione fundamenti in relationes primæ, secundæ, & tertiæ generis: secundò in relationes æquiparantæ, & disparantæ: tertio in relationes mutuas & non mutuas: quartò, non malè diuidi potest in relationes

relationes intrinsecus & extrinsecus aduenientes, non tamen iuxta mentem Scoti, qui eam inuenit diuisionem.

Prima diuisio in primum, secundum, & tertium genus explicata manet *scilicet* 3.

Relatio- nes æqui- parantia, & disqui- parantia. Secundò ergo dixi, relationes alias dici æqui- parantia, alias disqu岸parantia. Primæ sunt illæ, quæ habent adiunctas correlationes eiusdem ratio- nis; vt relatio similitudinis inter duos parietes al- bos est relatio æqu岸parantia; continet enim duas similitudines eiusdem rationis. Relatio disqu岸parantia illa est, quæ correlationes habet adiunctas diuersi generis, vt paternitas, cui correspondet filia- tio diuersa, vt vides, natura à paternitate.

Mutue & non mutue. Tertiò dixi, relationes alias esse mutuas, alias non mutuas. Primæ habent adiunctas correlatio- nes, secundæ verò non habent. Negant Auerſa & alij non pauci, vllam esse posse relationem cate- goricam non mutuat, quia volunt relationem non esse aliud quàm coexistentiam fundamenti & termini. Contra quos ratio est olim indicata, quia relationes tertij generis mutue non sunt, cum mensura non dicat vllam relationem ad mensura- bile; relatio enim realis est aliquid intrinsecum subiecto, & requirit fundamentum intrinsecum: sed esse obiectum, & esse mensuram, est denomi- natio purè extrinseca, nullum habens fundamen- tum intrinsecum; cognosci enim est denominatio extrinseca obiecto: ergo obiectum non habet rela- tionem ad potentiam. Creatura proptè existens, ordinem categoricum dicit ad Deum, vt actu ope- rantem; qui tamen non refertur ad creaturam. Ne- que dicas primò: esse agens tam est denominatio extrinseca, quàm esse obiectum; nam actio est in passio: ergo si esse obiectum non est relatio, esse agens non est relatio. Distinguo enim antecedens: esse agens est denominatio extrinseca, si denomi- natio agentis à sola petatur actione, esse agens est denominatio extrinseca, concedo: si petatur à po- tentia actiua causante actu, nego. Esse autem obiectum, & mensuram semper est denominatio extrinseca, quia nullum habet fundamentum in- trinsecum; petitur enim tantum à cognitione ex- trinseca. Neque dicas secundò: Cognitione extrinse- ca est ratio tantum fundandi relationem obiecti ad potentiam; fundamentum autem est entitas ipsa obiecti: sicut ratio fundandi relationem agentis, est actio; entitas autem agentis est fundamentum. Nego enim hanc paritatem, quia effectus verè pro- cedit ab entitate causæ, potentia verò non proce- dit ab obiecto. Quod si dicas potentiam quidem non procedere ab obiecto, sed cognitionem pro- cedere ab eo producente species. Respondebo ob- iectum in ratione causæ habere relationem secundi generis ad effectum; sed non ad potentiam sub ratione mensuræ; quia vt sic non est nisi terminus, quæ denominatio est purè extrinseca.

Intrinse- cus & ex- trinsecus aduenien- tes. Quartò dixi, non malè à Scoti in 4. diff. 13. q. 1. diuidi relationes in extrinsecus & intrinsecus aduenientes. Vocat autem intrinsecus aduenientes eas, quæ necessariò sequuntur, posito fundamen- to & termino, cuiusmodi est similitudo inter duas albedines, quæ non possunt esse, quin sint inter se similes. Extrinsecus aduenientes vocat eas, quæ non necessariò sequuntur posito fundamento & termino: v. g. posita potentia & obiecto non ne- cessariò ponitur relatio mensurabilis. In qua di- uisione fateor multipliciter videri errare Scotum, dum relationes extrinsecus aduenientes negat esse in hac categoria, & alia pleraque de illis inuer- sò committitur: ego vtrasque illas relationes

R. P. de Rhodæ curs. Philosoph.

A admittere debere puto, & relationes intrinsecus ad- uenientes appello eas, quæ positis fundamentis & terminis necessariò ponuntur, non expectata vllà ratione alia fundandi, qualis est similitudo, & relationes aliarum primi generis. Relationes verò extrinsecus aduenientes voco eas, quæ non resul- tant posito fundamento & termino, donec ponatur aliqua ratio fundandi distincta à fundamen- to, quales sunt relationes omnes secundi & ter- tij generis. Si autem per relationes extrinsecus ad- uenientes intelligantur relationes secundum esse, quæ posito fundamento, termino & ratione fun- dandi non necessariò resultant, illæ sunt impossi- biles, vt ex dictis patet; possunt verò solum sig- nificare relationes secundum dici, quæ sunt entia connotatiua, & denominationes solum extrin- secæ; quod vnum arbitror fuisse ad mentem Scoti.

S. II.

An, & quid sit relatio transcendentalis.

Certum est primò, relationem transcenden- talem vocari eam relationem, quæ suo funda- mento est essentialis; est enim entitas absoluta rei alicuius essentialiter ab altera dependens: v. g. relatio creaturæ ad Deum est transcendentalis, quia est ipsa entitas creaturæ dependens à Deo essentialiter. Relatio accidentis ad substantiam similiter est transcendentalis, quia essentialiter, & intrin- secè accidens respicit substantiam, cui debet in- herere.

Certum est secundò, hinc sequi primò, vt re- latio transcendentalis terminari possit ad termi- num tantum possibilem; nam potentia visiva non magis refertur ad colorem existentem, quàm ad possibilem. Sequitur secundò, vt relatio transcen- dentalis non sit aliquid simpliciter respectuum, sed absolutum secundum quid, & secundum quid respectuum, in quo scilicet neque ratio absoluti præcindi possit à ratione respectui, nec contrà; quia quod est essentialiter alicui, non potest ab eo præcindi: sed respectus transcendentalis essentialis est, vt dixi: ergo non potest præcindi à re illa, quæ refertur.

Ratio ergo dubitandi est, quia videtur non posse admitti relationes vllas transcendentales di- stinctas à categoricis. Primò si creatura diceret or- dinem essentialem ad Deum, qui cognosceret intuitiue creaturas, ita & Deum; qui videret intuitiue accedens, videret etiam intuitiue substantiam; qui videret intuitiue causam, videret etiam omnes eius effectus intuitiue: & contrà, qui videret effectum intuitiue, cognosceret etiam eodem modo ipsius causam. Quæ omnia falsa & absurda sunt. Proba- tur sequela. Qui cognoscit essentiam aliquam in- tuitiue, cognoscit intuitiue quæ sunt illi essentialia, & identificata: relatio ad Deum est essentialis creaturæ, relatio accidentis ad substantiam essentialis est accidenti, &c. ergo qui cognoscit intuitiue creaturam, cognoscit relationem eius essentialem, atque adeo cognoscet illius terminum intuitiue.

Secundò: si datur relatio transcendentalis, se- quitur proprietates rei esse illius essentiam, & con- ceptum primarium; quod probò. Essentia vt sic significat radicem proprietatum: ergo si essentia est relatum transcendentalis, includit essentialiter pro- prietates, substantia includit essentialiter acciden- tia, &c.

Quid sit relatio transcendentalis.

Distinctio duplex à categori- ca.

Prima du- bitatio.

Secunda dubitatio.

Tertia dubitatio.

Tertio implicat ut relatum sit de essentia rei absoluta, ut est absoluta, alioqui res illa propter est absoluta, esset respectiva: sed relatio transcendentalis est aliquid essentialis absoluto ut absolutum est: ergo relatio transcendentalis est impossibilis.

Quarta dubitatio.

Quarto omnis relatio supponit suum fundamentum, saltem ratione distinctum, & prius ipsa relatione: sed relatio transcendentalis nec supponit suum fundamentum, nec ab eo ratione distinguitur; si enim supponeret suum fundamentum, non esset illi essentialis: ergo non est relatio.

Conclusio affirmans.

Dico tertio, præter relationes categoricas accidentales admittendæ necessariò etiam sunt relationes transcendentales, quæ sunt verè reales, non tantum secundum dici, sed etiam secundum esse. Ita docent Suarez, Valentia & alij contra Scotum & Vasquez; videturque inclinare S. Thomas, qui relationes transcendentales relationes appellat secundum dici.

Probatio.

Ratio est, quia forma & materia realem inter se relationem habent, cum una definiatur per aliam: creatura veram habet relationem ad Deum, accidens ad substantiam, unio ad unitum: illæ relationes sunt essentielles: ergo dantur relationes essentielles. Maior est certa, neque ab adversariis negatur. Minor probatur. Tunc aliquid est essentialis rei, quando ne per conceptum quidem est ab ea separabile: sed ne per conceptum quidem separari potest à materia & forma ordo qui est inter illas; nec à creatura ordo quem habet ad Deum, &c. ergo ille ordo est essentialis. Deinde relatio transcendentalis & essentialis illa est, cuius entitas est impossibilis, si terminus est impossibilis: sed dantur multæ huiusmodi entitates: ergo dantur relationes transcendentales. Probo minorem. Si lux esset impossibilis, visio etiam lucis esset impossibilis; si unibile esset impossibile, impossibile esset unio; si Deus non esset existens, nulla creatura esset possibilis, cum implicet creaturam existere independentem à causa prima; si repugnaret forma, repugnaret etiam potentia receptiva: ergo multæ sunt entitates, quæ impossibiles prorsus essent, si termini quos respiciunt, essent impossibiles.

Solutio primæ dubitatio.

Ad primam respondeo primò quidem, eum qui cognoscit intuitivè creaturam, posse cognoscere intuitivè ordinem essentialem quem habet ad Deum, etiam si non cognoscat intuitivè Deum: sicut qui cognoscit intuitivè patrem & relationem eius ad filium, non cognoscit tamen intuitivè filium, sed abstractivè tantum. Qui enim cognoscit relationem intuitivè, cognoscit quidem necessariò terminum, sed non necessariò cognoscit illam intuitivè. Neque obstat quod terminus est essentialis relationi; cum enim non sit essentialis nisi extrinsecè & connotativè, propterea qui cognoscit intuitivè relationem, cognoscit quidem intuitivè fundamentum, terminum autem non videt intuitivè. Idem dico de relatione accidentis ad substantiam, & aliis huiusmodi, quarum termini non cognoscuntur intuitivè, quantumvis ipsæ cognoscantur intuitivè: secundò respondeo ad illam maiorem: qui cognoscit aliquam essentiam intuitivè, cognoscit etiam ea quæ sunt illi essentialia, si cognoscat adæquatè, concedo; si cognoscat solum inadæquatè nego. Nam posse dari cognitionem intuitivam inadæquatam, fusè probabam olim in Theologia; & sanè pater, quod sentiri & cognosci potest color & calor, quin cognoscatur ratio qualitatis, quæ illis est identificata. Itaque cognitione inadæquata cognosci potest creatura, quin cognoscatur etiam relatio eius essentialis ad

A Deum. Unde vides, peccare argumentum in duobus. Primò enim videri potest relatio creaturæ ad Deum, quin videatur Deus intuitivè. Secundò videri etiam potest creatura imperfectè, quin videatur relatio eius essentialis ad Deum.

Ad secundam respondeo, proprietates non esse in recto & intrinsecè, sed extrinsecè tantum & in obliquo ipsam rei essentiam, quæ propterea dicitur radix proprietatum. Ad probationem distinguo consequentiam: ergo si essentia est relatum transcendentalis, includit proprietates in obliquo, & connotativè, concedo; intrinsecè & in recto, nego.

Instabis. Relatio ideo est essentialis, quia res non potest concipi sine sua relatione transcendentali: sed essentia rei non potest concipi sine proprietatibus, quarum dicitur esse radix: ergo proprietates sunt essentielles rei.

Respondeo distinguendo maiorem: idè relatio est essentialis, quia res non potest concipi sine sua relatione intrinsecè & in recto concepta, concedo; sine sua relatione concepta connotativè & in obliquo, nego.

Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: implicat ut relatum accidentale sit de essentia rei absolutæ ut sic, concedo; implicat ut relatum essentialis sit de essentia rei absolutæ ut sic, nego. Potest enim eadem res indivisibilis esse absoluta, & tamen esse respectiva essentialiter; quia ut rectè notat Caietanus, non est contra rationem rei absolutæ, ut in sua essentiali ratione includat respectum aliquem; imò in creatis nihil ita est absolutum, ut in sua essentia non includat aliquem respectum, saltem ad Deum, à quo non potest non pendere essentialiter.

Instabis. Absolutum opponitur contradicitoriò respectivo: ergo necessariò illud excludit.

Respondeo distinguendo: absolutum opponitur contradicitoriò respectivo, quod est simpliciter respectivum, concedo; quod est respectivum tantum secundum quid, nego. Sicut enim dixi olim, analogæ esse partem eadem, partim diversâ; sic non est absurdum dicere quod aliquid sit partim absolutum, & partim respectivum.

Ad quartam respondeo verum quidem esse, quod relatio accidentalis supponit suum fundamentum ut aliquid prius, & ratione distinctum; sed nego dantur relationem istam transcendentalem, quæ fundamento suo est essentialis, supponere illud fundamentum, aut ratione ab illo distingu.

§. III.

An, & quid sit relatio secundum dici.

Certum est primò, relationem secundum dici cretè definiti, *Ens simpliciter absolutum, quod relatum tamen explicari nullo modo potest nisi per comparisonem ad aliud*: v.g. potentia Dei ens est simpliciter absolutum, quod tamen explicari non potest nisi per ordinem ad creaturas producibiles; scientia Dei per ordinem ad creaturas cognoscibiles.

Differunt ergo relationes secundum dici primò à relationibus transcendentalibus, & categoricis, quod istæ habeant esse respectivum præcisè in se sumptum; relatio verò secundum dici habet suum esse prorsus absolutum, quod tamen explicatur per relationem; idèst, non habet esse respectivum secundum se sumptum, sed tantum esse respectivum, propter explicabile per definitionem. Secundò differunt relationes istæ à relationibus rationis, quod relatio rationis sit vera relatio secundum

Discrimen
a relatio-
ne ratio-
nis.

dum esse, eo quod per conceptum quasi reflexum concipiatur esse in aliquo, in quo tamen non est. Relatio verò secundum dici non est relatio secundum esse, vel realiter, vel per conceptum; non enim concipitur inesse alicui, sed per simplicem conceptum directum ens absolutum concipitur in ordine ad aliud. Relatio ergo rationis per conceptum affigitur rei absolutæ, quia concipitur reflexè inesse alicui: relatio autem secundum dici nulli subiecto affigitur, quia non reflexè concipitur inesse alicui: si enim relatio secundum dici attribuitur alicui subiecto, tunc incipiet esse relatio rationis.

Entia con-
notatiua.

Certum est secundò, quod ad relationes secundum dici reuocantur necessariò denominationes omnes extrinsecæ, & entia connotatiua, qualia sunt bonitas & malitia, libertas, esse Regem, esse Doctorem, &c. Entia connotatiua differunt à respectibus secundum esse, quia respectiua secundum esse habent non solum nomen, sed etiam ipsum esse respectuum, siue realiter, siue per fictionem: connotatiua verò esse habent absolutum, sed explicantur tantum per relationem; nam connotare aliud, est non significare perfecte sine alio simul notato: vnde definitur connotatiuum, est entitas absoluta rei, quæ aliud importat sine quo non potest explicari: v. g. actum aliquem esse liberum non est entitas aliqua ipsi actui superaddita, nec est relatio, quia est aliquid extrinsecum actui; sed est ens connotatiuum, relatiuum secundum dici: est enim ipsemet actus prout connotat potentiam indifferentem ad agendum. Eodem modo vitalitas, moralitas, bonitas & malitia, cum sint extrinsecæ denominationes, non sunt entia respectiua secundum esse, sed connotatiua & relatiua secundum dici, quia nullum habent fundamentum extrinsecum talis respectus.

Prima du-
bitatio.

Ratio ergo dubitandi est, quia videtur nullam dari relationem secundum dici.

Primò quia quando res absoluta, v. g. Dei omnipotentia explicatur per respectum ad creaturas, vel illa definitio dicit verum, vel dicit falsum. Si dicit verum, igitur omnipotentia est aliquid respectuum secundum esse; quomodo enim illud esse, quod definitur, dici poterit respectuum. Si dicit falsum: ergo illa definitio non est bona: ergo illa relatio secundum dici vel nulla est, vel est relatio secundum esse.

Secunda.

Secundò illud esse quod definitur, non potest definiti per id quod non habet: sed esse omnipotentia v. g. non habet respectum: ergo non potest definiti per respectum.

Tertia.

Tertiò relatio secundum dici vel est ante operationem intellectus in rebus nemine cogitante, & sic est vera relatio secundum esse prædicamentalis, vel transcendentalis; vel est tantum per operationem intellectus, & sic est relatio rationis, cum à parte rei nihil sit nemine cogitante.

Conclusio
affirmati-
ua.

Dico quartò. Admittendæ necessariò sunt relationes reales secundum dici, quæ non sunt relationes rationis, nec prædicamentales, aut transcendentales.

Probatio.

Ratio est, quia multa entia in se absoluta, quæ non possunt explicari nisi per respectum ad aliud: illa nec sunt relatiua realia secundum esse, nec relatiua rationis: ergo sunt relatiua secundum dici, id est nomine tenus. Maior est certa: nam Dei omnipotentia, Dei decretum, vt statim ostendam, sunt absoluta, & tamen explicari nullo modo possunt, vel concipi sine respectu ad creaturas. Dein- de omnia connotatiua, & denominationes extrin-

A sece sunt aliquid absolutum; quod tamen explicari nullo modo potest sine ordine ad aliquid extrinsecum. Minor ergo probatur primò, quod non sint relationes rationis. Illa non est relatio rationis, quæ nihil affigit rei, quod non sit in re: sed relatio secundum dici nihil rei affigit, quod non sit in re: ergo relatio secundum dici non est relatio rationis. Probatur minor. Relatio secundum dici nihil affigit rei quod non sit in re, si non cogitat vllum respectum inesse rei, sed tantum explicat vnā rem per aliam, nullum ei affigendo respectum: sed relatio secundum dici non cogitat vllum respectum inesse rei, sed tantum rem vnā explicat per aliam: ergo relatio secundum dici nihil affigit rei, quod non sit in re. Quod verò non sit relatio secundum esse, probatum est, quia relatum secundum dici est ens planè absolutum.

B Ad primam respondeo, quando res absoluta, v. g. omnipotentia, explicatur per respectum ad creaturas, illam distinctionem dicere verum, neque tamen omnipotentiam ita definitam esse respectiua secundum esse, sed tantum secundum dici; nam illud esse, quod definitur, non propterea debet esse respectuum, sed tantum illud esse explicatur quasi esset respectuum.

Solutio
primæ du-
bitationis.

C Ad secundam distingo minorem: sed esse illud relatiuum secundum dici non habet respectum secundum esse, concedo; secundum dici nego. Id est in se quidem non respicit, sed in se habet vt si explicetur quid sit, hoc habet vt explicetur per aliud: siue illud esse non est respectuum secundum se, sed est respectuum prout explicabile.

Solutio
secundæ.

Neque dicas primò: Ille respectus vel est in re ante definitionem, vel non est: si non est, malè per illum res definitur: si est, ergo res est in se respectiua.

Respondeo illum respectum esse in re ante definitionem, & explicationem; vnde sequitur tantum quod res in se respectiua sit secundum dici, non secundum esse.

Neque dicas. Secundò illud est respectuum secundum esse, cuius esse est respectuum: sed esse omnipotentia est respectuum: ergo omnipotentia est respectiua secundum esse.

D Respondeo distinguendo maiorem: illud est respectuum secundum esse, cuius esse est respectuum in seipso præcisè, concedo; cuius esse est respectuum prout explicabile ac definibile, nego. Esse omnipotentia non est respectuum nisi prout definibile.

Ad tertiam respondeo relationem secundum dici esse in rebus ante operationem intellectus, neque tamen esse relationem secundum esse; quia quamuis sit in re, non est tamen in re nisi secundum dici; id est, in re prout explicabili per definitionem. Neque dicas: quod habet esse in re, non est tantum secundum dici, sed secundum esse. Hoc enim nego, vt patet ex sæpius data definitione.

Solutio
tertiæ.

SECTIO VI.

De subiecto remoto relationis.

Certum est primò, subiectum relationis esse duplex, remotum & proximum. Remotum illud est, quod denominatur habere relationem, siue illud in quo est proximum fundamentum relationis. Proximum est fundamentum, siue proxima causa cur aliquid habeat relationem: v. g. paries habens albedinem est subiectum remotum similitudinis, albedo est subiectum proximum.

Subiectum
remotum
& proximum.

NNn 3

Certum

Creatura
quolibet
subiectum
est rela-
tionis.

Tota con-
trouersia
est de
Deo.

Certum est secundò, nullam esse rem creatam, modò realis sit, quæ non possit esse subiectum relationis, tum transcendentalis, tum categoricæ: ens autem rationis non potest habere relationem vllam realem intrinsecam, quamvis, vt alias dixi, habere possit denominationes extrinsecas reales, vt esse cognitum, &c.

Difficultas igitur solùm est, vtrum Deus esse possit subiectum relationis alicuius realis transcendentalis, aut categoricæ ad creaturas, quæ ad ipsum essentialiter & intrinsecè secundum totum id quod sunt, referuntur. Dico ad creaturas; quia non est dubium, quin diuina vna persona relationem habeat realem ad aliam, per quam constituitur in esse personæ; quia per solas relationes natura illa summe vna & indiuisibilis, dilatatur in angustissimam Trinitatem, vt loquitur Cyrillus. Tota ergo controuersia est primò, vtrum Deus habeat ad creaturas relationem aliquam transcendentalem: secundò vtrum saltem habeat relationem aliquam categoricam.

§. I.

*Vtrum Deus habeat relationes transcen-
tales ad creaturas.*

Ratio du-
bitandi.

Ratio dubitandi est, quia Deus non potest esse, nec cogitari omnipotens, nisi creaturæ cognoscantur, & sint possibiles; omnipotentia enim dicit potentiam, & id respectu cuius est potentia: ergo Dei omnipotentia respectum habet transcendentalem ad creaturas possibiles. Idem argumentum fieri potest de scientia, præsertim possibilem, & de diuinis decretis. Probatur antecedens. Virtus actiua necessariò est alicuius possibilis actiua: sed omnipotentia est virtus actiua: ergo est actiua alicuius possibilis: ergo Deus nec est, nec cogitari potest omnipotens, si creaturæ non sint possibiles.

Secunda
dubitatio.

Secundò: qui nihil potest facere, non est omnipotens, nec intelligi potest esse omnipotens; qui nihil scit, non est omnisciens: sed si nihil sit possibile, Deus nihil poterit facere, neque scire: ergo si nihil sit possibile, Deus non erit omnipotens, & omnisciens.

Tertia du-
bitatio.

Tertiò: ideo potentia creata, v. g. intellectus, oculus, refertur essentialiter ad obiecta, quia illis sublati, illa nec erit, nec poterit concipi: sed Dei potentia productiua Petri nec erit, nec poterit concipi sublato Petro: scientia quæ Deus me videt loqui, non erit, nec poterit concipi, sublata meâ loquutione: ergo Dei omnipotentia & scientia transcendentaliter refertur ad creaturas.

Conclusio
negatiua.

Dico primò, Deus non habet relationes vllas transcendentales ad creaturas, sed relationes tantum secundum dici: v. g. Dei omnipotentia, scientia, libera decreta: licet explicentur per creaturas, non sunt tamen respectus transcendentales ad illas. Ita docent cum S. Thoma Thomistæ omnes, & Scotistæ cum Scoto. Suarez disp. 30. sect. 15. disp. 47. sect. 15. & 1. part. tract. 1. lib. 2. cap. 20. Valquez 1. part. disp. 104. cap. 6. Arrubal. disp. 99. cap. 2. Hurtadus disp. 2. sect. 5. contra Granadum 1. p. tract. 6. disput. 6. sect. 5. aliosque recentiores non paucos: contra quos.

Prima
probatio.

Ratio est, quia si Deus ratione suæ omnipotentia vel scientia haberet relationem transcendentalem ad creaturas, necesse esset vt si creatura quæpiam, v. g. musca, esset impossibilis, Deus etiam esset impossibilis: consequens illud admitti nullo modo debet: ergo nec debent admitti relationes

A transcendentales in omnipotentia & scientia Dei ad creaturas, per quas explicantur. Maiorem aduersarij admittunt, & probari manifestè potest. Quoties terminus relationis essentialis est impossibilis, relatio etiam essentialis est impossibilis: si lux esset impossibilis, visio etiam lucis esset impossibilis; nemo enim posset videre lucem, quæ nulla esse posset: si vnium esset impossibile, impossibilis etiam esset vnio; quod est per se notum: sed creatura, v. g. musca, esset terminus relationis transcendentalis ad muscam: ergo Deus erit impossibilis, posito quod musca sit impossibilis, si Deus habeat relationem transcendentalem ad creaturas.

B Sola ergo minor primi argumenti probari debet, quod videlicet dici non possit sine diuina iniuncta, quod posita impossibilitate vnus musca: Deus secundum totam suam entitatem intrinsecè, secundum totum pelagus essentia interminum, & secundum infinitatem immensam attributorum omnium erit simpliciter impossibilis. Hoc, inquam, probò primò, quia si posita impossibilitate musca Deus est impossibilis, Deus non est magis ens necessarium quam creaturæ: hoc nullo modo videtur verum: ergo Deus non erit impossibilis posito, &c. Præterea Deus manet possibilis & existens sublato eo, à quo Dei existentia, & possibilitas non dependent in suo esse: sed Dei possibilitas & existentia nullo modo dependent in suo esse à creaturæ vllius possibilitate: ergo licet impossibiles sint creaturæ, Deus tamen manet possibilis & existens. Probatur maior. Tunc verè aliquid ab alio dependet, quando eo sublato, necessariò debet perire. Vltio v. g. pendet ab abiectione, quia eo sublato debet perire. Radius pendet à solè, &c. ergo si Deus debet perire sublata creaturæ, Deus reuerà pendet à creatura.

C Deinde quamvis creaturæ omnes sint impossibiles, Deus tamen manebit omnipotens: ergo Deus non erit impossibilis, etiam si nulla creatura sit possibilis. Probò antecedens. Omnipotentia est potentia faciendi ea quæ non repugnant: sed Deus haberet potentiam intrinsecam faciendi ea, quæ non repugnant, quamvis nulla creatura esset possibilis: ergo Deus esset intrinsecè omnipotens, quamvis nulla creatura esset possibilis. Probò minorem. Illa impotentia, quam haberet tunc Deus, non oriretur ex parte Dei, sed solùm ex parte creaturæ, quæ tunc in se repugnaret: ergo tunc Deus semper haberet potentiam faciendi ea, quæ non repugnarent.

D Confirmatur euidenter. Eodem modo scientia futurorum respicit futura, quo scientia possibilem, vel etiam omnipotentia respiciunt possibilia: sed etiam si peccatum Petri non esset etas futurum, scientia Dei esset eadem intrinsecè & entitatiuè: ergo si nulla creatura esset possibilis, scientia possibilem & omnipotentia eadem essent intrinsecè & entitatiuè.

E Ratio ergo à priori est, quia Deus in suo esse est omnino independens à creaturis: sed nulla res independens ab aliquo termino dicere potest ordinem essentialem ad illum terminum, cum ordo transcendentalis non sit aliud, quàm essentialis dependentia vnus ab alio: ergo Deus non habet ordinem vllum transcendentalem ad creaturas.

Ad primam respondeo omnes Dei perfectiones quæ respiciunt res creatas, includere necessariò duo. Primum est intrinseca perfectio immanens, quæ identificatur cum essentia Dei, & est simpliciter

placiter necessaria, imò ipse Deus. Secundum est terminatio extrinseca, seu connotatio alicuius extrinseci; quæ connotatio in actibus & perfectionibus simpliciter necessariis, qualis est scientia possibilium, omnipotentia, est simpliciter necessaria; in actibus verò liberis, qualis est scientia futurorum & decreta libera, est contingens. Itaque omnipotentia considerari potest vel secundum perfectionem intrinsecam, quæ semper maneret, quamvis nulla creatura esset possibilis; vel secundum terminationem extrinsecam, quæ tunc non maneret. Hinc ad argumentum distingo primum antecedens: si creaturæ omnes sint impossibiles, Deus nec esse potest, nec cogitari potest esse omnipotens secundum totam entitatem & perfectionem intrinsecam omnipotentia; nego; secundum terminationem extrinsecam ad creaturas, concedo. Ad probationem distingo maiorem: virtus activa est alicuius possibilis activa, secundum entitatem & perfectionem intrinsecam, nego; secundum connotationem extrinsecam, concedo.

Prima instantia. Instabis primò. Illa terminatio extrinseca nec esse potest, nec cogitari, si creaturæ non sint possibiles: ergo illa terminatio extrinseca ut sic est ordo transcendentalis ad creaturas possibiles.

Respondeo illam terminationem extrinsecam secundum totam entitatem intrinsecam, quam dicit in recto, esse posse & cogitari, quamvis nulla creatura esset possibilis; non posse esse, nec cogitari secundum totum illud, quod dicit in obliquo & connotatiue.

Secunda instantia. Instabis secundò. Tunc aliquid pender ab alio, quando non esse si non esset aliud: sed terminatio extrinseca omnipotentia non esset formaliter, si nulla creatura esset possibilis: ergo illa terminatio pender à creaturis.

Respondeo distingo minorem: sed terminatio illa omnipotentia non esset formaliter secundum id totum quod dicit in recto & entitatiue, si multæ creaturæ essent possibiles, nego; non esset secundum id quod dicit in obliquo & connotatiue, concedo.

Tertia instantia. Instabis tertio: Omnipotentia Dei formaliter & adæquatè sumpta, secundum perfectionem intrinsecam, & perfectionem extrinsecam est virtus ad omnia: sed illa virtus est ordo essentialis ad omnia: ergo Dei omnipotentia formaliter & adæquatè sumpta est ordo essentialis ad creaturas.

Respondeo negando minorem; virtus enim ad omnia facienda, quando secundum totam suam perfectionem entitatiue est independens à termino, est quidem relatio secundum dici, non est autem relatio essentialis, quia quod refertur essentialiter, debet definire esse secundum perfectionem intrinsecam, sublato eo ad quod refertur: sæpe autem dixi, quod si nulla esset creatura, Dei omnipotentia secundum perfectionem intrinsecam esset eadem, non esset autem secundum solam extrinsecam terminationem.

Solutio secundæ dubitat. Ad secundam eadem responsio est: qui nihil potest facere, non est omnipotens, si ea impotentia oriatur ex defectu perfectionis intrinsecæ, id est ex parte ipsius potentia; concedo; si oriatur ex defectu rei possibilis, nego. Similiter qui nihil facit, non est omnipotens, si nihil faciat ex defectu perfectionis intrinsecæ, quam scientia dicit in recto, concedo; si ex defectu obiecti scibilis, nego; tunc enim habet perfectionem intrinsecam omnipotentia, & omnipotentia; sed non habet connotationem extrinsecam.

Solutio. Ad tertiam respondeo, eo argumento probari

etiam, quod scientia Dei etiam libera transcendentaliter refertur ab obiecta; si enim ego non loquor, Deus non videt me loqui. Itaque magna disparitas est inter actus creatos, & actum increatum Dei, quod actus creatus non sit ens magis necessarium, quam obiectum ad quod terminatur; ideòque specificatur ab obiecto, & sic ab eo pender, ut obiecto sublato, auferatur etiam actus ipse secundum totam perfectionem, & entitatem intrinsecam, quam dicit in recto; actus autem diuinus & perfectio increata sit ens magis necessarium quam obiecta, quæ connotat; unde nec ab illis specificatur, nec ab illis dependet, sed tantum ad illa terminatur extrinsecè, aded ut obiecto sublato maneat tota entitas & perfectio intrinseca illius actus, sola verò definat extrinseca connotatio. Unde fit ut in actu creato non sint illa duo, entitas intrinseca, & terminatio extrinseca; quæ tamen in diuino actu reperiuntur. Ided ad argumentum respondeo distinguendo maiorem: ided actus creatus refertur transcendentaliter ad obiectum, quia sine illo nec esse, nec concipi potest secundum perfectionem intrinsecam, quæ non est ens magis necessarium quam obiectum, à quo pender & specificatur, concedo; quia nec esse, nec concipi potest secundum solam terminationem extrinsecam, nego. Patet autem quid dicendum sit ad minorem.

§. II.

Utrum sint in Deo relationes predicamentales ad creaturas.

Ratio dubitandi est primò, quia esse dissimilem, esse perfectiorem creaturis, esse dominum, esse causam actualem, sunt relationes primi & secundi generis verè categoricæ: illæ propriæ sunt in Deo: ergo sunt in Deo relationes categoricæ.

Secundò: Deum esse dissimilem creaturis, esse perfectiorem, esse causam actualem, non est sola denominatio extrinseca, sed aliquid intrinsecum ipsi Deo, alioqui similiter illæ in creaturis essent denominationes extrinsecæ: sed illæ non sunt denominationes absolutæ in suo esse: ergo sunt respectiuæ in suo esse. Probatur minor. Esse dissimilem, esse perfectiorem, sunt ad aliud in quocunque subiecto sint, non ad se; nemo enim sibi dissimilis est, nec se ipso perfectior: ergo sunt relatiuæ in suo esse.

Tertio: ided in creatis esse simile vel dissimile sunt relatiuæ secundum esse, quia nec esse, nec concipi possunt nisi concepto alio: sed etiam in Deo non potest esse, vel concipi dissimilitudo nisi concepto alio: ergo est denominatio relatiua secundum esse.

Dico secundò. Nullæ sunt in Deo relationes categoricæ, aut quasi categoricæ ad creaturas. Ita docent Authores ferè omnes citati nuper pro relationibus essentialibus: contra Okamum & Scholam totam Nominalium, quos sequuntur Aueria q. 25. sect. 5. Hurtadus disp. 15. sect. 2.

Ratio autem prima & fundamentalis est, quia Deus cum purissimus actus sit, quo nullus potest purior excogitari, nullius accidentis etiam metaphysici capax est. Unde argumentor. Actus purissimus, quo nullus purior potest excogitari, qualis est Deus, nullum habet, neque potest habere accidens etiam metaphysicum: si habeat relationem aliquam categoricam ad creaturas, habebit accidentia metaphysica: ergo Deus nullas habet relationes

tertiæ dubitat.

Prima dubitatio.

Secunda dubitatio.

Tertia dubitatio.

Conclusio negativa.

Prima ratio ex ratione actus puri.

lationes categoricas. Probatur maior. Actus, quo nullus purior cogitari potest, est necessarium totum suum esse; id est nihil in se habet, quod non sit eius essentia: sed si haberet accidens aliquod metaphysicum, haberet aliquid quod non esset ipsius essentia: ergo non habet ullum accidens metaphysicum.

Secunda ratio ex ratione primi entis. Secundum: relatio quælibet categorica supponit terminum suum ut priorem: sed nihil est in Deo, quod supponat creaturas, tanquam aliquid prius; alioqui Deus non esset secundum se totum omnium primum, & maxime necessarium: ergo nulla relatio categorica est in Deo.

Tertia ratio ex Dei æternitate immutabili. Tertio: si est in Deo relatio aliqua categorica, necesse est ut illa non sit æterna, sed ut in tempore illa incipiat esse in Deo; relatio enim categorica non habet terminum nisi actu existentem; non est autem ab æterno ulla creatura existens: sed implicat ut in Deo incipiat esse aliquid intrinsecum, quod prius non erat: ergo nulla relatio categorica est in Deo. Probatur minor.

Primum implicat esse aliquid in Deo, quod non sit ens à se: sed relationes reales de nouo aduenientes non essent entia à se; quod enim est à se, necessarium est æternum; nam probatur æternitas Dei per aseitatem: ergo non possunt ullæ relationes incipere de nouo esse in Deo. Deinde quod aduenit substantiæ iam completæ & ultimè terminatæ, est verum accidens: relatio hæc temporanea adueniret substantiæ Dei completæ, atque ultimè terminatæ: ergo illa esset verum accidens. Denique nihil aduenire potest intrinsecum substantiæ, quod illa non haberet prius sine intrinseca mutatione illius substantiæ: ista relatio in tempore adueniens esset aliquid intrinsecum Deo; relatio enim non est denominatio solum extrinseca, in

quo, ut dixi, differt à connotatione aut relatione secundum dici: ergo Deus verè mutatur, si relationem aliquam habet de nouo.

Ad primam respondeo distinguendo maiorem: esse dissimilem, perfectiorem, &c. sunt relationes categoricæ primi & secundi generis in subiecto, quod est capax accidentis, & perfectibili per aliud, concedo; in subiecto incapaci accidentis, & seipso summè perfecti, nego; in huiusmodi enim subiecto illæ non sunt relationes nisi secundum dici.

Ad secundam & tertiam eadem recurrit distinctio; nam esse similem, esse causam actualement, in actu puro, & incapaci accidentis, puræ sunt denominationes extrinsecæ, aut relationes secundum dici: in subiecto capaci accidentium & potentiali sunt veræ relationes secundum esse.

In istis, Deus non est perfectior & dissimilis creaturis per solam dictionem nostram, sed per aliquid quod esse: non est dissimilis per aliquid absolutum, sed per aliquid relatiuum: ergo est similis per aliquid relatiuum secundum esse.

Respondeo distinguendo minorem: Deus est dissimilis creaturis per aliquid relatiuum Deo intrinsecum, nego; Deo extrinsecum, concedo. Deus enim habet has denominationes non ab aliqua denominatione sibi intrinseca, sed à relatione, quæ est in creaturis: sicut partes denominatur visus à visione, quæ est in oculo. Deinde dici potest dissimilis per aliquid intrinsecum absolutum secundum esse, relatiuum secundum dici. Deus enim denominatur dissimilis per intrinsecum absolutum, & per relationem creaturæ; unde denominatio hæc, quatenus relatiua, extrinseca est Deo, adæquate verò sumpta, partim est intrinseca, partim extrinseca.

Et hac sufficiant ad maiorem Dei gloriam.